

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Regionální a politická geografie

Jana Sobotová

Islamofobie v Evropě: příklad Česka a Španělska

Islamophobia in Europe: example Czechia and Spain

Diplomová práce

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Tomáš Havlíček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 20. srpna 2014

.....

Jana Sobotová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velmi poděkovat především RNDr. Tomáši Havlíčkovi, Ph.D. za jeho vedení práce a také za podnětné návrhy, které mi věnoval. Dále bych chtěla poděkovat rodině a přátelům, kteří mě podporovali během celého období mé studijní činnosti.

Obsah

Seznam tabulek.....	6
Seznam obrázků a map	10
Seznam příloh	11
Seznam zkratk.....	12
Abstrakt	13
Abstract	14
1 Úvod.....	15
2 Teoreticko-metodologická východiska.....	17
2.1 Cíle a předpoklady	17
2.2 Definice klíčových pojmů.....	18
2.3 Metodologie	21
3 Geografie náboženství.....	23
3.1 Geografie náboženství v kontextu geografických věd.....	23
3.1.1 Vývoj geografie náboženství.....	25
3.1.2 Vliv náboženství na utváření společnosti a místa	26
3.2 Islám jako monoteistické náboženství	28
3.3 Islamofobie jako výzkumný problém	32
3.3.1 Historie islamofobie	34
3.3.2 Příčiny islamofobie.....	35
3.3.3 Projevy islamofobie.....	44
3.3.4 Možná opatření ke zmírnění islamofobie ve společnosti	52
4 Historické souvislosti vlivu islámu v Evropské unii.....	55
4.1 Historický kontext vlivu islámu v Evropské unii	55
4.2 Historický kontext vlivu islámu v Česku.....	59
4.2.1 Muslimská obec v Česku.....	65
4.2.2 Analýza dostupných statistických dat za Česko.....	65

4.3	Historický kontext vlivu islámu ve Španělsku	67
4.3.1	Muslimská obec ve Španělsku	73
4.3.2	Analýza dostupných statistických dat za Španělsko	73
5	Analýza islamofobie v Česku a ve Španělsku na základě dotazníkového šetření.....	77
5.1	Analýza dotazníkového šetření islamofobie v Česku.....	79
5.2	Analýza dotazníkového šetření islamofobie ve Španělsku.....	89
5.3	Komparace a explanace islamofobie v modelových státech na základě dotazníkového šetření.....	99
6	Závěr	126
7	Bibliografie	130
8	Přílohy	140

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj počtu muslimů v Československu / Česku.....	67
Tabulka 2: Vývoj počtu muslimů ve Španělsku.....	75
Tabulka 3: Česko: Struktura respondentů dle pohlaví	79
Tabulka 4: Česko: Struktura respondentů dle věkové struktury	80
Tabulka 5: Česko: Struktura respondentů dle velikosti města	80
Tabulka 6: Česko: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání ...	81
Tabulka 7: Česko: Struktura respondentů dle víry	81
Tabulka 8: Česko: Odkud pochází většina Vašich informací o islámu, muslimech?	82
Tabulka 9: Česko: Co pro Vás znamená islám?	83
Tabulka 10: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [křesťanství].....	83
Tabulka 11: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [buddhismus]	83
Tabulka 12: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [judaismus]	84
Tabulka 13: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [hinduismus]	84
Tabulka 14: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [křesťanství]...	84
Tabulka 15: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [buddhismus] .	85
Tabulka 16: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [judaismus]	85
Tabulka 17: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [hinduismus] ..	85
Tabulka 18: Česko: Ovlivňuje dle Vás víra v islám postavení žen ve společnosti?	86
Tabulka 19: Česko: Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?	86
Tabulka 20: Česko: T-test závislosti „Islamofobie“ – „kat_vek“	87
Tabulka 21: Česko: Korelace „Islamofobie“ – „kat_vek“	88
Tabulka 22: Česko: T-test závislosti islamofobní otázky - „kat_vek“	88
Tabulka 23: Španělsko: Struktura respondentů dle pohlaví.....	89
Tabulka 24: Španělsko: Struktura respondentů dle věkové struktury	89
Tabulka 25: Španělsko: Struktura respondentů dle velikosti města.....	90

Tabulka 26: Španělsko: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání	90
Tabulka 27: Španělsko: Struktura respondentů dle víry	91
Tabulka 28: Španělsko: Odkud pochází většina Vašich informací o islámu, muslimech?.....	92
Tabulka 29: Španělsko: Co pro Vás znamená islám?	92
Tabulka 30: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [křesťanství].....	93
Tabulka 31: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [buddhismus]	93
Tabulka 32: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [judaismus]	93
Tabulka 33: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [hinduismus]	94
Tabulka 34: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [křesťanství]	94
Tabulka 35: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [buddhismus]	94
Tabulka 36: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [judaismus]..	95
Tabulka 37: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [hinduismus]	95
Tabulka 38: Španělsko: Ovlivňuje dle Vás víra v islám postavení žen ve společnosti?	96
Tabulka 39: Španělsko: Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?	96
Tabulka 40: Španělsko: T-test závislosti „Islamofobie“ – „kat_vek“	97
Tabulka 41: Španělsko: Korelace závislosti „Islamofobie“ – „kat_vek“	98
Tabulka 42: Španělsko: T-test závislosti islamofobní otázky - „kat_vek“	98
Tabulka 43: Česko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“	100
Tabulka 44: Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“	100
Tabulka 45: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ ...	101

Tabulka 46: Česko/Španělsko: Míra podmínění „Islamofobie“ „Osobní_kontakt“.	101
Tabulka 47: Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a otázek týkajících se osobního kontaktu s muslimskou kulturou	101
Tabulka 48: Česko: Korelace „Islamofobie“ a otázek týkajících se osobního kontaktu s muslimskou kulturou	102
Tabulka 49: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a otázek týkajících se osobního kontaktu s muslimskou kulturou	102
Tabulka 50: Korelace: „Vedomostni“ – „Islamofobie“	104
Tabulka 51: Česko/Španělsko: Míra podmínění „Islamofobie“ – „Vedomostni“	104
Tabulka 52: Česko/Španělsko: Anova - test závislosti „Islamofobie“ na „Vedomostni“	104
Tabulka 53: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a vědomostních otázek o islámu	105
Tabulka 54: Česko/Španělsko: Míra vlivu vědomostních otázek o islámu na islamofobii	105
Tabulka 55: Česko: Korelace „Islamofobie“ a vědomostních otázek o islámu	105
Tabulka 56: Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a vědomostních otázek o islámu	106
Tabulka 57: Španělsko: Anova - stupně vzdělání a „Islamofobie“	107
Tabulka 58: Česko: Anova - stupně vzdělání a „Islamofobie“	107
Tabulka 59: Česko: Korelace stupně vzdělání a „Islamofobie“	108
Tabulka 60: Česko/Španělsko: Korelace státu původu (X. Odkud pocházíte) - „Islamofobie“ u starší generace	109
Tabulka 61: Česko/Španělsko: T-test státu původu (X. Odkud pocházíte) - „Islamofobie“ u starší generace	109
Tabulka 62: Česko/Španělsko: Korelace státu původu (X. Odkud pocházíte) - „Islamofobie“ u mladší generace	110
Tabulka 63: Česko/Španělsko: T-test závislosti státu původu (X. Odkud pocházíte) - „Islamofobie“ u mladší generace	110
Tabulka 64: Česko/Španělsko: Korelace „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“	111

Tabulka 65: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ u mladší generace.....	112
Tabulka 66: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ u starší generace	112
Tabulka 67: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ u mužů.....	114
Tabulka 68: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ u žen	115
Tabulka 69: Česko/Španělsko: T-test závislost „Islamofobie“ na rozdílnosti pohlaví.....	115
Tabulka 70: Česko/Španělsko: Korelace vztahu „Islamofobie“ a pohlaví	116
Tabulka 71: Česko: Korelace vztahu „Islamofobie“ a pohlaví.....	116
Tabulka 72: Španělsko: Korelace vztahu „Islamofobie“ a pohlaví	116
Tabulka 73: Česko/Španělsko: Korelace vlivu médií na míru „Islamofobie“	117
Tabulka 74: Česko/Španělsko: T-test závislosti vlivu médií na míru „Islamofobie“	118
Tabulka 75: Česko: Jaký máte názor na vstup Turecka do Evropské unie?	119
Tabulka 76: Španělsko: Jaký máte názor na vstup Turecka do Evropské unie? .	119
Tabulka 77: T-test závislosti na zemi původu v otázce přistoupení Turecka do Evropské unie	120
Tabulka 78: Korelace závislosti na zemi původu v otázce přistoupení Turecka do Evropské unie	120
Tabulka 79: Česko: Korelace vstupu Turecka do Evropské unie a „Islamofobie“	121
Tabulka 80: Španělsko: Korelace vstupu Turecka do Evropské unie a „Islamofobie“	121
Tabulka 81: Česko: Jaké evropské státy se Vám vybaví, když se řekne islám, muslim?	124
Tabulka 82 :Španělsko: Jaké evropské státy se Vám vybaví, když se řekne islám, muslim?	125

Seznam obrázků a map

Mapa 1: Výskyt islámských náboženských subjektů ve Španělsku (2004) 75

Mapa 2: Výskyt islámských náboženských subjektů ve Španělsku (2008) 76

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazníkové šetření – Formulář v češtině

Příloha 2: Dotazníkové šetření – Formulář ve španělštině

Příloha 3: Česko – státy asociované s islámem a muslimy

Příloha 4: Španělsko – státy asociované s islámem a muslimy

Seznam zkratek

ARDA – Association of Religion Data Archives

ČR – Česká republika

ENAR - The European Network Against Racism

EU – Evropská unie

IGU – Mezinárodní geografická unie

SLDB – Sčítání lidu domů a bytů

SPSS – Statistical Package for the Social Sciences

STEM – Středisko empirických výzkumů

USA – Spojené státy americké

Abstrakt

Islamofobie v Evropě: příklad Česka a Španělska

Diplomová práce je zaměřena na problematiku islamofobie v Evropě. Jako modelová území byly zvoleny Česko a Španělsko. Práce je zasazena do teoreticko-metodologického rámce nové kulturní geografie a geografie náboženství. Problematika islamofobie je v práci zkoumána z pohledu majoritních částí společností nemuslimských států. Hlavním cílem práce je prostřednictvím teoretických metod, rešerše literatury a dalších odborných zdrojů, a empirických postupů, analýzy dotazníkového šetření a dostupných dat, ověřit platnost tří premis. Zaprvé jestli je nižší míra islamofobie u mladé generace oproti generaci starší ve Španělsku a Česku, dále pak jestli vyšší míra povědomí o islámu (teologii, historii, atd.) umožňuje nižší míru islamofobie a naopak a zatřetí jestli je vyšší míra islamofobie ve Španělsku oproti Česku z důvodu přímého početnějšího kontaktu s muslimskou kulturou a společností nebo naopak. Prostřednictvím analýzy dotazníkového šetření byly zjištěny zajímavé výsledky a potvrzena existence typologie dvou různých druhů islamofobie.

Klíčová slova: islám, islamofobie, imigrace, akulturace, adaptace, geografie náboženství

Abstract

Islamophobia in Europe: example Czechia and Spain

The thesis is concentrated on problems which are connected with Islamophobia in Europe. Czechia and Spain have been chosen as model regions. The thesis is put to the theoretical-methodological frame of the new cultural geography and geography of religion. Islamophobia problems are examined from the view of majorities in non-Muslim states. The major purpose of the thesis is verification of three premises by the theoretical methods, research of literature and other professional sources, and empirical procedures, analysis of questionnaires and available datasets. First of all if level of Islamophobia is lower between young generation or elder generation; then if higher level of knowledge about Islam (theology, history, etc.) allows lower level of Islamophobia or if it is valid in the opposite way; and thirdly if it is higher level of Islamophobia in Spain or in Czechia because of the more frequent contact with Muslim culture and society, or if it holds true in the opposite way. Interesting results have been found out during the analysis of questionnaires. These results were verified existence of two different types of Islamophobia.

Key words: Islam, Islamophobia, immigration, acculturation, adaptation, geography of religion

1 Úvod

Současný svět a především Evropa je charakteristická prolínáním rozdílných kultur. S rozmanitostí kultury je úzce spojena i odlišnost náboženství. Přístupnost k jednotlivým rozmanitým kulturním a náboženským směrům je usnadněna globalizací společnosti, která postupně prostupuje všemi sférami života jedince i společnosti. Otázkou je, zda jsou jednotlivé skupiny obyvatelstva připraveny na rozličnost kulturních a náboženských směrů. Připravenost odlišných kulturních skupin je ovlivňována jejich tradicemi, historií, místem, ale i současným děním nejen v jejich okolí. Odlišnost faktorů dává vzniknout rozličným kulturním oblastem, ve kterých se utváří etnika, národnosti, s postupem času národy. Rozdílné zázemí vzniku národů udává odlišný pohled skupin obyvatelstva na další kultury a náboženství. To, jak zástupci jednotlivých národů vnímají okolí, se v proměnách času mění a udává to tak nový pohled na okolní svět.

Tato práce je zaměřena na rozdílnost vnímání jednoho náboženství, islámu, očima dvou do velké míry odlišných národů. Čechy, středoevropským národem s již relativně tradičně sekulárním postojem k náboženství, bez historicky doloženého vlivu islámu, a Španěly, jihoevropským národem s dlouholetou křesťanskou tradicí a doloženým historickým vlivem muslimské kultury na velké části španělského území. Konkrétním směrem výzkumu je islamofobie a její vnímání ze strany majoritní nemuslimské většiny ve vybraných státech, Česku a Španělsku. Práce se zaměřuje především na vzájemné porovnání postojů dvou odlišných národů k pro ně relativně cizímu náboženství. Zároveň zachycuje vývoj těchto názorů na příkladu dvou generací v každém státě i mezi nimi.

Inspirací k výběru tématu byla aktuálnost problematiky vyplývající nejen z evropského společenského klimatu, ve kterém je strach z islámu často zmiňován, především po atentátech z 11. září 2001 (útok na Světové obchodní centrum v New Yorku), atentátech v březnu 2004 v Madridu, ale také po teroristickém útoku Anderse Breivika v Norsku 2011, a stále také kvůli permanentně aktuální problematice Jihozápadní Asie a Severní Afriky. Důvodem proč jsem si toto téma vybrala, byla i skutečnost, že problematika islamofobie je pro kulturní geografii poměrně novým tématem a je spojována s pro mě zajímavou otázkou náboženství, které ovlivňuje společnost,

i v oblastech, ve kterých majoritně žijí ateisté. Konkrétní zaměření práce bylo inspirováno článkem „*The Level of Knowledge about Islam and Perception of Islam among Czech and Slovak University Students: does Ignorance Determine Subjective Attitudes?*“ (Novotný, Polonský 2011), zkoumajícím míru islamofobie mezi českými a slovenskými studenty vysokých škol, a články ze třetího čísla „*Ethnic and Racial Studies*“ z roku 2013, které jsou zaměřeny převážně na rozbor islamofobie z různých úhlů pohledu.

2 Teoreticko-metodologická východiska

2.1 Cíle a předpoklady

Cílem diplomové práce je především zjistit a analyzovat úroveň islamofobie v Česku a ve Španělsku pomocí dotazníkového šetření. Dalším cílem je komparace rozdílů vnímání islamofobie mezi Českem a Španělskem a také mezi mladší a starší generací v rámci jednoho státu i mezistátně. Hlavním cílem je pak explanace islamofobie na základě rozdílného náboženského založení státu, převážně křesťanského Španělska a sekulárního Česka, a také podle věkových skupin obyvatelstva jednotlivých států.

Celá práce je vystavěna na základních předpokladech, které by měly být postupnou analýzou problematiky v průběhu tvorby diplomové práce vyvráceny či potvrzeny.

Hlavní předpoklady diplomové práce jsou:

Nižší míra islamofobie u mladé generace oproti generaci starší ve Španělsku a Česku

Tento předpoklad vychází z větší otevřenosti současných mladších generací. Především v Česku je tato otevřenost dána změnou uspořádání společnosti, která se odehrála během posledních 24 let. Ve Španělsku je příčinou především uvolněnější postoj k náboženství. I když je španělská společnost majoritně křesťanská, tak její mladší generace již není tolik tradicionalistická a striktní v pohledu na ostatní skupiny žijící ve Španělsku i Evropě. V rámci porovnání generačních rozdílů se nabízí otázka porovnání i starších generací Španělů a Čechů, ale také vzájemné srovnání mladších generací. Mezigenerační porovnání by mělo odrážet historický kontext obou společností, především s ohledem na možnosti osobního kontaktu s muslimskou kulturou v oblasti jednotlivých států. Česko jako jeden z mála evropských států bylo a stále takřka je bez přímého osobního kontaktu s muslimským světem. Naopak Španělsko se již od středověku potýkalo a nadále potýká s více či méně významným vlivem muslimské kultury přímo na území španělského království.

Vyšší míra povědomí o islámu (teologii, historii, atd.) má za příčinu nižší míru islamofobie a naopak

Tento předpoklad částečně vychází z myšlenek předchozích premis a vychází z normativní informace. Předpoklad prakticky staví na lidské přirozenosti, že lidé se většinou obávají něčeho, co vlastně neznají, jejich obavy a strach jsou o to větší, protože neví, co mohou čekat od něčeho, s čím nemají osobní zkušenost a nemají o dané problematice informace.

Vyšší míra islamofobie ve Španělsku oproti Česku z důvodu přímého početnějšího kontaktu s muslimskou kulturou a společností nebo naopak

Posledním předpokladem práce je vlastní důvod inspirace k sepsání této diplomové práce. Poslední premisa je částečně v opozici oproti předchozí tezi. Nejedná se přitom o normativní informovanost, ale o každodenní zkušenost s praktickým islámem a jeho vyznavači. Historický kontext, zkušenosti a ovlivnění generací společnosti je dvousečnou zbraní. Může způsobit to, že čím více budeme s něčím v kontaktu, tím více se toho budeme obávat či právě naopak. I z tohoto důvodu jsem tuto premisu zařadila jako poslední neboť je možné, že právě téměř permanentní kontakt s muslimskou kulturou může být silnějším faktorem než nedostatečná informovanost o muslimském světě.

2.2 Definice klíčových pojmů

Islám

Islám je druhým nejvíce rozšířeným náboženstvím na světě co do počtu věřících s více než 1,5 mld. věřících (Skokan 2010). Patří mezi ryze monoteistická náboženství, řadí se tak do jedné velké skupiny abrahámovských náboženství společně s křesťanstvím a judaismem. Islám vzniká nejpozději z nich a muslimové ho považují za vyvrcholení a závěr cesty, která vedla od prvního člověka Adama přes Abraháma, Mojžíše a Ježíše k Muhammadovi. Podle dostupných informací roste rychleji, než je přirozený generační přírůstek, v posledních desetiletích tak významně vstupuje do Západní a Střední Evropy i do Ameriky. Islám je také mimořádně misijně velmi úspěšný zejména v Africe a expanduje dále prostřednictvím přistěhovalců také do celé Evropy (Štampach 2008). Tento strmý nárůst může být vnímán jako jedna z hrozeb islámu.

Islamofobie

V anglicky hovořících zemích se pojem islamofobie objevuje od 80. let minulého století. Je často charakterizován jako spektrum projevů vyjadřujících nadřazenou přezíravost až nenávistný odpor vůči muslimům, zvláště Arabům, s nimiž v západních zemích xenofobní¹ jedinci či skupiny přicházejí do styku (Kropáček 2002). Dokladem zájmu o islamofobii je nárůst zájmu o muslimskou populaci koncem 90. let 20. století. Geografové se začínají více zajímat o muslimskou populaci, její místa, identity, komunity a společnosti na úrovni rozmanitých měřítek: lokálního, národního a nadnárodního. Tento rychlý nárůst pozornosti zájmu o muslimskou identitu byl urychlen nárůstem islamofobie (Kong 2010).

Obecně pojatý popis, Evropské společnosti proti rasismu, charakterizuje islamofobii jako široce rozšířený a narůstající předsudek proti muslimům, který je často větší než samotná osobní zkušenost s dalšími náboženstvími či etnickými skupinami. Islamofobie může nabývat formy opozice, ale dost dobře i protestů proti stavění mešit a dalších islámských budov či kriminalitě a může se projevit i formou přímého násilí na muslimech. Nejčastějšími oběťmi jsou ženy a dívky (Parkes 2013).

Islamofobie se v současné době projevuje i v politické rovině, avšak její nejviditelnější a zároveň nejmocnější formou jsou islamofobní zprávy objevující se v médiích.

Imigrace

Podle Lenomara (2010) je imigrace součástí procesu migrace, přesunu obyvatelstva. Imigrace je závěrečnou fází transferu obyvatel. Jedná se o příchod imigranta do cílové země (Lenomar 2010). Vliv imigrace na společnost je značný od socioekonomického vlivu přes demografický po geografický. Socioekonomický vliv je vidět především u proměn v oblasti kultury a náboženství, zaměstnanosti, vzdělávání, ale i v kriminalitě a dalších socioekonomických rovinách. V demografii se jedná především o ovlivnění natality, většinou formou nárůstu porodnosti. Z geografického měřítka se jedná především o změnu a proměnu místa vlivem člověka.

¹ xenofobie – strach z cizího a neznámého

Adaptace

„Adaptace je souhrn řady geograficky, ekonomicky, sociokulturně a psychologicky významných procesů a subprocessů, jimiž imigranti v nové zemi prochází, jimiž jsou formováni a jež zároveň přetvářejí původní struktury“ (Janská 2008, s. 17). Proces adaptace je přizpůsobování člověka životním podmínkám a jejich změnám. Člověk nepřijímá podmínky, ve kterých žije, jenom pasivně, ale snaží se je přizpůsobit svým potřebám, zájmům, hodnotám či cílům. Adaptace je ovlivněna a podmíněna sociologickými, kulturními, psychologickými a dalšími faktory, které zahrnují předpoklady člověka zvládnout změny vnějšího prostředí, proces zvládání změn, postihující interakci člověka s prostředím a dalšími proměnnými vlivy (Čadilová 2009).

Akultura

Akultura je jedním z typů adaptačních procesů. Jedná se především o změny v kulturní oblasti na straně imigrantů. Ale akultura není jen jednostranným procesem. I když imigranti tvoří menšinu v nové společnosti, tak i oni ovlivňují její stereotypní ustálené kulturní vzorce. „Akultura samotná je prvním krokem adaptace“ (Janská 2008, s.17). V rámci akultury nemusí dojít ke vzdání se vlastních kulturních hodnot. Akulturační proces může probíhat formou vzájemného ovlivnění se, ale také i pohlcením imigranta novou kulturou. Nebo může dojít i k procesu v jistém smyslu opačném, že imigrant ovlivní kulturu nové společnosti, do které přišel. V multikulturním prostředí (zejména v rámci lokálních společenství) je proces akultury jedinců nebo skupin s odlišnou kulturou velmi náročný (Kadeřábková 2013).

Geografie náboženství

Geografie náboženství je interdisciplinárním oborem, prolíná se v ní politická a kulturní geografie, religionistika nebo historie a sociologie. Zabývá se vzájemnými spojitostmi mezi společenskými, hospodářskými a politickými strukturami a náboženstvím. Usiluje o popis rozmístění jednotlivých náboženství v geografickém prostoru (Kokaisl 2009). „Věnuje se rovněž vývoji a zákonitostem územního rozmístění světových civilizací či komponentům duchovní kultury zemí a národů“ (Klingorová 2013, s. 25).

2.3 Metodologie

Práce zahrnuje teoreticko-metodologické zarámování v nové geografii náboženství (Kong 1990, 2004), která uvádí šest hlavních výzkumných témat. Diplomová práce se opírá především o dvě z nich: (1) výzkum společnosti a krajiny s rozdílnými náboženskými orientacemi, včetně izolace menších náboženských skupin a kultur, a (2) studie náboženských skupin a komunit v jejich sociálním a politickém kontextu.

Úvodní část je tvořena především rešerší a analýzou dostupných zdrojů (publikací, článků, výzkumů). Tento úsek práce klade základy pro empirickou pasáž a uvádí ji v kontextu již existujících myšlenek a děl. Teoreticko-metodický oddíl práce lze rozdělit do třech částí, které jsou do značné míry rozdílné a umožňují tak širší zasazení tématu islamofobie do kontextu religionistiky, historie a především geografie náboženství.

Hlavní, empirickou částí celé diplomové práce je analýza islamofobie na základě dotazníkového šetření, které probíhalo od ledna do konce června roku 2014. Dotazník byl šířen prostřednictvím internetového formuláře „Forms“ poskytovaného společností Google, metodou „sněhové koule“. Tento termín popisuje využití jednoho kontaktu k získání dalších kontaktů. Dotčená skupina dalších dotazovaných osob je většinou složena z přátel, rodiny, sousedů nebo dalších zástupců ze sociální skupiny daného jedince nebo organizace. Tato metoda umožňuje na základě jediné osoby vytvořit další vrstvy kontaktů, na které jsou napojovány další a další (Flowerdew, Martin 1998, s. 116). Online aplikace umožnila poměrně rychlé rozšíření dotazníků mezi relativně pestrhou strukturu respondentů, jak z Česka, tak ze Španělska. Původním záměrem bylo získat zpět 200 vyplněných dotazníků za každý zkoumaný stát. U české populace splnění tohoto cíle nebyl problém. Ovšem bylo potřeba rozšířit především věkovou skladbu respondentů, tento cíl se nakonec úspěšně podařilo splnit a je tak možné data porovnávat mezigeneračně, což umožní zodpovězení jedné z hlavních výzkumných otázek této práce. Problém s dotazníkovým šetřením nastal u získání požadovaného počtu ze španělské strany. Bohužel se potvrdily předpoklady vycházející ze zkušeností Španělského statistického úřadu, že Španělé nejsou příliš nakloněni účasti na jakýchkoliv dotazníkových šetřeních. Kvůli nedostatku

navracených dotazníků byla prodloužena doba možnosti vyplnění formulářů až do konce června 2014. Prodloužení intervalu umožnilo dosažení potřebného počtu respondentů, za Španělsko bylo získáno 203 vyplněných formulářů. Díky prodloužení doby možné k vyplnění dotazníků však vzrostl počet respondentů za Česko na 312.

K vlastní analýze výsledků dotazníkového šetření bylo využito programů Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 20.0), Microsoft Office Excel 2007, Microsoft Office Excel 2010 a ArcGIS ArcMap 10.3. Rozmanitost analytických programů umožnila vícerozměrnou a více názornou analýzu získaných dat. Přehlednost výsledků jednotlivých částí výzkumu je umožněna díky tabulkám a mapovým výstupům, které vznikly na základě podkladů z dotazníkového šetření. Rozbor jednotlivých odpovědí respondentů umožnil odpovědět na předem dané hypotézy této práce, jak je patrné v kapitole věnující se analýze dotazníkového šetření.

3 Geografie náboženství

3.1 *Geografie náboženství v kontextu geografických věd*

Náboženství jsou docela živá a některé jejich formy se vrátily na přední místa mediálního zpravodajství, objevila se také celá řada dalších náboženských skupin vzniklých imigrací nebo úplně nových. „Jedním z důvodů proč studovat náboženství, je nepochybně jejich aktuální sociální, politický, kulturní i ekonomický význam“ (Nešpor 2007, s.10). Dle Kong (2010) existují domněnky, že náboženství by možná mělo být více důležitou proměnou pro sociální geografý než rasa či etnicita. Je mnoho cest, jak může být každodenní prostor ovlivněn náboženskou tvorbou, legitimitou, či zachováním, posílením náboženství. Většina prací se zaměřuje na místa s mešitami v původně nemuslimských zemích, ale na druhou stranu se objevují i výzkumy analyzující místa jako jsou čínské chrámy či židovský eruv². Kong (2010) dále poukazuje na to, že navzdory oficiální rétorice multikulturalismu³ v mnoha městech jsou právě náboženská místa často srdcem intenzivního soutěžení. Setkáváme se zde s větším odporem k památkám a posvátným místům menších, nepříliš známých náboženských skupin. Jestliže zde stále vidíme prázdnotu pojmu multikulturalismus, tak nemůžeme předpokládat změnu na straně silné společenské opozice, která je silně zakotvena v poloze „my“ a „oni“. Tato problematika se stále více projevuje na Západě (Huntington 1996), kam přichází noví imigranti věřící v nová náboženství a mění tak krajinu Západu (Huntington 1996). Migranti a cestovatelé již v minulosti přinesli zpátky do koloniálních mocností představy o kolonizovaných zemích, a právě jejich vliv určil obraz o vzdálených místech mezi ty, kteří necestovali a neměli s nimi vlastní zkušenost. I tato historická souvislost určuje současný vjem relativně nových náboženství v Západní kultuře (Kong 2010).

Aktuálnost tématu náboženství ukazuje důležitost studia geografie náboženství v současné době. „Náboženské symboly jsou živé, relativně velmi stabilní. Lze je chápat jako indikátory, jako významné „diagnostické znaky“ regionálních struktur“ (Skokan 2010, s. 3).

² eruv – ohrazený prostor, na kterém lze vykonávat činnost, která je během Šabatu a dalších židovských svátků jinak zakázána (Wikimedia foundation, inc. 2014).

³ multikulturalismus – harmonizované soužití více rozdílných kultur v jednom státě, společnosti

Henn (2008) poukazuje na to, že jednou z největších chyb moderní sociální teorie bylo vyloučení náboženství ze společenské sféry. Podle amerického sociologa Bergera (1999) tak je dnešní svět „stejně výrazně náboženský, jako byl kdykoliv dřív, a v některých oblastech ještě víc.“ Francouzský sociolog Kepel (1994) dokonce hovoří o rechristianizaci, rejudizaci a reislamizaci „zdola“. Podle Sopera (2005) a Fetzera (2005) religiozita v Západní Evropě ovlivňuje především imigrační otázky a vzdělávání. „Západoevropské státy se ve druhé polovině 20. století staly výrazně imigračními. Ať už zvolily jakékoli integrační mechanismy vůči cizincům, mezi nimiž výrazně převažovali muslimové, devadesátá léta 20. století a přelom tisíciletí většinou ukázaly neúspěšnost těchto mechanismů. Islám začal být pokládán za jednu z hlavních bariér integrace. Politizace mezinárodních migrací v tomto kontextu začala působit rozpory ohledně islámu. Tradiční evropskou společností byl islám apriorně ztotožňován s fundamentalismem nebo terorismem“ (Nešpor 2007, s. 141, 164-165). Sledování migračních toků v závislosti na náboženské orientaci se v současné době věnuje nejen náboženská geografie, ale i další humanitní vědy jako je sociologie či demografie. Kooperace vědních oborů je aktuální a důležitá, v konečném důsledku je i velice prospěšná pro komplexní výsledky.

„Geografie náboženství zkoumá zejména souvislosti a vazby mezi geografickým prostředím a náboženstvím, mezi krajinou a náboženstvím. Má interdisciplinární charakter – na jedné straně se váže na geografii, na druhé na religionistiku, historii, sociologii, etnologii atd. Jednou z hlavních badatelských otázek geografie náboženství je i „expanze“ náboženství v různých geografických dimenzích“ (Skokan 2010, s. 5).

Kong (2010) se domnívá, že současná doba je pro náboženské geografie velice zajímavá. Výsledky práce geografů náboženství dokážou v kontextu s pochopením historických a současných souvislostí přinést velice celospolečensky významné poznatky (Kong 2010).

3.1.1 Vývoj geografie náboženství

„S prvopočátky víceméně specializovaného výzkumu geografie náboženství se setkáváme v 19. století, kdy se začíná geografie širě zajímat o nejrůznější aspekty lidské aktivity. Jistý význam pro formování nové disciplíny měly zřejmě práce „klasických“ německých geografů, zejména Carla Rittera a Friedricha Ratzela“ (Skokan 2010, s. 5). „Po 2. světové válce vznikla snaha konkrétněji definovat a vymezit roli náboženských jevů v geografickém prostoru. Roku 1976 byla vytvořena při Mezinárodní geografické unii (IGU) pracovní skupina, zabývající se problematikou konfesí. V roce 1985 začali v Bochomu vydávat periodikum „Geographia Religiosa“. Výzkum v oblasti geografie náboženství se rozvíjí zejména v Německu, Francii, Polsku, na Slovensku, v USA, Kanadě, Japonsku a Indii“ (Skokan 2010, s. 5-6). Kulturní obrat v geografii poskytl příležitost geografickým vědám zaměřit výzkum na náboženství. V Česku se začala rozvíjet geografie náboženství až po pádu komunistické nadvlády v roce 1989 (Havlíček, Hupková 2013). Výzkum interakce místa a náboženství se v průběhu posledních 20 let zásadně změnil, a proto můžeme mluvit o tzv. nové geografii náboženství (Havlíček, Hupková 2008). Lily Kong (1990, 2004) uvádí šest hlavních výzkumných trendů nebo témat v nové geografii náboženství:

- výzkum společnosti a krajiny s rozdílnými náboženskými orientacemi, včetně sekularizace a izolace menších náboženských skupin a kultur,
- narůstající výzkum propojení mezi sakrálními a sekulárními objekty nebo krajinami,
- studie náboženských skupin a komunit v jejich sociálním a politickém kontextu, studium identity,
- narůstající zájem o symboliku náboženských lokalit a jejich popis (Krakovská škola),
- úsilí pochopit procesy skrz, které objekty, krajina a budovy představují náboženské atributy,
- sakrální zkušenosti s náboženskými lokalitami.

Důležitými atributy jsou také náboženské konflikty (islámský terorismus, Izrael, atd.) a další vztahy mezi náboženstvím a lidskými právy ve vybraných oblastech (Havlíček, Hupková 2008). Náboženský extremismus, speciálně islámský

fundamentalismus⁴, poutají globální pozornost po útocích z 11. září 2001 v New Yorku, 12. října 2002 a 1. října 2005 bombovými útoky na Bali, 11. března 2004 bombami ve vlacích v Madridu a nejčerstvěji 26-29. listopadu 2008 mnohostrannými útoky v Mumbaji (Kong 2010). O pozornost si, ale říká také vysvětlení napětí mezi dalšími sakrálními a sekulárními fenomény, např. sekularizace nebo sakralizace Česka (Havlíček, Hupková 2008). Možná se jedná o méně dramatický problém, ale vznik více rozmanité a nábožensky více komplexní náboženské krajiny v mnoha státech, je důležitým výsledkem migrace. Islám se například stal více prominentním v Západní Evropě kvůli imigrantům z Východní Evropy a Asie, ale také ze Severní Afriky (Kong 2010).

Základní výzkumy jsou prováděny většinou na mikro-regionální úrovni se signifikantními sociologickými aspekty, stejně je tomu taky i u výzkumu náboženských menšin (islám v Německu, atd.) Tyto trendy procesů výzkumu jsou zarámovány velkým interdisciplinárním charakterem výzkumu (sociologie, politických věd, regionalistiky) s většími či menšími prostorovými aspekty (Havlíček, Hupková 2008).

3.1.2 Vliv náboženství na utváření společnosti a místa

„Úloha náboženství a kultury sílí nejen v souvislosti s růstem národního sebeuvědomění, ale i s konflikty. Rozvoj dialogu a posilování mezikulturních svazků je účinnou alternativou nepřátelství mezi národy a náboženské netoleranci“ (Skokan 2010, s. 7). Náboženství na obyvatelstvo působí nejen svým přímým vlivem víry, ale i sekundárně prostřednictvím umění, architektury, literatury a obecných společenských myšlenek. „Vznik univerzálních světových náboženství měl veliký vliv na kulturu etnik. Porušil jejich uzavřenost a přispěl k rychlejšímu „dozrávání“ rodů v národnosti, národností v národy“ (Skokan 2010, s. 9). Náboženství je jedním z významných atributů etnika – vedle jazyka, etnického areálu, materiální a duchovní kultury, sebeuvědomění, vlastního pojmenování atd. (Skokan 2010). Velikost vlivu náboženství na utváření

⁴ Hlavním cílem tohoto směru se stalo svržení liberálních režimů neodpovídajících islámskému učení či historickému pojetí sunny a zbavení se evropské nadvlády ve všech možných sférách. Pro tento směr se v evropské odborné literatuře nejprve vžil termín – islámský fundamentalismus, později se objevily jiné varianty téhož, jako – politický islám, islámský radikalismus a islamismus (Mendel 2008, in: Bízová 2013).

společností je podložena tvrzením: „zformovat vlastní etnicko-kulturní makroregiony („civilizaci“) může prakticky jen silná kultura s výrazným náboženským jádrem“ (Skokan 2010, s. 10).

Podle Huntingtona (1996) je základním „hybatelem“ v rozvoji civilizace – náboženství. „V moderním světě je to ústřední síla, možná jediná, schopná motivovat lidi. Civilizace je prý formována především náboženskými (duchovními) hodnotami“ (Skokan 2010, s. 13). Rozdílnost náboženských hodnot je dle Huntingtona (1996) zásadní a v budoucnu povede ke kolizi společností. Jeho základní teze zní, že ostatní civilizace jsou více nebo méně nekompatibilní se Západní civilizací. „Teze o tom, že „civilizované národy“ sdílejí totožné a obecně platné etické zásady, jež rozlišují mezi „zlem“, jež se má potírat, a „dobrem“ jež se má vynucovat, se stalo přinejmenším latentní součástí amerického akademického diskursu“ (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007, s. 92). „Střet civilizací se projeví ve dvou rovinách: jako „mikroproces“ (různé skupiny, bojující o území či proti sobě podél kulturních „zlomových hranic“) a jako „makroproces“ (státy s rozdílnými kulturními tradicemi, soupeřící o vojenskou a politickou nadvládu a kontrolu nad mezinárodními organizacemi, o moc nad „třetími subjekty“). Střet mezi Západní civilizací a některou z ostatních civilizací je podle Huntingtona (1996) nevyhnutelný, i když nemusí být vždy ozbrojený“ (Skokan 2010, s. 13). „Huntington (1996) vychází z vědecky neudržitelných předpokladů, že náboženství, včetně jeho menšinových a sektářských projevů, se jeví jako základní hybatel v rozvoji civilizace. Dnešní svět tvoří osm základních civilizačních paradigmat: západní, slovansko-pravoslavní, islámské, konfuciánské, japonské, latinskoamerické, hinduistické, případně africké; islám a konfucianismus jsou vzhledem ke svým specifickým rysům zcela nekompatibilní se Západem – v ohledu etiky, náboženství, vztahu k demokracii, sekularismu, společenskému a politickému étosu“ (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007, s. 101).

„Představa mezicivilizačního konfliktu je příkladem pesimistické globální prognostiky. Může být pravdivá – stačí, když jí nejvýznamnější státníci uvěří. Podstatné proto je zda ti, kdo budou odpovědni za zahraniční politiku mocností, budou opírat své rozhodování a jednání o obranu toho, co civilizace rozděluje nebo o to, co lidstvo spojuje“ (Skokan 2010, s. 14).

V současné době dochází ke značně více optimistickému řešení otázky náboženství v kontextu utváření společnosti, případně regionů. „Tradiční entity a kulturní hodnoty určitých společenství se pomalu vytrácejí a na jejich místo nastupuje společnost, která je diferencovaná. Dochází k vytvoření religiózní, resp. kulturní a společenské mozaiky většinou segregovaných menších entit, které jsou zároveň téměř všechny menšinami“ (Havlíček 2008, s. 5). Je otázkou zda seskupení menšin je zárukou klidového stavu, ale v případě vyrovnanosti menšin by tento systém mohl fungovat.

3.2 Islám jako monoteistické náboženství

Vznik islámu je úzce spojen s životní poutí Muhammada, který se narodil roku 570 v Mekce. Okolo 40. roku jeho života se dostává do kontaktu s Božím zjevením prostřednictvím anděla Džibríla⁵, který mu zjevil božskou knihu za pomoci vizí. Své vize sdílel s okolím, ale nesetkal se s plným pochopením a musel Mekku opustit. Vydal se do města Mediny v roce 622, tento letopočet se nazývá hidžra a je považován za počátek muslimského letopočtu. Po několika letech se do Mekky vrátil již s dalšími vyznavači islámu, kteří po jeho smrti sepsali jeho myšlenky do Koránu, svaté knihy islámu (Skokan 2010, Štampach 2008).

„Po smrti Muhammada v roce 632 převzali světskou i duchovní vládu chalífové. Za prvních tří se islám rozšířil po celém Blízkém Východě (kromě Turecka), po Zakavkazsku, Libyi, Íránu. Umajjovci dokázali připojit další území současného Tuniska, Alžírsko i Maroka, Pyrenejského poloostrova, Afghánistánu, Ferganské kotliny. Dobývání téměř celého Iberského poloostrova trvalo asi 7 let. Dalšímu postupu do Francké říše zabránil roku 732 francký majordom Karel Martel v bitvě u Poitiers. K rychlému rozšíření islámu v prvních stoletích jeho existence přispěla i vhodná geografická poloha „ohniska“ jeho vzniku při hranici Asie a Afriky,

⁵ archanděl Gabriel

snadný přístup ke Středozemnímu i Rudému moři, umožňující kontrolovat důležité obchodní cesty“ (Skokan 2010, s. 44-45). Středozemní moře je a bylo „matkou moří“, místo nepravděpodobného spojení a sblížení. Zároveň je Středomoří historické hřiště Evropy, Severní Afriky a Východu Asie (Soguk 2010).

Až do 19. století byl islám na vzestupu, na přelomu 19. a 20. století se jednotlivé části muslimského světa dostaly do područí evropských koloniálních mocností. Ve druhé polovině 20. století došlo k obrodě, ale i k rozvoji radikálních fragmentů islámu spojených společnou touhou vedoucí proti moci kolonialismu. Radikální křídlo se začalo označovat jako fundamentalistické. Na základě něj došlo ke vzniku islámských republik většinou s právem šari‘a jako hlavním zákonem (Štampach 2008).

Hlavní část muslimů žije v Jihozápadní, Jižní a Jihovýchodní Asii, v Severní a Východní Africe. Severní Afrika a Jihozápadní Asie, kde tvoří muslimové převážnou většinu populace, se obvykle označuje za islámský svět. V Evropě žijí odedávna muslimové v evropské části Turecka, v Albánii, Kosovu, Bosně a Hercegovině, v ruských republikách Povolží a Přiuralí. Hromadná migrace z muslimských zemí do Západní Evropy přispěla k tomu, že se islám stal druhou (podle počtu věřících) konfesí ve Francii, Německu, Itálii i ve skandinávských státech (Skokan 2010, s. 49-50).

„K problémům současného světa patří mezinárodní – mimo jiné muslimský – terorismus. Mezi riziková území se v roce 2010 řadil Irák, Afghánistán, Pákistán, Palestina, Saudská Arábie, Somálsko“ (Skokan 2010, s. 54), s vývojem událostí se ke kritickým oblastem z období Afrického jara přidala i Sýrie a další státy s nedořešenou politickou situací. Hlavním problémem sporů s muslimy je nedořešená dekolonizace, což můžeme vidět na historii válečných konfliktů v Libyi, Súdánu, Balkáně, Čečensku a také ve sporech Izraele a Palestiny (Kropáček 2002).

„Islám na rozdíl od křesťanství a judaismu neklade, tak velký důraz na individualitu. Zřejmě proto „si tolik nerozumí s demokracií.“ Muslimská obec se dělí na sunnity a šíity – sunnitský islám bývá označován za „čistší“. Zahrnuje

85 % všech muslimů. Rozdíly nejsou v dogmatice, ale v otázkách „aplikace práva“. Šíitská větev získala popularitu hlavně mezi nearabskými etniky, jako opozice Peršanů, Chazanů a některých dalších národů proti arabské většině. Šíité žijí převážně v Íránu, v Ázerbájdžánu, v jižních oblastech Iráku, v Bahrajnu, v některých částech Saudské Arábie, v Jemenu, Kuvajtu, Turecku, Afghánistánu, Pákistánu, Indii a Tádžikistánu. Vztahy mezi sunnity a šíity občas přerůstají i v ozbrojené konflikty“ (Skokan 2010, s. 50-51).

Muslimská náboženská obec není oddělena od světské společnosti. „Důsledky islamistické vlády však mohou být velmi rozdílné, někde vedou k příkrému odmítání Západní civilizace a kritice jejích pozic, v Turecku naopak islamistická strana podporuje integraci svého státu do Evropské unie. V jiných státech naopak islamistické strany a skupiny požadují přijetí šarfiiského práva jako závazného zdroje právního řádu a islamizaci celé společnosti“ (Nešpor 2007, s. 158). Muslimská náboženská obec (umma) je necentralizovaná. Vyznání víry je prosté a říká pouze, že není boha kromě Boha (Alláha) a že Muhammad je jeho posel a šíité přidávají, že Alí je jeho prorok (Štampach 2008). „Islám nezná svátost kněžství (svěcení kněží). Imám nemá zvláštní postavení, „výhody“ ve srovnání s řadovými věřícími. Imámy se zpravidla stávají všeobecně vážení starší lidé, kteří mají značnou autoritu“ (Skokan 2010, s. 46).

Islám je považován za velice radikální systém řízení společnosti, ale ve své náboženské podstatě, islámském mysticismu, je schůdným i pro jiné věřící stejně jako jiná náboženství. Na druhé straně islám komplexně klade větší důraz na etiku a právo než na náboženská dogmata. Muslimové žijící v čistě mystickém, náboženském duchu islámu jsou nazýváni súfi (Štampach 2008).

Základními kameny islámu je pět pilířů, které určují způsob života každého jednotlivého muslima:

1. **šaháda** – vyznání víry v jednoho boha Alláha a jeho proroka Muhammada.

2. **salat** – modlitba pětkrát denně. Muslimové se nemodlí při východu a západu, ani když je slunce v zenitu, aby se nepodobali pohanům. Modlit se lze nejen v mešitě, ale i doma. V pátek se koná společná modlitba v mešitě.
3. **zakát** – almužna chudým, dnes povinná daň muslimské obci v minimální výši 1/40 příjmu.
4. **saum** – půst v posvátném měsíci ramadánu. Půst trvá za dne, v noci je dovoleno jíst i pít. V ramadánu platí i v noci zákaz zpěvu, tance, zábav a je nutno přerušit i všechny války. Půst končí radostným svátkem („malý bajram“).
5. **hadždž** – pouť do Mekky. Nejméně jednou za život, pokud mu to zdravotní stav dovolí, by se měl každý muslim vydat na svatá místa do Mekky a Mediny. Základní obřady byly stanoveny již Muhammadem (Štampach 2008, Skokan 2010).

„Někteří bohoslovci zavádějí i šesté muslimské přikázání – džihád – boj za velikost islámu. Vojenský džihád se však má uplatňovat jen z nutnosti a pouze jako odpor uchvatitelům. Mnohem důležitější je (teoreticky) pro muslima vnitřní džihád, proti svým hříchům a slabostem“ (Skokan 2010, s. 46).

„Svatou knihou islámu je Korán psaný v klasické arabštině a pouze v tomto jazyce z něj muslimové při modlitbách čtou. Ba dokonce je teoreticky zakázáno Korán překládat do jiných jazyků, nicméně existují četné překlady pro potřeby muslimů neznalých arabštiny, i tlumočení motivovaná spíše akademicky než vyznavačsky. Dalšími muslimskými texty jsou sunna (činy a výroky Muhammada) a hadith (svědectví tradice), na základě všech pramenů je určen systém práva - šarí'a“ (Štampach 2008, s. 124).

Dle Janečka (2011) islám zakazuje potraty a jakékoli omezující plánování rodiny. Přičemž mnohé jeho „směrnice“ jsou zaměřeny na podporu vysoké porodnosti. Propopulační opatření islámu jsou jednou z hrozeb, kterých se obávají nejen představitelé Západních mocností, ale i jejich obyvatelé. Pohled na islám se liší nejen společnost od společnosti, ale i u každého jednotlivce. Některými je islám vnímán jako totální, vše zahrnující způsob života, řídící každou osobu, její společenský a politický život (Janeček 2011). V dotazníkovém šetření ve Francii

pouze 28 % dotázaným evokuje islám něco pozitivního, v porovnání s například s 50 % u katolického křesťanství. Tato skutečnost jasně poukazuje na horší snášenlivost islámu (Taras 2013).

3.3 Islamofobie jako výzkumný problém

Islamofobie jako předmět vědeckých zájmů je velice kontroverzní. V literatuře se setkáváme s názory diametrálně odlišnými. Na jedné straně se nacházejí její zastánci, kteří většinou nejsou jednotní v určení charakteristiky, ale shodují se v tom, že je islamofobie jedním z vážných sociologických problémů současné společnosti a je k němu nutné přistupovat přinejmenším velice obezřetně. Jako ústřední charakteristika islamofobie, která je sama o sobě velice diskutabilní by mohla být použita slova autorů Kunsta, Sama a Ulleberga (2013) popisující islamofobii s odkazem na další autory a jejich myšlenky: islamofobie je dle některých výzkumů fobie, která je definována jako iracionální strach z islámu a muslimů - Goottschalk a Greenberg (2008), na druhé straně jsou kritici, kteří islamofobii vidí jako nenávist muslimů a stereotypizaci jejich chování – Halliday (1999). Kunst, Sam a Ulleberg (2013) si nejvíce cení názoru Leea (2009), který tvrdí, že islamofobie by měla být chápána jako afektovaná část stigmatizace islámu a muslimů. Autoři shrnují popisy islamofobie jako fenoménu popisujícího strach z muslimů a islámského náboženství, vnímají narůstající pozornost v posledních desetiletích a domnívají se, že bude hrát důležitou roli v sociálních vědách. Nicméně přiznávají, že měřítko, která by byla schopná popsat fenomén strachu z islámu a muslimů, jsou nedostatečně určená a musí být dále rozvíjena, aby byla schopna dále určovat vnímání islamofobie i z perspektivy muslimské menšiny (Kunst, Sam, Ulleberg 2013).

Rozdílnost názorů na islamofobii je nejvíce patrná z jednotlivých charakteristik:

Soyer (2013) vnímá islamofobie jako současný fenomén, její poplatnost době je dle něj zapříčiněna především nedávnými událostmi, které do značné míry určují její charakter. Za zásadní historické bodové zlomy považuje Izraelsko-Palestinský konflikt a útoky z 11. září, které jsou zároveň vnímány jako počátek Války proti teroru. Dalším silným motivem určujícím islamofobii je migrace a kulturní vliv muslimů na Evropu (Soyer 2013).

Jedna z nejkompexnějších charakteristik je formulována Tarasem (2013): Islamofobie k sobě svazuje náboženské, etnické a kulturní předsudky, i když vlastní náboženské provázání je velice úzké, tak je považováno za centrální část teorie. Islamofobie se stává tajemnou mystifikací rasy a rasismu, i když jde ve své podstatě o nábožensky založený předsudek. Nejčastějším podhoubím, které dává růst dalším zkušenostem s diskriminací, je rasa a etnický původ; náboženství a víra v systém jsou zastoupeny méně často. Taras (2013) nabízí další možné charakteristiky: Islamofobie může být charakterizována jako tajemná artikulace konceptů rasy a rasismu i přestože je zjevně založena především na náboženském předsudku. Hlavní otázkou islamofobického diskursu je otázka muslimské civilizace, která je dle představ světového názoru až zásadně neslučitelná se Západní kulturou (Taras 2013). Na druhé straně můžeme v publikacích nalézt i méně komplexní popisy islamofobie, které nejsou tak obsáhlé, ale jsou naprosto jednoznačné: Islamofobií rozumíme projevy (například psané, mluvené, kreslené, písňové, gesta, ale i další neverbální způsoby komunikace), které vyjadřují hluboce negativní postoj vůči islámu (Janků 2013).

„Islamofobie není fobií ve smyslu psychiatrickém, jde o přenesený význam do kontextu interakcí mezi lidmi. Použití fobie pro nepodložené averze vůči určité skupině lidí, je zcela adekvátní, viz např. rusofobie či germanofobie pro nepřátelství vůči Rusům a Němcům. Rozdíl je jen ve spouštěcím mechanismu fobie, kterým zde není příslušnost k národu, ale k náboženskému vyznání. I taková fobie má precedens např. judeofobie, tj. strach z židů“ (Větrovec 2013, s. 7). Je to jedna z charakteristik, která jednoznačně podporuje označení islamofobie jako správné a odůvodněné v kontextu historických událostí i společenských nálad nejen v Česku.

Na druhé straně se ocitají názory, které jsou ztotožňovány s myšlenkami, že se v případě islamofobie jedná o přinejmenším opodstatněný problém spojený se strachem z islámu či muslimů, ale tyto názory brojí proti samotnému označení islamofobie, problém označují spíše jako muslimofobii či anti-muslimismus. Nebo ne jako projev strachu, ale spíše jako projev určitého druhu rasismu. S tím, že se jedná o novou formu rasismu, se shoduje i názor dalších vědců Rattansiho (2007), Barkera (1981), Balibara (1991), Modooda (2007): Jedná se o fenomén,

který je charakterizován jako nový rasismus, neo-rasismus, mluvíme o rasismu, který je obecně odlišný především tím, že není dominantně namířen proti biologické dědičnosti, ale spíše proti kulturní diferenciaci (Meer 2013).

Dle Wieviorky (1995) na rasismus začíná být nahlíženo, především z pohledu psychoanalytického, jako na neschopnost jedinců vstřebat rozdílnost, ale také jako neschopnost spolupracovat s ostatními, cizinci a také ženami (Werbner 2013). Možná právě tato myšlenka posouvá význam islamofobie, od strachu – fobie, k samotnému rasismu.

Provázanost s rasismem je vidět v další možné charakteristice z úvodu stínové zprávy ENAR od Al Hassaniho (2005): Islamofobie znamená strach a/nebo nenávisť vůči islámu, muslimům a islámské kultuře. Je na ni nahlíženo jako na novou formu rasismu vůči muslimům, kteří jsou etno-náboženskou skupinou, ne rasou, a nikdy rasou nebyli ustanoveni. I přesto muslimové trpí mnoholicnou diskriminací, která brojí proti jejich náboženství, včetně genderové problematiky, etnicity, hijabu⁶ nebo vousů, arabských jmen (Al Hassani 2005).

Odlišnost názorů je dokazována i myšlenkou dalšího autora, Hallidaye (1999), který je zastáncem pojmu anti-muslimismus. Dle něj v této problematice nejde o postoj proti islámu, tj. náboženství, ale proti muslimům a vlastně proti Arabům, lidem z Blízkého Východu a Jižní Asie (Kropáček 2002). Obdobný názor zastává i Erdenir (2010), který se přiklání spíše k pojmu muslimofobie nežli islamofobie a odůvodňuje to tím, že cílem nevolí jsou muslimové jako obyvatelé či přistěhovalci v evropských zemích spíše než muslimové jako věřící v islám (Meer 2013). Nejde tedy o strach z normativní strany islámu, ale o důsledky a projevy islámu ve společnosti a veřejném prostoru.

3.3.1 Historie islamofobie

První vlna anti-islamismu se objevila ve Spojených státech roku 1973 po arabsko-izraelské válce a zdražení ropy, k jeho dalšímu zhoršení došlo o 6 let později v závislosti na islámské revoluci a zajetí amerických rukojmí v Teheránu.

⁶ Typy muslimských šátků: *burka* – plášť kompletně zakrývající celou postavu i s obličejem, přes oči je mřížka; *nikáb* – závoj kryjící obličej s výjimkou očí, *čádor* – plášť halící celou postavu i hlavu s výjimkou obličeje, *hijab* – šátek nošený na několik způsobů, většinou má zakrývat hlavu a krk a podprsí ženy (iDNES.cz 2010).

Smýšlení o islámu došlo tak daleko, že během výzkumu veřejného mínění ve Spojených státech odpovědělo 42 % z respondentů, že islám podporuje terorismus, 47 % si myslelo, že muslimové smýšlí protizápadně a protiamericky, 62 % z nich souhlasilo s tím, že muslimové utlačují a segregují ženy (Kropáček, 2002).

„Vnímání islámu mezi nemuslimy prošlo za více než čtrnáct století, jež nás dělí od vystoupení proroka Muhamada, četnými proměnami a peripetemi, které poznamenaly světové dějiny hlouběji a podstatněji než se všeobecně soudí. Hluboce zakořeněné stereotypy v prezentaci islámu, jichž si při sledování zmíněných informačních zdrojů nelze nevšimnout, mají silnou životaschopnost a jen potvrzují, že seriózních diskuzí a věcných informací o něm není nikdy dost“ (Mendel, Ostránský, Rataj 2007, s. 437).

Spouštěcí mechanismus islamofobie není v proudu času neměnný, dřívějšími oblastmi obav z muslimů byly především požitkářství a s ním spojená polygamie. Dnes se lidé obávají islámu především kvůli jeho puritánství a aktivismu, který motivuje k terorismu (Kropáček 2002).

3.3.2 Příčiny islamofobie

Náboženství, rasa, etnicita a kultura, to vše představuje proměnné, které vysvětlují islamofobii, ale jak je každá z proměnných důležitá je nemožné změřit (Taras 2013). Stejně tak je podle dalších vědců důležitá přirozená sociální představivost a hluboce zakořeněný strach z rozdílnosti a stejnosti, což utváří současný rasismus a jeho historické mutace, např. americké otroctví, kolonialismus (včetně apartheidu) nebo holocaust (Werbner 2013). Úvodní příčiny islamofobie můžeme shrnout slovy J. R. Kunsta (2013): Za prvé, mnoho účastníků charakterizuje typické islamofobní osoby jak obávající se muslimů a islámu, protože si je asociují s nebezpečím, terorem a násilím. Za druhé, typicky islamofobní osoby popisují jako obávající se islámu, protože vnímají jeho netoleranci a nekompatibilitu se západními hodnotami jakými jsou demokracie a práva žen (Kunst, Sam, Ullberg 2013).

Heterogenita příčin islamofobie je značně rozmanitá. Prvotní příčinou islamofobie by mohla být skutečnost, že islám jako náboženství vykazuje výrazné vnější aspekty. „Islám, podobně jako judaismus, bývá charakterizován jako ortopraktické náboženství (prostupující všemi dimenzemi života). Na rozdíl od křesťanství mají tato dvě náboženství několik výrazných rysů, kterými se projevují navenek. V případě islámu mezi tyto znaky patří standardizovaná modlitba ve stanovených časech dne, společná páteční modlitba, specifický způsob odívání, pravidelné rituály (pout' do Mekky, půst v měsíci Ramadánu atd.), všechny tyto projevy víry vyžadují v nemuslimské společnosti poměrně obtížné hledání vhodných podmínek“ (Kantarová 2007, s. 54). Na skutečnost odlišnosti a výraznosti islámu v rámci světových náboženství upozorňují i ve zprávě Runnymede Trust Report (1997, s. 4), kde je popsáno osm stigmatizujících charakteristik islámu, v kontextu islamofobie, popisujících ho jako: (1) monolitický a statický, (2) separující se od „ostatních“ – nesdílí hodnoty s dalšími kulturami, (3) iracionální, primitivní a podřadný oproti Západu, (4) jako agresivní, násilný a zapletený do střetu civilizací (5) jako ideologii, která prosazuje politické a vojenské zájmy, (6) jako netolerantní vůči západní kritice, (7) jak si muslimové zaslouží diskriminační přístup a vyloučení a (8) jak je anti-muslimské nepřátelství přirozené a normální (Taras 2013). Rozšíření možností odlišnosti zde vystupuje v podobě ospravedlňujících vylučovacích a diskriminačních postojů vůči muslimům.

Druhotným faktorem určujícím islamofobii by mohly být informace o islámu a jeho krvavé minulosti, která byla a prakticky stále je spojována s jeho dalším šířením ve světě. „Víme, že islám hlásá džihád, svatou válku. Povinnost vést válku až do doby, kdy se všechny národy světa podřídí muslimům. Myšlenka války je formulována už v Koránu a je upřesněna v tzv. hadith komentářích z počátečního období islámu. Často se namítá, že křesťané též vedli dobovačné války, např. křížové výpravy. Ale to pro ně nebylo povinností vycházející z Písma. Papež Benedikt XVI opakuje, že židé, křesťané a muslimové sdílejí mnohá společná přesvědčení a že je mnoho humanitních a sociálních sfér, kde mohou spolupracovat“ (Janeček 2011, s. 19). Nic podobného neslyšíme ze strany muslimů. Namísto toho se dozvídáme informace z londýnského arabského deníku Al-Quds al Arabi (Arabský Jeruzalém): „*Prohlášení světové islámské fronty svaté*

války proti židům a křesťákům, od Usámy bin Ládina, vůdce muslimských extrémistů z Egypta, Pákistánu, Bangladéše: „tzv. fatva“ upřesňující, že je individuální povinností každého muslima zabít Američany a jejich spojence, jak vojáky, tak civilisty, v kterékoli zemi, kde to je možné, až mešita El-Aksa (Jeruzalém) a Haram (Mekka) budou osvobozeny z jejich spárů a až jejich vojska, poražená a rozprášená, opustí země islámu a nebudou moci muslimy ohrožovat“ (Lewis 2004, in: Janeček 2011, s. 20). „Stále je možno namítnout, že původně křesťanský svět nebyl snášenlivější než svět muslimský. Možná nebyl, ale postupně se stal snášenlivějším, zatímco islámský svět zůstává mentálně ve středověku“ (Janeček 2011, s. 21). Přitom islamistické ideály nediktují muslimům vyvracet demokratické a pluralitní směry jako nepřátele jejich náboženství. Tato skutečnost je ironická vůči současnému pojetí islámského fundamentalismu, který je z velké části příčinou nedorozumění a špatné reprezentace islámu. Tyto extrémistické skupiny jsou opravdu velkou příčinou šíření cenzurované, upravené historie o islámu (Soguk 2010). I v tomto případě platí, že generalizovat nelze všechny informace a pokládat projevy radikálů za závazné pro všechny členy muslimské komunity ve světě.

Třetí všeobecně rozšířenou příčinou islamofobie je porodnost muslimské části obyvatelstva nejen v zemích Západní Evropy, která je významně vyšší než u původního křesťanského, judaistického či ateistického obyvatelstva (Janeček 2011).

Jako čtvrtou příčinu islamofobie můžeme vnímat skupinu historicky podmíněných faktů, které vycházejí ze zkušeností jednotlivých společností s islámem, jsou tedy podmíněny především zakořeněním idejí a stereotypy o islámu v tradičním pohledu dané společnosti na svět. Mezi faktory této skupiny musíme uvést jako příčinu islamofobie migraci, vycházející především z koloniální minulosti. Čím dál tím častěji se v moderní komplexní společnosti začaly objevovat i relativně nové náboženské víry, jedná se o náboženské představy, „které si s sebou přinášejí imigranti, ze zemí třetího světa a kterých se nechtějí vzdát. Nejznámějším příkladem takového náboženství je západoevropský islám, vyvolávající v poslední době ostré spory např. v Německu. Náboženství se však spolu s etnickým původem stává vnějším znakem sociálního vyloučení a pro takto postižené

zároveň i obranou proti němu. Právě imigrační religiozita se stává výrazným problémem mezikulturního soužití v Západní Evropě“ (Nešpor 2007, s. 142, 148). Nepravidelná imigrace do zemí Evropské unie tyto pocity ještě posiluje, k jejímu zesílení došlo zejména v průběhu a po období Arabského jara, kdy se mnoho utečenců snažilo usadit v jižních státech Evropské unie. Dokonce se v souvislosti se zvyšováním počtu muslimů v některých oblastech Evropy začal používat pojem Eurabia, který symbolizuje vzrůstající vliv muslimské kultury na kulturu evropskou (Human rights & Equality consultancy 2014). Vypětí situace zde můžeme vidět i v otázce nošení šátků ženami, muslimkami. Především ve Francii, kam nejvíce přicházejí imigranti z Alžírsko, Tuniska a Maroka. Do Spojeného království naopak přicházejí obyvatelé majoritně ze vzdálené indicko-pákistánské oblasti a do Německa většinou přicházejí Turci, jejich přítomnost je podmíněna již poměrně dlouhou historickou sousledností, kdy byli do Německa především v 60. letech zváni jako gastarbeitři.

Migrační směry jsou do velké míry udávány především historickým koloniálním propojením jednotlivých částí světa. Koloniální ovládnutí islámského, muslimského světa Francií a Velkou Británií nastalo především po 1. světové válce. Po 2. světové válce došlo k útlumu kolonialismu a započala éra dekolonizace spojená s prvními imigračními vlnami do Francie a Spojeného království. Zároveň s nimi narůstal i jistý politický vliv islámu a terorismu. Dle Fukuyami (1992) je dokonce kolonialismus příčinou nechuti vůči liberální demokracii ze strany kolonizovaného obyvatelstva (Kropáček 2002).

I pátá skupina příčin do jisté míry vychází ze zkušenosti s muslimským obyvatelstvem, ale nejedná se o osobní zkušenost, jde spíše o zprostředkované informace, které jsou šířeny například médii nebo politiky. Zprostředkované informace jsou často neúplné a do jisté míry i mystifikující. Tato skutečnost je patrná i v názoru evropské společnosti, „kromě Francouzů se většina Evropanů domnívá, že existuje silný rozpor mezi oddaností islámské víře a životem v moderní Evropě“ (Černý 2008, s. 3), přitom právě Francouzi mají díky své koloniální minulosti a vysoké míře afrických imigrantů ve Francii jednu z největších osobních zkušeností s muslimy. „Náboženské cítění však nemusí představovat překážku integrace muslimů v evropských zemích. Základy islámské

zbožnosti v podobě pěti pilířů víry – vyznání víry v jediného Boha, pravidelná modlitba, půst o ramadánu, charitativní daň na chudé a potřebné (zakát) a pouť do Mekky – nemusí být v rozporu se životem v moderních společnostech o nic více než důsledné praktikování židovství a judaismu. I přesto někteří vnímají náboženské začlenění jako indikátor nedostatku asimilace, v podstatě příliš náboženského smýšlení znamená málo asimilace. Avšak naprostá většina španělských a francouzských muslimů (přes 70 %) nepocítuje jakýkoliv konflikt mezi oddaným praktikováním islámu a životem v moderní společnosti“ (Černý 2008, s. 3). Bývalý prezident Francie Nicolas Sarkozy tvrdil: „Když žijete ve Francii, respektujte její republikánská pravidla, nepraktikujte polygamii, neobřezávejte své dcery⁷, neporázejte ovce ve svých koupelnách“ (Fekete 2008). Sarkozy nebyl jediný, kdo veřejně prezentoval svůj názor na muslimskou menšinu. Jeho předchůdce Jacques Chirac neváhal označit arabsko-muslimskou kulturu za hlavní příčinu problémů násilí ve školách. I francouzští účastníci výzkumů uvádějí, že někdy beznadějně propadnou rasistickým stereotypům z politických či mediálních debat (Fekete 2008).

Dalším sporným bodem podmíněným historickou zkušeností a politickou atmosférou je rozšiřování Evropské unie, zásadní spor vyvolává především otázka nejdéle čekající země – Turecka. „Historická negativní identifikace Západu proti muslimům však je stále živá a podle většiny výzkumů veřejného mínění panuje v evropské veřejnosti neobyčejná shoda na tom, že Turecko ani další muslimské země nemají v unii co dělat“ (Nešpor 2007).

Pokud však mluvíme o médiích, musíme se v rámci páté skupiny zaměřit nejen na zpravodajství, i film dokáže velice podmanivě ovlivňovat myšlení člověka. V dějinách filmových rolí se setkáváme s mnohými stereotypními postavami, Židé byli prezentováni jako chamtivci, Italové jako mafiáni a další, jen muslimům stále zůstávají 3 stereotypní role: miliardář (billionar), terorista (bomber) a muž se zálibou v tanečnicích (belly dancer) neboli 3B (Kropáček 2002).

⁷ Ženská obřízka není primárně spojena s islámem, tato tradice se na severovýchodě Afriky objevila již před islámem, především v oblasti Nilu (Kropáček 2002).

Posledním, šestým, relativně novým podnětem možné islamofobie je událost z 11. září 2001. Tato událost radikálně změnila pohled nejen evropské společnosti na islám, především kvůli islamistickým hnutím a ze strachu napojení muslimského obyvatelstva na teroristické organizace typu Al-Káida. Dle názoru Fekete právě 11. září a následná válka proti terorismu zapříčinily špatnou definici obav z islamismu i muslimů, a rekatégorizaci etnické muslimské menšiny ve znevýhodňované a vyloučené obyvatelstvo na dně společnosti. Muslimové se po atentátech stali mnohem více viditelnou skupinou. V současné době, ale nemůžeme, vést soudržnou debatu, která klade otázku, zda jsou muslimové součástí Spojeného království. Je to stejná otázka, kterou si kladli nacisté ohledně Židů (Fekete 2008). V návaznosti na události po 11. září začali být muslimové demonizováni nejen jako stoupenci terorismu, ale i jako šířitelé drog, přitom islám drogy zakazuje a muslimské státy jejich šíření tvrdě trestají. Modelově můžeme říci, že důvodů, proč lze na islám a muslimy nahlížet jako na vážnou hrozbu, je celá řada, což se projevuje i v míře uvedených konkrétních „modelových“ příkladů významných autorů s jejich díly (Mendel, Ostránský, Rataj 2007).

Islám může být hrozba:

- a) geopolitická (Samuel Huntington a Střet civilizací (1996)),
- b) demografická a sociální (Walter Laqueur a Poslední dny Evropy (2006)),
- c) ideová, tkvící v samé podstatě náboženství islámu (Ibn Warraq a Proč nejsem muslim (1995)) (Mendel, Ostránský, Rataj 2007).

Příčiny islamofobie můžeme shrnout do přehledných skupin:

- 1) islám jako náboženství vykazuje výrazné vnější aspekty
- 2) „krvavá“ minulost šíření islámu
- 3) významně vyšší porodnost muslimů
- 4) historicky podmíněné zkušenosti jednotlivých odlišných kultur s islámem
- 5) informace šířené médii a často populistické programy, projevy politiků
- 6) teroristické útoky radikálních islamistických skupin (především po 11. září 2001)

Jestliže bychom však měli určit hlavní příčinu islamofobie, zřejmě by to bylo: Islám je jiný, odlišný od ostatních tradičně evropských, Západních kultur (Fekete 2008).

3.3.2.1 Příčiny islamofobie v Česku

„Al-Káida, Usáma Bin Ládín, World Trade Center, 11. září 2001, džihád, šaría, burky, kamenování – tyto a nejen tyto pojmy si dnes kromě Koránu obvykle vybavíme v souvislosti s islámem. Jeho expanzi provázelo násilí a tento neblahý rys se v islámu projevuje dodnes“ (Janeček 2011, s.1). Situaci muslimům nezlepšuje ani současné rozpoložení české společnosti. Závažnou příčinou islamofobie v Česku je, že média se na muslimy zaměřují jen příležitostně, primárně na lokální úrovni politiky, čemuž napomáhá i fakt, že hlavní politické strany se příliš touto problematikou na národní úrovni nezaobírají. Politické strany problematiku muslimů majoritně neřeší, je řešena pouze 2 politickými stranami – Českým hnutím za národní jednotu a Dělnickou stranou sociální spravedlnosti. Dle stínové zprávy ENAR (Janků 2014) jsou muslimové často spojováni s nálepkou terorismu, ale Ministerstvo vnitra ani Bezpečnostní informační služba neprokázaly napojení českých muslimů na teroristická uskupení. Média se islámem zaobírají pouze v případě příslibu senzace. Muslimové jsou prezentováni jako cizinci a jejich rozdílnost je zdůrazňována. Články a příspěvky v médiích jsou zaměřeny významně negativně např. proti stavbě mešit v Brně a Hradci Králové nebo proti muslimské modlitbě na Letné v Praze. Média navíc často pracují s nepotvrzenými prognózami, které provokují strach z možného nárůstu muslimského extremismu (hlavní témata jsou ve spojení s islámem: terorismus, násilí v muslimských zemích, nerovnost žen, náboženský fanatismus, politický útisk) a výsledkem je xenofobní nálada ve společnosti (Janků 2014). „Obecně je možné v člancích vysledovat všudypřítomný stereotyp, který k čitelnému obrazu českých muslimů příliš nepřispívá a jenž zřejmě nepřekračuje schematičnost vnímání muslimů ve společnosti jako celku. Stereotyp je navíc umocněn relativně malým prostorem, jenž je muslimům poskytován českými novináři. Muslimská komunita jako taková zatím není běžnou součástí tematické agendy médií, což může jednoduše souviset i s tím, že počet muslimů v ČR není příliš velký“ (Křížková 2007, s. 52). Na v současné době nejmocnějším médiu, internetu, existuje i facebooková skupina s názvem Islám v České republice nechceme, která

má přes 65 000 členů (aktuálně ke květnu 2014). Tato stránka byla v červnu 2014 oficiálně smazána ze sociální sítě pro svůj rasistický obsah, ale komunita se svých myšlenek a činností nevzdává (Respekt Ihned.cz 2014). Příčinu současné islamofobie dobře shrnují slova Mendela (2007): „Paradoxně hlavní důvod současné islamofobie v České republice není osobní zkušenost české populace s muslimskou komunitou a její rozdílností. Je to výsledek plytkých zpráv z některých médií“ (Mendel, Ostránský, Rataj 2007, s. 135). Další možnou příčinou islamofobie může být nedostatek dat o české muslimské komunitě, o které nelze najít oficiální statistické údaje a existuje o ní velmi málo studií, což ukazuje na velice nízkou věcnou informovanost českého prostředí o fungování muslimské komunity na území Česka, která podporuje strach z neznámého a cizího (Janků 2014).

Jako jednu z možných příčin islamofobie je možné v Česku vnímat i nekritickou podporu Izraele, USA a jimi vedených válek (Kropáček 2009, in: Větrovec 2013). Na oblast Blízkého Východu je nutné se zaměřit i v kontextu dalších států, např. Turecka a jeho vstupu do Evropské unie (Dostál 2011). Pro Čechy je stále do značné míry Turecko ryze muslimským státem. Což potvrzují i následující slova z knihy Janečka (2013): „Česká veřejnost si musí uvědomit ještě jednu věc: miliony muslimů, kteří již nyní mají občanství západoevropských států, je Česká republika samozřejmě nucena přijímat nejen k dočasnému, ale i trvalému pobytu na svém území. Ovšem ti, kterým se už podařilo usadit se v Západní Evropě, nemají důvod se stěhovat do českých zemí. Zcela jinak by tomu bylo s Turky, přicházejícími rovnou z Turecka. Pro ty by byla Česká republika jistě velmi přitažlivá. Nemluvě o tom, že Praha se nachází mezi Berlínem a Vídní“ (Janeček 2011, s.238), ve kterých se již nyní nacházejí významné muslimské menšiny. Hodně Čechů si tuto situaci uvědomuje, vnímá ji jako opodstatněnou obavu spojenou s potenciálním vstupem Turecka do Evropské unie a staví se tak proti možnému připojení Turecka k Unii.

Shrnutím myšlenek o islámu, které by mohly být považovány za příčiny islamofobie v Česku, mohou být body Konzervativního klubu proti Islámu:

1. „Islámská centra se mohou stát líhní terorismu, poskytující extrémistům finanční i logistickou základnu.
2. Z centra může být hlásán džihád, tedy i nenávist.
3. Islám je synonymem pro utlačování žen a nerovnoprávnosti pohlaví.
4. Jakýkoli právní ústupek muslimským komunitám povede ke vzniku paralelní a výbojné muslimské společnosti.
5. Turecké členství v EU nevyhnutelně povede k islamizaci Evropy“ (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007).

3.3.2.2 Příčiny islamofobie ve Španělsku

Důsledkem ekonomické krize 2011/2012 narostla ve Španělsku neúnosně nezaměstnanost a to především u imigrantů na 37 % (Lahuerta 2014), přímo úměrně nezaměstnanosti imigrantů se navýšil i počet nelegálně přítomných migrantů, kterým nebylo prodlouženo pracovní povolení, které potřebují získat pro další pracovní kontrakt. Islamofobie narostla po hospodářské krizi v Evropě, extrémistické politické strany se radikalizovaly a jejich představitelé museli dokonce čelit trestnému řízení ohledně obvinění z rasismu. Islamofobie je v současné době také velmi silně podmíněna negativní kampaní v novinách a dalších médiích, v roce 2011 byla podpořena demagogickými a extrémistickými myšlenkami o muslimech, někteří novináři varovali společnost před „islámskou většinou“ (ve Španělsku žijí 2,3 % (ADRA 2014) muslimů) a také předtím, že dialog s muslimskými představiteli je nemožný (Lahuerta 2014). Naneštěstí je islám v médiích prezentován v termínech problémů, diskriminace, násilí a terorismu. Hlavním důsledkem je, že islám má generelně negativní obraz u veřejného mínění. Zřídka kdy informace v médiích mluví o muslimech obecně nebo o jejich běžném životě, tyto zprávy se v novinách ani televizi neobjevují. Zdá se, že média se o islám zajímají jen ve velkých debatách, které se týkají extremismu, závojų, pohřbů nebo rituálních obřizek (Al Hassani 2005). Nejeefektivnějším prostředkem pro šíření islamofobie a rasistických postojů je zde internet (Lahuerta 2014).

3.3.3 Projevy islamofobie

Přestože jsou státy Evropské unie vázány Listinou základních práv a svobod, která zaručuje, že se stát nesmí vázat na nějakou výlučnou ideologii nebo konkrétní náboženství, (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007), tak se mnoho evropských muslimů setkává s „diskriminací v oblasti zaměstnávání, vzdělávání a bydlení především s ohledem na svůj etnický původ nebo náboženský postoj“ (European union military committee, 2013, s. 1). I přesto komunity imigrantů kladou velký důraz na dobrou kvalitu vzdělání, asociují si ji s možnou cestou dostat se z problémů spojených s ekonomickou marginalizací a sociálním vyloučením, muslimové nejsou výjimkou a snaží se o patřičné vzdělání (Fekete 2008). Jsou jim však kladeny překážky v podobě např. nedostatku kvalifikovaných učitelů či zákazu provozování jejich vlastního systému školství.

Napříč Evropou je registrováno rostoucí číslo útoků na muslimy, v rozsahu od verbálního napadení, fyzických útoků, vandalismu, rasistických útoků a anti-muslimských názorů (Al Hassani 2005). Reporty ukazují podstatný nárůst diskriminace a útoků vůči muslimům a vzestup negativních přístupů vůči muslimům v západních majoritních společnostech a médiích (Kunst, Sam, Ulleberg 2013). Nejčastějšími oběťmi obtěžování jsou muslimské ženy nosící závoj/hijab a muži s turbany a dlouhými vousy (European union military committee 2013). V Evropě obecně jsou náboženskou diskriminací nejvíce postiženy a nenáviděny muslimské ženy a dívky kvůli jejich oděvu. V některých státech je kompletní zahalení na veřejnosti zakázáno. Francouzský ministr školství dokonce prohlásil, že matky nosící šátek nemohou doprovázet děti během školního výletu (Parkes 2013). Mnoho žen a dívek, které odmítají odložit svůj šátek, je penalizováno především prostředky, které limitují jejich přístup ke vzdělání a zaměstnání, v některých případech je ovlivněna i jejich možnost podílet se na každodenních činnostech, je tomu tak především ve Francii a v částech Německa. Francouzský zákon z roku 2004 proti nošení náboženských symbolů do škol je, v tomto případě ale nediskriminační, platí pro všechna náboženství, sikhové nesmí nosit turbany, židé jarmulky, křesťané velké kříže (Fekete 2008). Do sporu o zahalování muslimských žen zasáhl na přelomu června/července 2014 Evropský soud pro lidská práva, potvrdil ústavnost a neprotiprávnost zákazu nošení plných forem burek a nikábů, tedy oděvů zahalujících obličej. Zákaz byl potvrzen

především s ohledem na zachování lepší identifikace osob (iDNES.cz/Zprávy 2014).

„Diskriminaci muslimů lze připsat k islamofobním postojům i rasistické a xenofobní nesnášenlivosti, tyto jevy jsou totiž často vzájemně propojeny. Nepřátelský postoj vůči muslimům je tedy třeba chápat v širším kontextu xenofobie a rasismu vůči migrantům a menšinám. Z oficiálních i neoficiálních informací nevládních organizací vyplývá, že islamofobní projevy byly zaznamenány v několika členských státech EU. Tyto případy zahrnují slovní vyhrožování i fyzické útoky na osoby a majetek“ (European union military comittee 2013, s. 1, 3). Projevy islamofobie se v jistých nuancích objevují prakticky v celé Evropě. Mají však i své jednotící obory např. politiku, média. Volební úspěchy některých stran v Evropě jsou významně založeny na základě islamofobních, protiislámských programů, je tomu tak ve Francii, Rakousku, Švýcarsku, Norsku, Nizozemsku, Belgii (především ve Vlámku), ale i v Itálii, především na severu - Liga severu Itálie (Kropáček 2002).

Islamofobie má mnoho různých podob od každodenní diskriminace a obtěžování přes námitky místních proti projektu mešity (ve Švýcarsku byla referendem zakázána výstavba minaretů) po islamofobickou rétoriku cirkulující v místních a národních médiích (McGinty 2013). 11. září přidalo jen další vodu na mlýn novinářů: Začal být napadán princip dvojí národnosti, který začal být představován jako ohrožení bezpečí, neboť loajalita k národu je u něj rozdělena. V této atmosféře zjišťují neevropsko-unijní cizí residenté, kteří se snaží si zachovat svoji původní národnost, že možnost dvojí národnosti je blokována (Fekete 2008).

Začínat může islamofobie i jako odmítavé, urážlivé a hanobící výroky na adresu islámu a muslimů, může také nabývat formy soustavnějších aktivit, protestů, či přerůst do fyzických útoků. Následně může docházet i k útokům na mešity, muslimské školy a hřbitovy (Francie, Holandsko) a také k velkému počtu drobnějších incidentů jako urážek vůči muslimům, strhávání šátků muslimkám, výhrůžkám, vykázaní zahalených žen z restaurací atd. Fyzické útoky na muslimy byly zaznamenány v Belgii, Norsku, Francii, Británii, Řecku a Německu, některé s oběťmi na životech. Nejhorším islamofobním incidentem byl Breivikův útok

v červenci 2011 v Norsku. Dále může být islamofobie rozšířena ve snahu vyčlenit a diskriminovat danou skupinu nebo ji asimilovat. Skupiny jsou také verbálně a fyzicky napadány, v krajním případě je organizována snaha o jejich likvidaci (Větrovec 2013).

Fekete uvádí, že nejčastější variantou islamofobie je ve většině států diskriminace spojená se zaměstnáním, tato forma islamofobie staví největší bariéru úspěšné integraci muslimů do společnosti. Např. agenturní společnosti zprostředkovávající práci jsou často žádány pouze o bílé pracovníky. U žen jsou pracovní možnosti ještě horší, především u těch, které nosí jakoukoliv formu muslimského oděvu. Faktor diskriminace muslimských minorit je umocňován vlivem globalizace, která vede k redukci moci ochránit pracovní síly ze strany státu (Fekete 2008). Diskriminace v hledání zaměstnání vede k nezaměstnanosti. A právě v těchto „vodách“ nezaměstnaných, se svým životem nespokojených, vykořeněných a špatně integrovaných muslimů „loví“ úspěšně jak islámští fundamentalisté (nabízející izolaci v ghettu „pravověrných“), tak také globální džihádisté (nabízející boj proti „nevěřícím“ jako náplň života) se svými okrajovými, avšak radikálními a nebezpečnými interpretacemi islámu“ (Černý 2008 s. 4).

Islamofobie se však začíná rozšiřovat i do vlastního náboženství a snaží se, alespoň částečně přizpůsobit islám a jeho šíření majoritní společnosti. Fekete (2008) uvádí slova Abdurahmnana Gulada ze Somálské informační služby, že tomu tak je například ve Velké Británii, kde chtějí, aby imámové hovořili anglicky, aby mohli monitorovat, co imámové říkají, naproti tomu Abdulali Sudi z KAL-KAL (Podpora lidí) se domnívá, že tato situace je pozitivní. Když každý mluví anglicky, tak bude každý rozumět (Fekete 2008).

Podle Tarase (2013) jsou nejvíce zastoupené tyto formy diskriminace muslimských nebo severoafrických imigrantů: (1) při hledání práce, (2) v práci, (3) když si hledají dům nebo byt k pronájmu či koupí, (4) ve zdravotnictví, (5) v sociálních službách, (6) ve škole, (7) v kavárnách, restauracích nebo barech, (8) při vstupu do obchodu nebo uvnitř něj, (9) když si chtějí otevřít účet v bance nebo si v ní vzít půjčku.

S diskriminací se tedy obecně setkáváme v oblasti zaměstnání, vzdělávání, politické participace, médií a kriminality, brání tak společenskému, hospodářskému a politickému životu. V jednotlivých oborech přispívá ke zhoršení již tak složité situace minorit. V jednotlivých odvětvích se projevuje takto:

- **Zaměstnanost:** vysoká míra nezaměstnanosti; migrační pracovníci jsou tradičně zaměstnání ve špatně placených a nekvalifikovaných oborech,
- **Vzdělání:** žáci z řad migrantů a z etnických minorit jsou často umisťováni do speciálních škol anebo jsou separováni ve třídách. Šikana je velkým problémem především pro muslimské žáky, neboť jsou cílem šikany z obou stran, od ostatních žáků i učitelů.
- **Bydlení:** dokonce i přístup k dostupnému a kvalitnímu bydlení je pro etnické menšiny výzvou.
- **Zdravotnická péče:** Problémy se projevují v menším měřítku než v ostatních oblastech, jsou spojeny především s jazykovou bariérou, sociální výlučností a negativním přístupem zdravotníků vůči etnickým menšinám či naopak vůči etnicky odlišným zdravotníkům.
- **Zboží a služby:** s diskriminací se setkávají muslimové především u poskytování finančních služeb, v přístupu k volnočasovým aktivitám nebo u vstupu do barů a klubů.
- **Kriminalita:** Rasa, etnický původ, barva pleti, náboženské vyznání nebo národnostní původ, má při podezření větší váhu spíše než individuální chování nebo objektivní důkazy. Etnický profil má v systému trestní justice, policie, bezpečnostních přistěhovaleckých složek nebo celních úředníků obecnou platnost. V případě obvinění je často uplatňován princip „kolektivní viny“ vystavený na předsudcích spojených s danou rasou, etnikem, barvou pleti, náboženstvím nebo národností.
- **Politická participace:** zahrnuje omezenou možnost volit a právo přidat se k politické straně a reprezentovat ji ve volbách (Parkes, 2013).

I když se již objevily iniciativy některých států usilujících o řešení problému, je před námi ještě dlouhá cesta, než budou muslimové schopni přistupovat ke svým právům jako všichni ostatní občané (Al Hassani 2005).

3.3.3.1 *Projevy islamofobie v Česku*

Islamofobie v Česku není horkým politickým problémem (Janků 2014), avšak „na ženy nosící hijab u nás lidé často pohlížejí s nedůvěrou, nejde ale přitom o pouhý výsledek skutečnosti, že islám tady nemá právě nejlepší reputaci, jedná se možná o mnohem podstatnější fakt, že Češi nejsou na takto otevřený projev religiozity připraveni. Islamofobní projevy v českém prostředí přitom vyplývají ze dvou faktů: strachu a neznalosti“ (Mendel, Ostřanský, & Rataj 2007 s. 428). Muslimové obecně nejsou cílem nenávistných útoků – nepřátelství vůči nim je přenášeno dalšími prostředky – nedůvěrou, negativními předsudky, nízkou úrovní tolerance v Česku. Dle agentury STEM tři čtvrtiny obyvatelstva (Čechů) nemá pozitivní pohled na islám, 60 % respondentů se ho obává, podobné výsledky platí i pro výzkum z roku 2010, kde muslimové obsadili třetí, „nejhorší“ místo mezi skupinami, které byly označeny ve studii o extremismu, rasismu a xenofobii (Janků 2014).

Stejně jako v obecném evropském případě (viz kapitola 3.3.3.) se setkávají muslimové v Česku s velice podobnými problémy. Konkrétně se jedná např. o problematiku vzdělávání druhé generace muslimů, neboť navštěvují standardní světské školy, protože dosud nemají povolení na svůj osobní vzdělávací systém (Janků 2014). Dívky jsou znevýhodňovány více, ale i přesto muslimky ve školách dosahují podstatně lepších výsledků než chlapci. Daleko úspěšnější jsou pak i na univerzitách. „Mezi muslimskými mladíky dominuje „kultura násilí“, která však má s islámem pramálo společného, ba je s ním dokonce v rozporu. Proto většina expertů tvrdí, že kultura chudoby je pro pochopení situace evropských muslimů relevantnější než hodnoty islámu“ (Černý 2008, s. 4).

Stínová zpráva o postavení menšin v Česku (Janků 2014) uvádí, že další oblastí projevů forem islamofobie je zdravotnictví, problémy s ním spojené se eliminují, neobjevují se často, avšak jsou registrovány problémy ze strany muslimů, zdravotníků, ne muslimů pacientů. V současné době dokonce ve velkých městech (Praze a Brně) existuje spolupráce mezi nemocnicemi a muslimskou organizací,

kteřá má zvýšit pohodlí na obou stranách. Stejně jako ve světě se problematika islámu dostává do povědomí i prostřednictvím politické sféry, v České republice neexistuje muslimská politická strana, ani žádná strana neuvádí, že by měla ve svých řadách někoho z muslimské menšiny, pouze Strana zelených je otevřena všem českým minoritním skupinám a jejich zástupce zvou mezi sebe (Janků 2014). Jedním z předních členů Strany zelených, vedoucím sekce pro zahraniční věci, je i Šádí Shanaáh, jenž byl původně Palestincem, v současné době žije Česku i se svojí muslimsko-křesťanskou rodinou (Strana zelených 2014).

Zásadním a viditelným projevem byl a do jisté míry stále je „boj o mešitu = boj o symbol na Teplicku“ (Kantorová 2007). Tento projev se netýkal jen jednoho místa v Česku. Problematika spojená se stavbou mešity se objevovala především ve větších městech, kde je početnější muslimská komunita, tedy např. v Praze a Brně, hodně medializovanou byla kampaň proti mešitě v Teplicích. Ve skutečnosti však obyvatelstvu dotčených měst nevadí existence modliteben a přítomnost muslimů, ale spíše mešity a minarety, které jsou významným symbolem odlišného náboženství. Boje o mešity v Česku mají stejný vzor jako v Západní Evropě, ale otázkou je jakým se budou ubírat směrem – silného odporu jako ve Švýcarsku, Itálii a Německu nebo nenávist rychle opadne jako ve Francii, Velké Británii a Belgii (Mendel, Ostránský, Rataj 2007). Situace na Teplicku je stále mimořádně aktuální v oblasti se nyní řeší problematičké chování teplických muslimských lázeňských klientů, kteří nedodržují některé zde platné zákony (např. rušení nočního klidu,...). Místní majitelé restaurací a dalších zařízení jim oplácí stejnou měrou, odmítají je obloužit ve svých podnicích. Spor se již dostal na radnici, které vše řeší s místními zástupci muslimské obce prostřednictvím osvěty mezi muslimy, aby si uvědomovali nutnost dodržování pravidel chování v rozdílné kultuře (iDNES.cz 2014).

Zmíněný boj o mešitu/mešity je dobrým příkladem prezentace muslimů v českých médiích, která obecně upřednostňuje zveřejňování zpráv typu senzací či sporů oproti případným zprávám o běžném životě dotčených skupin.

3.3.3.2 *Projevy islamofobie ve Španělsku*

Existují znepokojující podobnosti mezi anti-muslimskými náladami v šestnáctém století ve Španělsku a jedenadvacátém století v Evropě. Výzvy k vyhnání muslimů se odráží v rétorice krajní pravice politiků z celé Evropy, kteří se snaží sbírat populární volební podporu právě na základě explicitně anti-islámské platformy politického programu a často otevřeně obhajují vyhnání neasimilovaných muslimů (Soyer 2013).

Stínové zprávy ENAR mapují i situaci španělských menšin (Lahuerta 2014). Muslimové čelí vážným překážkám při praktikování jejich náboženství, např. v otázkách výstavby mešit (existuje poměrně silná opozice proti výstavbě mešit, 37 % nemuslimských Španělů je proti jejich výstavbě), nošení burek. Muslimové čelí nepříjemnostem i ve školství. Jedním z problémů je nedostatek učitelů: 90 % muslimských studentů nemá přístup k muslimskému vzdělání. Kvalifikovaných učitelů je pouze 46 na celý stát. Hodiny islámu jsou dostupné pouze na základních školách v Andalusii, Aragonu, na Kanárských ostrovech, v Baskicku a Ceutě a Melille. Druhým problémem je nošení hijabu u dívek, které jsou za to postihovány a vylučovány ze škol, přičemž 37 % nemuslimských Španělů si myslí, že je to v pořádku, a 68 % Valencianů je pro zákaz nošení šátku ve školách. Některé školy se snaží situaci mírnit a vyučují předmět „*Vzdělání pro státní příslušnost*“, aby rozšířily rovnost a vzájemné porozumění (Lahuerta 2014).

Ženy obecně jsou více postihovány, za to, že jsou muslimkami, je to u nich více viditelné. Přestože kompletní zahalení žen není ve Španělsku příliš časté, stalo se po aférách ve Francii horkým tématem a předmětem politických debat (Parkes 2013). Postoj vůči nim se zhoršil po zákazech vydaných ve Francii proti nošení náboženských symbolů. Ženy nosící hijab například obtížně hledají práci. K tomu dochází i přes existenci „*Guide to Managing Diversity in the World Place*“, je to rádce určený společnostem, poskytuje informace o legálních možnostech zaměstnání a uvádí potenciální benefity rozmanité politiky společnosti s ukázkami případových studií (Lahuerta 2014). Španělsku je i přes jeho existenci trendem, že imigranti jsou zaměstnáváni v nižších sektorech ekonomiky jako obsluha nebo dělníci (Al Hassani 2005). Na základě stínových zpráv bylo zjištěno, že ženám jsou navíc nabízena pouze místa bez osobního kontaktu s klienty (Parkes 2013).

Muslimové jsou objektem silné stereotypizace, 63 % Španělů nemuslimů odpovědělo, že si uvědomují rozdílnost muslimů od španělské většiny. To jen ujišťuje muslimy v jejich smýšlení, 36 % z nich se domnívá, že je Španělé nemají rádi a 47 % tvrdí, že se zvyšováním nezaměstnanosti poroste i nenávist vůči nim. Vůči muslimům a osobám arabského původu zde obecně existují velice silné předsudky. Jsou skupinami s největšími problémy přístupu do barů a dalších odpočinkových míst, někdy jsou častováni označením maur⁸. Jejich diskriminace existuje i přes platný zákaz etnické diskriminace z roku 2000 (Lahuerta, 2014).

Další z oblastí projevů islamofobie a následné diskriminace je i ve Španělsku zdravotnictví a přístup k lékařské péči, v některých případech je islamofobie natolik absurdní a závažná, že donutila ženu, muslimku, porodit její dítě v nemocniční čekárně kvůli tomu, že ji nemocniční sestra přehlížela po dobu více než 45 minut a měla na ni při tom rasistické narážky (Parkes 2013).

ENAR se výzkumu menšiny a jejich postavení ve společnosti věnuje pravidelně a zkoumá jejich situaci v různých sférách společnosti. Jednou z oblastí zmíněných ve Stínové zprávě (Lahuerta 2014) jsou média, muslimové a Romové jsou ve španělských médiích prezentováni více méně negativně především kvůli tomu, že zprávy o menšinách se netýkají jejich každodenního života, ale jsou zaměřeny spíše na události spojené s radikálními projevy minoritních i majoritních skupin společnosti. 30 % registrovaných diskriminačních incidentů v roce 2011 bylo založeno na špatných zkušenostech z médií. Zprávy o muslimech jsou často o demonstracích proti novým mešitám, konfliktech se šátky, kulturní odlišnosti od Španělů, terorismu a hrozbě dominance. Oproti tomu články o diskriminaci nejsou součástí pravidelného zpravodajství, ani dotčené menšiny nedostávají mnoho příležitostí k sebe prezentaci. Monitoring rasistického násilí a kriminality ve Španělsku je stále velice obtížný. Od roku 2011 mají oficiální statistiky Baskové, Katalánci a Navarové, z nich je patrné, že muslimové jsou jednou z nejvíce postižených etnických skupin, které mají co dočinění s policií. Pravděpodobně i na základě toho bylo v roce 2011 od policie odvoláno několik mužů ze Ceuty a Melilly v důsledku jejich údajné vazby na teroristy, u některých bylo

⁸ maur – tradiční, historické označení muslimů, většinou ze Severní Afriky, kteří ovlivnili i kulturu Pyrenejského poloostrova

jednoznačně prokázáno, že žádné spojení neexistuje, ale i tak zůstali mimo službu (Lahuerta 2014).

3.3.4 Možná opatření ke zmírnění islamofobie ve společnosti

Taras (2013) navrhuje opatření, která by umožnila uklidnění mezikulturní situace v Evropě. Namísto snahy sledovat nepolapitelný multikulturalismus nebo položit základ asimilace založené na špatném vnímání „obecných hodnot“ by se měla Evropa držet svých principů:

- zabývat se náboženstvím jako "pouhým" náboženstvím, ne jako vyjádřením kulturní nebo etnické skupiny ...
- rozpoznávat náboženské komunity na základě individuální a svobodné volby...
- etnolingvistické menšiny by neměly být zaměňovány s náboženskými komunitami... Svoboda vyznání není stejná jako práva menšin, ačkoli tyto dva faktory se samozřejmě překrývají. Víra je volba, zatímco rasová nebo etnická identita je alespoň v začátku svého vzniku daným faktem nebo značkou udělenou zvenčí.

Takto jsou shrnuty body, které by mohly vést v Evropě ke zlepšení stavu islamofobie a rasismu (Taras 2013). Jeho ideje je možné vnímat jako dobrý základ jak uvést do pohybu změny, které by umožnily zásadní změny ve vedení společností evropských států.

V Česku je problematice muslimů věnováno velmi málo pozornosti, jak ze strany vlády, tak ze strany nevládních organizací. Vláda by se o jejich situaci měla více starat a měla by poskytovat prostředky na řešení tohoto problému. Bude tak předcházet rozvoji dalších vážnějších a komplexnějších problémů v budoucnosti (Janků 2014).

Obecně by měli veřejní představitelé zprostředkovat interakci mezi muslimy a dalšími občany především kvůli zdokonalení porozumění a boji proti předsudkům. Myšlenka by se mohla realizovat jako spolupráce v rámci sousedských hranic, ve španělštině se tato aktivita nazývá „*juntas vecinales*“. Tyto meetingy, kde se navrhuje myšlenky společných aktivit a domlouvá se rozvoj managementu sousedství se konají ve Španělsku již dnes. Naopak by měly být

zrušeny zákazy stavění mešit a nošení burek. A regionální vlády by měly navýšit počet škol, kde jsou dostupné hodiny islámu. Školy by měly být vnímány jako komunity, kde učitelé, rodiny a žáci pracují společně. To by mělo zlepšit mimo jiné i integraci (Lahuerta 2014).

Stejně tak jako ve školství je nutné zlepšit podmínky i v oblasti zaměstnání. Měla by být představena kampaň, která by prezentovala práva nově příchozích obyvatel, zároveň by tato práva měla být kontrolována pracovní inspekcí, která by měla dohlížet především na znevýhodněné podmínky imigrantů při hledání práce. Činnosti inspekce a dalších vládních i nevládních organizací by neměly být jen na úrovni dohlížení, měly by prosazovat politiku rozdílnosti v jednotlivých firmách a představovat její pozitiva (Lahuerta, 2014). Doporučením pro evropské vlády je i podepsání, ratifikace a realizace Konvence Spojených národů na Práva všech migračních pracovníků a členů jejich rodin. Dále je nezbytné zvýšit dostupnost právní pomoci pro oběti diskriminace na trhu práce. Zejména přijetí zákona o bezplatné právní pomoci by mělo upravovat právní rámec a zlepšit přístup kvalifikovaných právníků k obětem diskriminace na trhu práce (Janků 2014).

Relativní data o rasisticky motivovaných činech by měla být dostupná pro celá teritoria a policie by měla zaznamenávat speciální reporty, jestliže je čin registrován jako rasistický. Výcvik policie v oblasti lidských práv by měl být více zdokonalen a hlavně by měl být nezávislý a dostupný pro případy spojené se zneužíváním, týráním. V praxi by měla opatření znamenat zastavení diskriminace z důvodu identity. Stejně důležité změny jako pro policii by měly být zavedeny i pro žurnalisty a další zástupce médií. Studium žurnalistky by mělo zahrnovat speciální kurzy jak podávat zprávu, aby podporovala rozdílnost a porozumění na místo podporování předsudků (Lahuerta 2014). Aby došlo ke snížení rasismu a jiných forem diskriminace v médiích, musí být posílen závazek k novinářské etice obecně. Nevládní organizace by se měly zaměřit na vyhledávání a vyvracení vymyšlených zpráv a měly by se soustředit na podporu etických postupů v novinářské obci prostřednictvím vzdělávání a odborné přípravy (Janků 2014). Měla by se používat pozitivní terminologie, zároveň s podporou pozitivního mediálního zpravodajství o etnických a náboženských menšinách a migrantech. Měl by být zdůrazněn jejich ekonomický, sociální a kulturní příspěvky do

evropských společností. Dále je nutné udělat odvážný krok k řešení projevů nenávisti a rasistické rétoriky a přijmout politiku nulové tolerance k poznámkám a komentářům z terminologie, která by mohla vyvolat násilí, rasismus nebo jiné formy diskriminace (Parkes 2013).

Některé státy (Rakousko, Bulharsko, Finsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Polsko, Spojené království a Česko) již převzaly integrační politiku a strategii za svoji (Parkes 2013). Je to jeden z prvních kroků, které by mohli zástupci jednotlivých států udělat. Všechny státy čeká ještě dlouhá cesta k překonání veškerých předsudků, stereotypů a dalších překážek, které jsou vystavěny přijetí minoritních skupin do společnosti jako rovnocenných.

Je třeba, aby vlády jednotlivých států navázaly s muslimskými komunitami oficiální spolupráci a zahájily s nimi konstruktivní vyjednávání stejně jako je tomu ve Velké Británii, kde se s muslimskými komunitami jedná o takových tématech jako je „výstavba mešit, zakládání islámských základních škol a jejich státní subvencování, možnosti podávání islámsky čisté halál kuchyně ve veřejných institucích typu školy, nemocnice, věznice či armády“ (Černý, 2008, s. 3).

4 Historické souvislosti vlivu islámu v Evropské unii

Tato kapitola má za cíl uvést především historický kontext, jenž se podílí na tvorbě atmosféry v rozdílných státech, v případě této práce se jedná o Česko a Španělsko.

Značná rozdílnost minulosti, především v ohledu na kontakt s muslimy a jejich kulturou, je významnou veličinou, podílející se i na současném pohledu na muslimy ve společnosti. Proto je tato kapitola významnou součástí diplomové práce.

Rozdílnost historie z pohledu náboženství, především islámského, je mezi Španělskem a Českem prakticky největší jakou můžeme v rámci Evropy najít. Historické zázemí významně ovlivňuje uspořádání obou států stejně jako jejich geografická poloha, která je a v minulosti byla pravděpodobně nejvýznamnější faktorem, který udával možnost rozvoje rozdílných kultur a náboženského klimatu.

4.1 Historický kontext vlivu islámu v Evropské unii

V dnešní době všechny státy Evropské unie na svém území zaručují svobodu vyznání, jejich vztah k náboženství – a k islámu zvláště – se však v různé míře liší. Jedním z příkladů je Řecko, představuje jediný stát EU, kde na základě řecko-turecké dohody z Lausanne z roku 1923 pro muslimy spolu se státními zákony platí v řadě otázek též islámské právo šari'a a musí se jím tak řídit i řecké úřady (např. v otázce sňatků, rozvodů, dědických nároků). To souvisí především se zvyšující se a stále viditelnější přítomností muslimů, jež patrně znamená největší nábožensko-demografickou změnu v evropských dějinách od dob reformace (Černý 2008).

Role náboženství v politice Evropské unie je, v obou úrovních, národní i nadnárodní, multidimenzionální (Steven 2009). Vztah mezi náboženstvím a prostorem prezentuje na evropské úrovni velice důležitý a zajímavý problém (Pastorelli 2009). Je tedy důležité náboženství nepodceňovat a věnovat mu pozornost.

Neboť ve skutečnosti, debata, která vychází z předpokladu, že islám je "dovezené náboženství", je založena na hluboké neznalosti evropské historie. Islám má svou přítomnost v Evropě zakořeněnou od sedmnáctého století a již dříve se v některých oblastech hojně vyskytoval. Muslimové žili na ostrovech v Baltském moři a v balkánských oblastech, na Pyrenejském poloostrově, na Kypru a na Sicílii po celá staletí. Navzdory tomu, se s islámem stále zachází, jako by to bylo cizí náboženství, které nemá žádný vliv na západní historii a civilizaci (Meer 2013).

„Na konci druhé světové války bylo v Západní Evropě méně než jeden milion muslimů, nejvíce ve Francii a Velké Británii“ (Tibi 2007, in: Heřmanová, Faryadová 2012, s. 112). „Období po druhé světové válce pak bylo charakteristické především otevřeností evropského kontinentu k imigraci, neboť zde byl pocíťován výrazný nedostatek pracovních sil. V tomto období Evropa zažila první velký příliv přistěhovalců muslimského vyznání, u nichž se příliš neřešilo jejich začlenění. Trvalejší usazování muslimských imigrantů a jejich „integraci“ do většinové společnosti lze doložit např. tím, že od začátku 70. let se v Evropě postupně začaly objevovat muslimské modlitebny“ (Heřmanová, Faryadová, s. 112). Profesor Castles (1973), který sepsal první souhrn o poválečné pracovní migraci na západ v roce 1973, kladl důraz na to, že pracovně-imigrační systém je založen na méněcennosti a separaci cizinců (Fekete 2008). „Vzorce migrace z islámského světa do Evropy jsou svázány se vznikem, fungováním a pozdějším rozpadem evropského koloniálního panství“ (Černý 2008, s. 2). Pováleční pracující migranti nebyli rovněž integrováni do západo-evropské společnosti, byli spíše diskriminováni jako menšina ekonomicky a rasově znevýhodněná. Myšlenka profesora je potvrzena a rozšířena o teorii, že spojení integrace s anti-extremistickými opatřeními posiluje názor, že současně nemůžete být přísně věřícím muslimem a Evropanem. V dřívějších obdobích evropské historie, byli katolíci a židé ve stejné situaci. Sekundárním důkazem, že názor na integraci muslimů do společnosti je ve skrze záporný, může být nesouhlas se stavbou mešit. Neboť jejich stavba je považována za symbol usazování a integrace, ba dokonce šíření islamizace. Vliv postoje na systém původních imigrantských pracovníků se promítá do dnešních dnů. Je patrný v chování vůči druhé a třetí generaci imigrantů, kteří již však považují nový stát za svoji

domovinu, neboť se zde narodili, a to i přestože často nejsou považováni za součást majoritní společnosti (Fekete 2008).

Přitom evropští muslimové jsou rozmanitou a živou komunitou. Muslimové jsou v Evropě po staletí a jejich vliv na vývoj vědy, umění a civilizace byl významný. i přestože trpěli různými formami nenávisti, diskriminace, obtěžování a násilí zakořeněnými v dezinformaci a stereotypizaci islámu. (Al Hassani 2005).

„Číslo sedm a jeho násobky jsou tradičně pokládány za symbolické. Sedmé století po Kristu zažilo první expanzi muslimů pod vedením Arabů. Čtrnácté století bylo poznamenáno počátky Osmanské říše, která pak sahala od Jemenu po Budapešť, a od Alžírsku po Irák. Jedenadvacáté století prý bude stoletím konečného dobytí Evropy islámem“ (Janeček 2011, s.14). Takto zní jedna z citací rekapitulující a shrnující pozici islámu a jeho další rozpínání v rámci Evropy. Poslední část je možno vnímat jako nadnesenou, přičemž ve skutečnosti stále platí, že islám je nejrychleji rostoucím náboženstvím na světě.

V Západní Evropě dnes žije 20-25 mil. muslimů, okolo 11 milionů jich žije ve Francii, 5 mil. v Německu, 3 mil. ve Velké Británii, 1,5 mil. v Holandsku a také v Itálii, po 0,5 mil v Belgii a Španělsku, i v Rakousku, Švédsku a Švýcarsku (Janeček 2011). Muslimové jsou druhou největší náboženskou skupinou v mnohonáboženské společnosti Evropské unie. Obecně lze vysledovat trend jejich usazování ve velkých městech a v průmyslových oblastech. Někteří demografové pak předpovídají, že se v roce 2020 muslimská společnost v EU rozroste natolik, že každý desátý Evropan bude muslim a v roce 2050 dokonce každý pátý (Heřmanová, Faryadová 2012). Většina muslimů přišla do Evropy po 2. světové válce. Ale jejich počet se s postupem času stále zvyšuje. Proto by měly „členské státy v současnosti plně uplatňovat antidiskriminační směrnice (směrnice č. 2000/43/ES o rovném zacházení v zaměstnání) a více je využívat, včetně konkrétních opatření na podporu rovnosti“ (European union military committee 2013, s. 3).

Jestliže bychom měli charakterizovat jednotlivé postoje předních států Evropské unie k muslimské problematice, je logické začít Francií, která je v kontaktu s muslimskou kulturou od dob kolonizace a žije zde největší procento muslimů

v Evropě. Francie stranila Arabům a muslimům více méně od 16. století, kdy se nepřidala ke Svaté lize⁹, její postoj přetrvával a do jisté míry přetrvává i přes období Charlese de Gaullea prakticky dodnes (Janeček 2011). To i přesto nebo právě proto, že ve Francii žije 5-10 % muslimů. Je těžké určit přesný počet muslimů především v návaznosti na problematiku imigrantů (Central intelligence agency 2014). V současné době jsou v Západní Evropě významné síly, které usilují o vytvoření velkého bloku Evropy a muslimského světa, bloku, který už má jméno – Eurabia. Jsou to síly především ve Francii, ale i jinde, jedná se většinou o antiamerické politiky, kteří hledají spojence proti Spojeným státům. Na druhou stranu jsou si někteří Francouzi vědomi toho, že při současném trendu budou muslimové v roce 2030 tvořit 40 % obyvatelstva. Obavy z muslimů umocňuje liberální imigrantská politika. Významným místem konvergence k islámu jsou nejen ve Francii také věznice, 50 % francouzských vězňů je islámského vyznání (Janeček 2011). Francie má potenciál jednak nárůstu islamofobie – předsudků vůči muslimkám (posedlost hijabem, exogamií, asimilací), ideologizace sekularismu, ale i tolerantního přístupu – dlouhodobá fascinace Orientem, silná muslimská přítomnost a instituce (Geisser 2004). Ve Francii v současné době záleží především na dalším postupu integrace muslimů do společnosti a na vývoji postoje majoritní francouzské společnosti.

Situace v Německu se v průběhu času v závislosti na historických zvratech často mění. Zajímavostí je propojenost fašismu a nacismu s muslimskou kulturou, Himmler i Rudolf Hess byli zastánci islámu, císař Vilém II. byl dokonce jeho ochráncem. Období fašismu v Německu je v období okolo 2. světové války velice spojováno s otázkou antisemitismu, právě s ním má především radikálnější část islámu společnou jednu z hlavních myšlenek, nepřátelský postoj vůči židům. Adolf Hitler se dokonce netajil významným propojením vrchních představitelů Třetí říše s představiteli muslimských států (Janeček 2011). V současné době se u německé společnosti setkáváme s odtahitým a ve vyhocených situacích nenávisným postojem vůči muslimským menšinám, které zde působí již přes 50 let. Muslimové se do Německa dostali v 60. letech minulého století, podíleli se na německém hospodářském zázraku, ale vždy byli považováni pouze za

⁹ Svatá liga – mezinárodní spojení pod patronací papeže, v tomto případě proti muslimům

výhodnou pracovní sílu. Je bohužel pravda, že jejich integrace neproběhla úspěšně. Přítomnost turecké menšiny je do dnešních dní citlivou otázkou. Ve větších městech vznikala i turecká „ghetta“, se kterými byla spojována vyšší míra kriminality. Na jednu stranu je tedy pochopitelné, že občané Německa mají z tureckých muslimů obavy, ale i v tomto případě platí, že je zde zneužíváno kolektivní vinny, která je mystifikující.

Relativně málo odolné vůči islamofobii se jeví tradičně homogenní společnosti v Nizozemsku a na severu Evropy, kde trend zvyšování islamofobie začal již dávno před 11. zářím (Meer 2013). Přitom Nizozemsko bylo po dobu patnácti let (1983 – 1998) státem, který zastával politiku multikulturalismu, jehož předpokladem byla vzájemná tolerance a pochopení mezi nizozemskou většinou a příchozí menšinou. Postoj vůči imigrantům a změna politického postoje vůči imigrantům přišly v roce 1998, především kvůli krizi a úpadku multikulturalismu (Heřmanová, Faryadová 2012). Možnosti imigrantů se společně s politickou změnou zhoršily, stejně jako jejich postavení ve společnosti.

Signifikantně nejrozšířenější anti-muslimské přístupy se objevují v Německu, Maďarsku, Itálii a Polsku, tyto státy jsou těsně následovány Francií, Velkou Británií a Nizozemskem. Nárůst anti-muslimských postojů je nejmenší v Portugalsku. V absolutních číslech se však státy (Spojené království, Francie, Nizozemsko, Německo, Itálie, Polsko, Portugalsko, Maďarsko) v předsudcích vůči muslimům příliš neliší (Meer 2013).

4.2 Historický kontext vlivu islámu v Česku

Střední Evropa patří k oblastem s nepříliš velkými historicky podloženými zkušenostmi s muslimy. Zdejší muslimské komunity jsou nepočetné, rozmanité, dobře integrované a ekonomicky úspěšné (Parkes 2013).

Česko se nachází ve středu Evropy, ve značné vzdálenosti od míst odkud by se islám v minulosti mohl šířit. Obyvatelé českých zemí byli díky tomu až do první poloviny 16. století bez osobního kontaktu s muslimskou kulturou. Navíc bylo katolictví po dobu posledních tří století dominantním náboženstvím (Havlíček, Hupková 2013).

„Země se nacházela již od 10. století na pomezí vlivu ortodoxní církve z Východu a římskokatolické církve ze Západu“ (Havlíček 2008, s. 5). Tato informace podporuje myšlenku, že islám v Česku v raném středověku neměl velkou příležitost pro možné další šíření.

Dle Mendela, Ostránského a Rataje (2007) se vůbec první, ojedinělá psaná zmínka o existenci muslimů, vyznavačů islámu datuje do období vlády Boleslava I., Čechy byly významnou obchodní křižovatkou a díky tomu se do této oblasti dostal i muslimský kupec Ibrahím Ibn Jákub, o kterém je v textu psáno. I přestože neexistoval přímý kontakt s muslimskou kulturou, tak se některé její odkazy uchovaly z období 10. století až do dnes, toto období se vyznačovalo počátkem šíření techniky výroby knihy muslimů přes Pyrenejský poloostrov až do Střední Evropy. Česká kultura však nebyla obohacena jen o výrobu knih, díky arabské, převážně muslimské kultuře, se svět obecně naučil nové techniky výroby skla a dokonce i hrát šachy, šach-mat znamená arabsky - král zemřel. Arabská kultura se vnesla i do techniky výkladu snů, tkaní koberců, barvení šátků, architektury zahrad i zámků, využívání nespočetné palety koření, přípravy kávy, dokonce i rohlík je arabského původu. V průběhu let si i čeština přivlastnila některá slova z arabštiny: rýže, cukr, atlas, gáza, nafta, admirál, kabát, pyžamo, klobouk, halena či šavle. Další texty, ve kterých se objevují myšlenky odkazující na muslimy, jsou ale o dalších 200-300 let mladší, datují se do doby křížových výprav, během kterých se čeští křesťané setkávali s bezvěrci a pohany, mezi které počítali i muslimy. Od založení Univerzity Karlovy (1348) se stala muslimská věda součástí učení a vědění hlavně v matematice, lékařství, astronomii, fyzice, chemii a alchymii (Mendel, Ostránský, Rataj 2007).

Před husitským a protestantským hnutím v 15. století byla Římsko-katolická církev dominantním náboženstvím v Království českém (Havlíček, Hupková 2008). Její oslabení moci souvisí s reformací římskokatolické církve „v první polovině 15. století a husitskými válkami. Po Lutherovi a reformaci v Evropě se naše území dostává stále více pod vliv protestantských hnutí a církví, které byly spojeny také s regionální světskou mocí. Snahy protestantských církví o převzetí státní moci v českých zemích byly nakonec potlačeny silnou katolickou protireformací Habsburků po bitvě na Bílé hoře roku 1620“ (Havlíček 2008).

Mendel (2007) uvádí, že i islám, respektive jeho některé myšlenky, byl během husitství využíván různými směry jako např. vzor úcty k Panně Marii, bylo na něj poukazováno s odkazem na paralelu ke „zhýralosti“ katolické církve aj. Roku 1490 se někteří z vojáků poslaných do Tureckých válek v Uhrách setkali poprvé se stoupenci islámu. V tomto období, 15. století, tak byli vojáci a dalecí cestovatelé jediná, kteří byli v kontaktu s muslimskou kulturou. Psali mnoho cestopisů, které se staly jakousi první osvětou sdělující informace o islámu. Dokonce i jeden z českých prvotisků z období vlády Jagellonců Život Muhammedův byl dokladem zmínky o islámské kultuře (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007).

K významnějšímu kontaktu s muslimy došlo v bitvách s Turky, především ve střetu v bitvě u Moháče roku 1526. Války s Turky trvaly několik desítek let. Hodně spisů pojednávajících o jejich kultuře bylo vydáno za Rudolfa II., který jim čelil během Patnáctileté války. Rudolfínská Praha byla hlavním centrem šíření informací o bitvách s Turky do Západní Evropy, byla zde vydávána ve významném nákladu protiturecká literatura. V roce 1540 však vyšla i 1. česká naučná kniha o Osmanské říši, Kniha o věcech a způsobech národu tureckého od Paulo Jovia. I přesto polemiky s islámem vedly až tak daleko, že byl vydán roku 1614 Antikorán od Václava Budovce z Budova. Pomoc proti Turkům byla hledána i v Persii, Íránu, což ale vedlo ke kontaktu s dalšími muslimy. Konec „třicetileté války“ (1618-1648) je významný především díky vůbec prvnímu kontaktu území českých zemí s muslimskou kulturou při pustošení Moravy. Již Komenský si uvědomoval velikou důležitost islámského náboženství, on sám určoval postoj k islámu v evangelické části společnosti. Jeho názor se proměňoval s ohledem na dějinné události jeho doby. Zprvu viděl islám jako hrozbu, postupem času změnil názor, ve 20. letech 17. století vnímal islám jako možného spojence proti katolickým Habsburkům. Po tureckých válkách muslimy opět zavrhoval a s ním i většina nejen evangelické společnosti. V jeho pozdních dílech je však patrný významný obrat v jeho pozici vůči islámu. Začal považovat toto náboženství za rovnocenné křesťanství. Přál si, aby tato náboženství společně dokázala zachránit svět. V dalších letech se neobjevila významnější osobnost, která by šířila svůj pohled na islám, objevovaly se však projevy názorů o islámu v laické literatuře, hrách či poezii (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007).

Po úpadku osmanské moci v 17. století byli muslimové viděni jako politický konkurent, 18. století si všímalo (v protestantském světě dříve než v katolickém) i pozitivních stránek islámu, jako důrazu na moudrost a střídmost, či podobnost s deismem osvícenců (Větrovec 2013, s. 11). Vliv islámu, který prozatím nikdy nebyl veliký, se v 18. století vzdaloval spolu s posunem hranice, ale s příchodem osvícenské vlády Josefa II. se zájem obnovil. Josef II. se po boku ruské carevny Kateřiny II postavil proti „Turkovi“ (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007). S válečným konfliktem se obnovil zájem společnosti, především novin, a začaly vycházet nové články. Šlo ale opět o především negativní „kampaň“, jejíž součástí byly četné karikatury muslimů. Skutečný zájem o islám jako náboženství a o muslimy, jako představitele jiné kultury nastal společně s národním obrozením. Činnost národního hnutí byla plná otevírání časopisů, muzeí a dalších institucí, které se o kulturu orientu zajímaly. Vznikaly odborné články, od poloviny 19. století se začal vyučovat orientalismus a objevovaly se překlady arabských děl, poezie i prózy (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007).

Vzhledem ke své zeměpisné poloze a povaze historického vývoje se české země nikdy nedostaly do trvalejšího přímého styku s islámskou civilizací. První opravdu významnější kontakt nastal na přelomu 19. a 20. století při válce o Hercegovinu. Následná okupace a anexe Bosny a Hercegoviny přivedla první imigranty muslimského vyznání. Tato imigrace pokračovala i po vzniku Československa. Počátek islamofobie v českých zemích je datován právě do této doby, tedy do období řešení „východní otázky“, do 2. poloviny 19. století, roku 1878, vpádu do Bosny (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007).

„Vznikem Československa roku 1918 nastalo jakési uvolnění v oblasti náboženství, na jedné straně došlo k oddělení státní a církevní moci z pohledu dominantní římskokatolické církve, ale na druhé straně byla ustanovena „státní“ Církev československá husitská. Časté střídání hlavních náboženských proudů a heterogenita v náboženském myšlení zůstaly zachovány. Nepodařilo se zde vytvořit silnou náboženskou tradici jako tomu je v jiných evropských zemích“ (Havlíček 2008, s. 5). Díky tomu mohlo dojít i k útlum islamofobie, který nastal s počátkem První republiky, která byla vystavěna především na osvědčenosti prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. V tomto období docházelo k rozvoji vědy,

tedy i orientalismu a objevovali se specialisté na islám jako islamologové Alois Musil a Jan Rypka, bylo to období orientalismu, které se k novým „východním“ kulturám stavělo se zájmem nikoliv se strachem, čemuž napovídá i vznik Orientálního ústavu roku 1922, který vznikl za významné podpory prezidenta republiky a předních islamologů. Alois Musil dokonce utvářel do jisté míry i zahraniční politiku s Orientem. Nejplodnější období orientalismu bylo mezi válkami. Do prvorepublikového období spadá i první snaha o vznik mešity, její výstavba byla i přes otevřenost společnosti zamítnuta. Utváření muslimských komunit se datuje k 30. letům v oblasti Prahy, Brna a Zlína. Česká muslimská obec vznikla mezi lety 1934 a 1935, kdy čítala 700 věřících. K uznání došlo až roku 1941. Za Protektorátu se někteří představitelé obce netajili značně antisionistickými postoji. Antisemitou byl otevřeně i hlavní představitel muslimské obce Brikcius (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007). Konec 2. světové války napomohl uvolnění napětí a mohl tak pokračovat rozvoje orientalismu, začal vycházet časopis Nový Orient.

Období komunistického režimu (1948-1989) bylo epochou, které vévodil útlum zájmu o islám, jak v politice, tak i v médiích. Jediní, kdo se zajímali jistým způsobem o kulturu, která byla spojena s muslimy, byli cestovatelé, kteří vytvářeli nestrannou publikační činnost. Novátorská kniha Petráčka, Islám a obraty času, ve které neuznával myšlenku úpadku islámu a poukazoval spíše na potenciál sociální i politický, byla jednou z mála badatelské činnosti této doby. Kniha byla malým záchránkem před více než 10 let dlouhým obdobím absolutního nezájmu o islám, jenž nastal v období normalizace. K jistému zvratu došlo koncem 70. let s islámskou revolucí v Íránu a sovětskou intervencí do Afghánistánu v roce 1979. Se zapojením sovětských vojsk do problematiky muslimských zemí byly tyto státy rozděleny na spřátelené, reakční a pokrokové, proimperialistické. Svaz sovětských socialistických republik vnímal některé státy muslimského vyznání jako možný nástroj proti imperialismu (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007).

„Po rozpadu komunistického bloku v Evropě se i u nás obnovila náboženská svoboda. Díky silné euforii z nabyté svobody došlo v české společnosti v první polovině 90. let 20. století k rostoucímu zájmu obyvatel o náboženské myšlenky a hodnoty“ (Havlíček 2008, s. 5). Přístupnost, loajalita a otevřenost od listopadu

1989 znamenaly velký obrat, který byl způsoben přehrštěm informací, který vedl k téměř bezmeznému obdivu Izraele. Častými byly milné výklady historicky reálných dat ve školách, ale i ústy ministrů a dalších představitelů. Tento postoj byl příčinou k odsouzení a často nekorektním formulacím na stranu islámu a Arabů. Mělo dojít k obnovení předkomunistického systému, ale to se ještě nepodařilo. Namísto toho byla v Československu pro muslimy nepříznivá situace dána ateismem, obdivem judaismu, již zmíněnými neúplnými interpretacemi, intervencí Iráku v Kuvajtu a akcí Pouštní bouře, knihami jako Bez dcerky neodejdu, ale především arabsko-izraelským konfliktem. Muslimská komunita se i z těchto důvodů rozhodla přemístit své centrum stranou centrálního dění v Praze, centrum bylo přesunuto na Moravu. Zároveň se od roku 1993 snaží zbavit mystifikované nálepky, komunikuje s médii, za podpory a spolupráce s osvětovou skupinou z Vídně, i muslimů z Bosny a Hercegoviny (Mendel, Ostránský, Rataj 2007).

Útlum protimuslimských tendencí přišel s koncem 90. let, ale času k jejich obrodě neuběhlo příliš mnoho, neboť nastaly opět po útocích z 11. září 2001. „Česko na začátku 21. století patří k několika málo regionům na světě, ve kterých jsou věřící v menšině. Tzv. sekularizace společnosti (odklon od náboženství) zde proběhla velmi „důsledně“ a již v roce 2001 se označilo jako nevěřící téměř 60 % všech obyvatel Česka“ (Havlíček 2008, s. 5). Proces sekularizace byl urychlen autoritativními režimy 20. století, především komunismem, který viděl věřící jako jejich nepřátele (Havlíček, Hupková 2008). Tyto skutečnosti poukazují na důvody relativní nedůležitosti náboženství v Česku obecně. Jestliže v roce 2001 bylo věřících okolo 40 % (SLDB 2001), tak při posledním cenzu v Česku v roce 2011 bylo toto číslo necelých 65 % (SLDB 2011), tato skutečnost však je významně zkreslena upravením možnosti odpovědi v dotazníku pro Sčítání lidí domů a bytů v oblasti vyznání. Z tohoto procentního podílu bylo věřících v islám jen necelé dvě desetiny procenta. Do jisté míry je tedy možné problematiku islamofobie v Česku relativizovat. Jenže míra islamofobie není přímo úměrná počtu muslimů na počet křesťanů či ateistů, vychází z nálady celé společnosti, nejen české, ale především kosmopolitní.

4.2.1 Muslimská obec v Česku

Počet muslimů se dle odhadů velice liší, čísla se pohybují od 3358 (SLDB 2011) až po dvacet tisíc (Murad 2009, s. 14, in: Heřmanová, Faryadová 2012). Hodnoty jsou velice rozmanité, neboť není povinností se při Sčítání lidí, domů a bytů hlásit k náboženství, víře, tato otázka je nepovinná a je tak tedy těžké určit přesný počet muslimů žijících na území Česka. Můžeme však říci, že muslimská obec jako taková je značně roztržštěná a nejednotná. „Samotná muslimská komunita se oficiálně nazývá Ústředí muslimských obcí, jež v minulosti mělo díky uznání státu možnost vystupovat jako občanské sdružení. Registraci jako náboženská skupina získala tato organizace až v roce 2004“ (Heřmanová, Faryadová 2012, s. 122). Její zástupci se sdružují do rozmanitých organizací (např. Islámská nadace v Praze, Islámská nadace v Brně, Islámské centrum v Praze, Islámské centrum v Teplicích, Všeobecný muslimský svaz studentů a mládeže v ČR), i tato skutečnost neulehčuje určení přesného počtu muslimů žijících v Česku. Je těžké vyčíslit konkrétní počet muslimů, ale můžeme určit jejich charakteristiku, která je velice zajímavá v kontrastu s evropským standardem. Čeští muslimové jsou většinou vzdělaní muži, kteří jsou dobře integrováni do majoritní společnosti, žijí zde od dob svých studií a zakládají zde nové rodiny. Česko je totiž až do dnešní doby velice populárním státem, do kterého muslimové přijíždí studovat. Tato situace má dlouhodobou tradici, zhruba od poloviny 60. let, kdy sem přišli první studenti ze Sýrie na základě bilaterální smlouvy, kterou mezi sebou uzavřely Československá socialistická republika a Syrská arabská republika. Studentská imigrace z arabských států se udržela až do dnešní doby (Heřmanová, Faryadová 2012).

4.2.2 Analýza dostupných statistických dat za Česko

Havlíček a Hupková (2008) uvádí, že analýza současného vývoje religiozity podle obcí poukazuje na vzrůstající trend sekularizace v české společnosti. Existuje zde také trend vyšší diverzifikace nebo de-monopolizace náboženských komunit vedoucích k rozkouskování nebo k rozpadu rozličných náboženských hnutí. Naopak největší nárůst je spatřován v Česku ve víře v okultismus např. horoskopy, věštění (Havlíček, Hupková 2008). Kdežto počet občanů hlásících se k islámu se dá špatně odhadnout dle Sčítání lidí domů a bytů, v roce 2001 se

k islámu přihlásilo přes 3,5 tis. věřících, roku 2011, to bylo necelých 3,5 tis. věřících (SLDB 2001, SLDB 2011).

Kompletnější obraz o vývoji počtu obyvatelstva si lze utvořit na základě následující tabulky a grafu. Bohužel nejsou přístupná data potřebná pro některé časové úseky, neboť v letech 1921, 1930 a 1950 nebyl islám uveden v možnostech náboženství, zjišťovala se pouze náboženství nejrozšířenější v tehdejší společnosti, ale i tak lze z následujících hodnot a předchozích podkladů vyčíst zajímavé informace. Například hodnota 702 muslimů žijících v Československu okolo roku 1970 vychází do značné míry z uzavření bilaterálních smluv, které umožňovaly muslimským, především syrským studentům vystudovat československé univerzity. S uzavřením smluv se na určitou dobu společně s uvolněním režimu obnovil zájem o muslimskou kulturu a tak se islám dostal i do oficiálních náboženských statistik. Avšak s příchodem normalizace se zájem značně ochladil a obnoven byl až po změně režimu, tedy na počátku 90. let. Muslimové samozřejmě všichni z Československa neodešli, ale islám nebyl součástí otázek Sčítání lidu, domů a bytů až do roku 1991. Se změnou režimu došlo do značné míry k uvolnění i migrační politiky a uvolnění náboženské sféry společnosti. Z hodnot je patrný strmý nárůst počtu muslimů především od poloviny 90. let do začátku 3. tisíciletí. Jak již bylo řečeno, v průběhu roku 2001 došlo k velice významné události, útokům z 11. září ve Spojených státech. Češi se téměř okamžitě postavili výhradně proti muslimům, nejen radikálním a teroristům. Klima společnosti se pro muslimskou menšinu velice zhoršilo, neznamená to však, že by muslimové hromadně z Česka odcházeli, spíše začali dávat méně najevo své náboženství a již se k němu oficiálně nehlásí, proto se poslední čísla věřících muslimů tolik liší. S odstupem času a také s upevněním postavení Ústředí muslimských obcí se počet občanů hlásících se k islámu a k jeho odnožím vrátil nad 3000 věřících.

Tabulka 1: Vývoj počtu muslimů v Československu / Česku

Rok	Počet muslimů
1945	
1950	
1955	
1960	
1965	
1970	702
1975	
1980	
1985	
1990	495*
1995	1,050
2000	3,699**
2005	2,518
2010	3,358***

Zdroj: Association of religion data archives (2012); *SLDB 1991; ** SLDB 2001; ***SLDB 2011 (po součtu odpovědí „Ústředí muslimských obcí“ – 1437 věřících a „islám“ – 1921 věřících)

4.3 Historický kontext vlivu islámu ve Španělsku

Významným badatelem zabývajícím se problematikou muslimů, „*Moriscos*“ ve Španělsku, je François Soyer, který se studiem rozdílných dokumentů dostává postupně do hloubky problematiky přítomnosti muslimů ve Španělsku od raného středověku až do začátku sedmnáctého století. Nazývá problematiku muslimů na Iberském poloostrově „*Moriscos problem*“, který zahrnuje studium muslimů z různých úhlů pohledu (Meer 2013).

V minulosti byla prokázána vysoká důležitost vzájemných vztahů mezi křesťanskou Evropou a muslimským sousedstvím (výměna vědeckých a technických, kulturních podnětů - arabské poznatky se do Evropy šířily společně s novými postupy v medicíně, matematice, astronomii, farmakologii, agronomii, chemii i fyzice). Ve středověku byla na vysoké úrovni arabsko-islámská vzdělanost a právě v této době bylo Španělsko mostem mezi Východem a Západem. Kropáček (2002) uvádí, že ohniskem muslimské vzdělanosti středověku byla Córdoba v Andalusii, byla zároveň nejvyspělejším městem Západní Evropy 10. století. Mezi dovednosti a ideje předávané přes Španělsko a Itálii dále do Evropy byly: výroba papíru, nové postupy a postoje diplomacie,

obchodu, vzdělávání, klinik, laboratoří, nemocnic, správy měst, alchymie i magie (Kropáček 2002).

Přítomnost široké muslimské komunity v raném moderním Španělsku utvořila Španělsku unikátní postavení mezi moderními západoevropskými státy. Muslimové přichází na Pyrenejský poloostrov od začátku 8. století (r. 711) a postupným rozpínáním své moci Arabsko-Berberské armády se dostávají až k Poitiers, kde byli zastaveni Karlem Martelem a byli zatlačeni zpět za Pyreneje až ke Katalánii. Bitva u Poitiers je považována za počátek reconquisty¹⁰, zpětného dobývání území Iberského poloostrova pod moc katolíků (Kropáček 2002, Janeček 2011). Vpád muslimů na Pyrenejský poloostrov ovlivnil fungování španělského království, především katolického zřízení. Což je možné vidět na příkladu Svatojakubské cesty. Zpočátku bylo toto uctívání zejména soustředěno kolem jižního města Mérida v Extremaduře, po příchodu muslimů v letech 712-713, se hodně křesťanských stoupenců přesunulo směrem na sever, což vyústilo v přemístění kultu svatého Jakuba na sever (Busser, 2006). Muslimské Španělsko vzkvétalo od 8. do pozdního 10. století. Další rozkvět byl zastaven v 11. století, kdy byla severošpanělská, katolická království – Kastilie, Aragón a Portugalsko – schopna znovu získat jižní země Iberského poloostrova. I přesto zůstávalo pod vlivem katolíků v oblasti žít významné číslo muslimů (Soyer 2013). Katolíci získali zpět vládu nad téměř celým poloostrovem v polovině 13. století. Poslední oblast poloostrova, Granadský emirát, byla navrácena katolíkům až roku 1492 (Janeček 2011) po úspěšném vpádu armád katolických monarchů, Isabely Kastilské a Fernanda Aragonského. Nejpočetnější muslimské minority byly po roce 1492 koncentrovány do Valencie a Granady. Král a feudální pánové viděli v muslimech cenou pracovní sílu a daňové příjmy, s tím že křesťanské autority tolerovaly víru a praktikování islámu jako nutné zlo (Soyer 2013). Hodně muslimů během reconquisty oblast Pyrenejského poloostrova opustilo. Katolíci se snažili muslimy, kteří zůstali, převést na křesťanskou víru, ale marně (Janeček 2011). V letech 1501-1502 vyšel edikt, který nutil všechny kastilské muslimy konvertovat ke křesťanství a v letech 1525-1526 vnuk Isabely Kastilské, Karel V., pokračoval v těchto záměrech v oblasti

¹⁰ reconquista = významný zlom ve španělských a francouzských dějinách, literatuře a kultuře (Janeček, 2011)

pod správou Aragonské koruny. Tito nedobrovolní konvertité začali být označováni jako „*Moriscos*“. Královské a církevní autority doufaly, že násilná konverze z počátku 16. století by mohla ukončit náboženské neshody ve Španělsku a vytvořit jednotnou, homogenní společnost. To však nefungovalo. Většina nucených křesťanských konvertitů jednoduše pokračovala v praktikování islámu v utajení, v soukromí a pod ochranou jejich těsně propletené komunity. I přestože jim hrozily četné sankce, neboť islám byl ve Španělsku považován za herezi a jeho praktikování za významný zločin. Soyer (2013) svými studiemi zjistil, že „*Moriscos*“ byli široce podezříváni ze sympatizování se španělskými islámskými nepřáteli z mocného Ottomanského sultanátu. Uvolněnější atmosféra panovala pouze v oblasti Granady a Valencie, „*Moriscos*“ žijící v této oblasti pokračovali v nošení tradičních oděvů, používali arabštinu pro psaný i mluvený projev, čímž připomínali hrdost na jejich arabsko-berberské kulturní dědictví. Světské a církevní autority si brzy uvědomily, že žádné pokusy asimilovat „*Moriscos*“ bez toho aniž by nutně znamenaly jejich akulturaci (v podstatě úplné vymýcení jejich kulturní zvláštnosti) nebudou úspěšné. Královský edikt zakazující typické odívání „*Moriscos*“ v roce 1511 byl neohrabaně ospravedlňován tím, že je nutné, aby si nenesli žádnou vzpomínku na jejich předchozí muslimský způsob života – „*que no hubiesen más memoriam de las cosas de moros*“ (Soyer 2013). O dva roky později se objevil první z ediktů, který by byl v některých státech aktuální i v dnešní době, jednalo se o zákaz nošení závojų, které by zakrývaly tvář muslimským ženám. Všechny tyto zákony měly donutit muslimy, aby opustili od jejich přirozeného způsobu odívání a naučili se oblékat dle křesťanských zvyků. Soyer (2013) považuje za významný mezník v omezování svobodného rozhodování „*Moriscos*“ královský edikt z roku 1526, který měl za cíl vyhladit arabskou/muslimskou kulturu v komunitě „*Moriscos*“ prostřednictvím soustavy drakonických opatření zahrnujících prohibici mluveného i psaného slova v arabštině, konfiskaci arabsky psaných knih a dokumentů, kompletní zákaz používání závojų ženami a nařízení oblékat se jako křesťané. „*Moriscos*“ bylo zakázáno používat jejich soukromé lázně, které využívali jako provizorní tajné mešity, měli nařízeno nechávat otevřené dveře svých domů od pátku do neděle, aby bylo možné kontrolovat, zda nepořádají páteční hromadné modlitby a že dodržují křesťanské dny klidu. Soyer (2013) se svým týmem zjistil, že některé

muslimské skupiny však byly schopné podplatit krále či jiné spravující orgány, aby byly vyjmuty, alespoň částečně, ze zákazů. Tato muslimská snaha však byla velice časově omezená. Další zpřísnění antimuslimských opatření bylo podmíněno zhoršením vztahů s Ottomanským sultánem během války ve Středomoří za vlády Filipa II., v 60. letech 16. století (Soyer 2013).

Soyer (2013) uvádí, že již v tomto období se našli zastánci mírového, kompromisního řešení, hlavním představitel byl Francisco Nuñez Muley, který vyslovil prosbu o toleranci kulturních rozdílů, v podstatě argumentoval, že víra a kultura není to samé. Motivací, za Nuñezovo-Muleyovskou snahou, bylo oddělení víry a kultury v marných pokusech přesvědčit představitele Habsburků, že „*Moriscos*“ jsou stejně dobří jako křesťané a jsou otevření otázce a memorandu, které by mělo vyřešit jejich problém. Nicméně spojení víry a kultury nebylo jediným faktorem, pro který byli muslimové obecně stíháni. Dalším důvodem bylo projevování neloajality habsburskému politickému zřízení, muslimové byli příznivci Ottomanského Sultána, nikoho však nezajímalo, zda i fakticky či tím byli pouze nařčeni. Obavy ze spojení španělských muslimských sil z Granady a Valencie s vojsky Sultána z jihu byly možná nadnesené, ale propojení, které by vedlo až k představiteli sultanátu, skutečně v jisté míře existovalo. I kdyby víra v muslimy ze strany starokřesťanské církve v nějaké míře existovala, byla politickou nedůvěrou zcela zničena. Obava z moci muslimů byla tak silná, že byl v roce 1541 vydán dekret, který posílal na smrt jakéhokoli muslima z Granady, Severní Afriky nebo Aragónu, zajatého ve Valencii. Opět tato skutečnost byla reakcí na skutečné spojení, pomoc mezi muslimy ze Severní Afriky, patřící k Sultánovi, a muslimy na Iberském poloostrově. Významnou oblastí „*Moriscos*“ rebelů bylo Alpujarraské pohoří. Vyhrocení situace vedlo k občanské válce v oblasti Granady a Alpujarraských hor. Vše bylo následováno dalšími drakonickými nařízeními, jakými byl například zákaz používání arabských jmen a příjmení. Právě území Alpujarraského pohoří bylo nejvíce potrestáno po bitvě u Lepanta, kterou svedli křesťanští Španělé se stoupenci Sultána v 90. letech 16. století (Soyer 2013).

Křesťanské uspořádání státu bylo ohrožováno nejen kulturou, náboženstvím a politikou muslimů. Významnou dominantou se stala demografická otázka, která

již v té době ukazovala významnou disproporci v porodnosti u křesťanských a muslimských rodin. Reálně hrozilo přechýlení mezi křesťany a muslimy, ve prospěch muslimů např. ve Valencii. Tento problém se stal velice známým a objevil se i v literatuře. Mimo jiné i v díle Miguela de Cervantese. Tato otázka je v dnešní době stále aktuální nejen na Pyrenejském poloostrově. V dalším nárůstu protimuslimských opatření lze vidět s nadsázkou jistou paralelu s nacistickými postupy během 2. světové války, které vedli Němci proti židovskému obyvatelstvu. Soyer (2013) charakterizuje chování Filipa II. jako velmi tvrdé, neboť král si přál kompletní odstranění muslimů z jeho království, měli být deportováni do Severní Ameriky nebo měli být využíváni jako pracovní síla v solných dolech, kde měli prací zemřít, nechýběl ani plán sterilizace a kastrace všech žijících muslimů ve Španělsku. Počátkem 17. století došlo k povstání muslimů, které bylo r. 1609 potlačeno Filipem III., král poručil vyhnat více než 300.000 muslimů, hodně z nich však zvolilo osobní útěk ze Španělska, především do oblasti Severní Afriky. Toto vyhoštění, znamenalo neúspěch a konec více než 100 let soustředěného úsilí španělské vlády a katolické církve asimilovat tuto minoritu zničením její kultury a také znamenalo konec přítomnosti muslimské minority na dlouhou dobu, až do 80. let 20. století, kdy přišla do Španělska velká muslimská imigrační vlna (Soyer 2013).

V 90. letech 20. století byl již postoj k muslimům a Severní Africe relativně vyrovnaný. Vyrovnanost vztahů dokládá i vznik a otevření Islámského nábožensko-kulturního centra v Madridu (*Centro Religioso-Cultural Islámico de Madrid*) korunním princem Saudské Arábie Salmanem ibn Abdul Azízim v Madridě roku 1992, které bylo v tu dobu největším takovým centrem v Evropě (Břeská 2009). Důkazem jisté možné spolupráce s arabským světem byl i vznik Mezinárodní islámské university v Córdobě (*Universidad Islámica Internacional Averroes de Al-Andalus*), která vznikla za podpory Saudské Arábie, Pákistánu, Maroka, Bruneje, Jordánska, Turecka, Íránu a Kataru. Její trvání vzalo brzkého konce, chod univerzity byl ukončen brzy po smrti jejího ředitele prof. Ali Kettaniho, který zemřel roku 2001 (Communicatie, informatie, educatie 2001).

Muslimský vliv je ve Španělsku patrný i ve třetím tisíciletí. Útoky na vlakový systém v Madridu 11. března 2004 byly významným mezníkem ve vývoji postoje

k muslimům, velice ovlivnili i vedení celého státu. Došlo ke změně vlády i k upravení vystupování Španělska směrem do zahraničí, Španělé stáhli své vojáky z tehdejší významné mezinárodní akce v Iráku. Tímto krokem vyšli, dá se říci, vstřícným směrem k muslimům. Neboť jednou z povinností muslimů je „dobýt svět“, mají povinnost nikdy neodstoupit území, která již ovládli. Hassan al-Banná, zakladatel Muslimských bratří, přímo uvádí: „Je třeba, aby Andalusie, Sicílie, Balkánský poloostrov, italská pobřeží a ostrovy Středozemního moře byly islámu vráceny“ (Fourest 2004, in: Janeček 2011, s. 77), tuto myšlenku uvádí do povědomí i židovský rabín, ředitel Jewish Media Resources Yonoson Rosenblum: „Kdokoliv chce pochopit války v Bosně a Kosovu, v Čečensku a jinde na Kavkaze, nebo atentáty v Madridu vyžádavší si několik set životů musí vědět, že všechna tato místa patřila kdysi muslimům, kteří je chtějí za každou cenu získat zpět“ (Azzam 2002, in: Janeček 2011, s.77-78). Španělská společnost i přes přímé útoky na ni, útoky v Madridu 2004, se jako celek proti muslimské menšině nepostavila, objevily se samostatné jednotlivé protesty proti muslimům, ale nikdy nedošlo ke kriminálním činům. Stejně tomu bylo i po útocích z 11. září, objevily se anti-muslimské násilnosti, ale nebyly příliš rozšířené (Al Hassani 2005).

Na postoj Španělů vůči muslimům nemá vliv jen extrémistický či fundamentalistický islám, ale i imigrace především ze severní části Afriky. Nárůst počtu muslimských imigrantů dokonce vedl k oživení katalánské radikálně pravicové strany Platforma per Catalunya, jejíž předseda Joseph Anglada otevřeně označil muslimy za neasimilovatelné. Jistá shoda mezi politikou v 16. a 21. století spočívá v touze asimilovat muslimské obyvatelstvo do majoritně křesťanské společnosti (Soyer 2013).

Před čtyřmi stoletími byly stovky z tisíce muslimů, kteří se rozhodli stát národnostními Španěly, odstraněny vládou, která se je rozhodla označit za kulturní cizince, chtěla tím ochránit církve a stát, ve kterém žili. Dnes je opakování podobné akce, v kontextu s rozsáhlejším a extrémnějším projevem Holocaustu, neopakovatelným i s přihlédnutím k prosazovanému multikulturalismu (Soyer 2013). Španělé se však pomalu nacházejí v obdobné situaci jako před více než čtyřmi stoletími. Imigrace muslimů především ze Severní Afriky je často vnímána jako hrozba obyvateli napříč Evropskou unií

(Al Hassani 2005). Jako „*Moriscos*“, evropští muslimové zjišťují, že jejich víra a kultura jsou charakterizovány jako neevropské a nekompatibilní s „evropskými hodnotami“, neboť nejsou v souladu s jejich znaky. Stejně tak je nápadný rostoucí pocit neklidu a podezření ohledně loajality evropských muslimů, především ze strachu, že muslimské komunity sympatizují s extrémními fundamentalistickými skupinami, které vedou přímou krvavou válku „džihád“ proti Západu se základnou v teroristických buňkách (Soyer 2013).

4.3.1 Muslimská obec ve Španělsku

Jakkoliv se snažili v novověku představitelé světské či církevní moci, především pak staré křesťanské církve přesvědčit obyvatelstvo o tom, že jsou muslimové jednotný, monolitický, homogenní blok nebo skupina, tak realita byla zcela odlišná. Existovala zde velká rozdílnost mezi odlišnými muslimskými skupinami, v celém Španělsku, v jejich kultuře, úrovni integrace a dokonce ve způsobech asimilace do společnosti. Některé menší muslimské komunity v Kastílii a Aragónu, lokalizované v oblastech pod staletým křesťanským vlivem, byly integrovány do jejich místního prostředí. Tyto komunity ukazovaly různé stupně asimilace a užívání si dobrých sousedských vztahů s jejich starokřesťanskými sousedy. Tomuto fenoménu se věnují i další studie např. Dadsonova z roku 2007 (Soyer 2013).

Muslimové se stejně jako v Česku sdružují v okolí větších průmyslových měst jakými jsou Barcelona či Madrid, ve Španělsku se sdružují navíc ještě v jeho jižní části, neboť je to oblast, která je v přímém kontaktu s arabským světem, Severní Afrikou. Tuto tezi potvrzují přiložené mapy, které lokalizují výskyt islámských náboženských subjektů v roce 2004 a 2008. Mapové podklady dále prozrazují, že společně s rozrůstající se muslimskou obcí se rozrůstají i muslimské organizace, především v již zmíněných oblastech a dále podél východního pobřeží a v tradičně průmyslovém Baskicku na severu Španělska.

4.3.2 Analýza dostupných statistických dat za Španělsko

Dostupnost statistických dat o náboženské struktuře Španělska je značně nedostatečná, Španělský statistický úřad nezahrnuje otázky týkající se náboženství do celonárodních cenů. Z komunikace se Španělským statistickým úřadem a z osobní zkušenosti vyplynulo, že Španělé mají obecně nepřilíš dobrý postoj

k vyplňování jakýchkoliv dotazníků, i proto bylo nutné se spolehnout na data vycházející ze sociologických průzkumů, které jsou organizovány rozmanitými institucemi. Velice dobře názorná data poskytuje Association of Religion Data Archives (2012) prostřednictvím tabulek celosvětového datasetu, který mapuje výskyt jednotlivých náboženství ve státech a regionech. Data jsou dostupná pro vybrané státy od konce 2. světové války, stejně tomu tak je i pro Španělsko. Jak již bylo zmíněno, tak v období po 2. světové válce se v celé Evropě téměř žádní muslimové nevyskytovali. Shrnující data toto tvrzení potvrzují. Trend nárůstu počtu muslimů ve Španělsku je velice dobře patrný z následujícího grafu. Vývojová řada zachycuje i pokles počtu muslimů v návaznosti na ekonomickou krizi v 70. letech, kdy byla na čas zpřísněna pravidla pro vydávání pracovních víz do Španělska především pro méně kvalifikované síly hlavně z oblasti Severní Afriky. Ekonomická krize 21. století se na náboženské struktuře ještě nestačila projevit, je však možné, že zlom, především prostřednictvím migrace, ještě nastane, především kvůli nedostupnosti zaměstnání a nezaměstnanosti, které je v celém Španělsku velice vysoká, přičemž u migrantů je ještě vyšší a muslimové patří ke skupině obyvatelstva, která má jednu z nejhorších pozic při hledání zaměstnání, jak již bylo zmíněno v předchozích částech práce (Projevy islamofobie a Příčiny islamofobie).

Zřejmě nejprůkaznějším výzkumem o počtu muslimů je šetření konané pod patronátem Centro de Investigaciones Sociológicas, centrum zaměřilo tuto studii v roce 2008 výhradně na náboženství. Výsledky průzkumu potvrzují několika otázkami (V jaké náboženství věřila Vaše matka/otec, když jste byl malý?, V jakém náboženství probíhalo Vaše vzdělání?, Ke kterému jinému, ne katolickému, náboženství se hlásíte?), že ve Španělsku žije celkově okolo 1,5 % muslimů. Muslimové tvoří necelých 32 % ze španělských věřících jiného než katolického vyznání (Centro de investigaciones sociológicas 2008). Veškerá data zmíněné studie jsou k roku 2008.

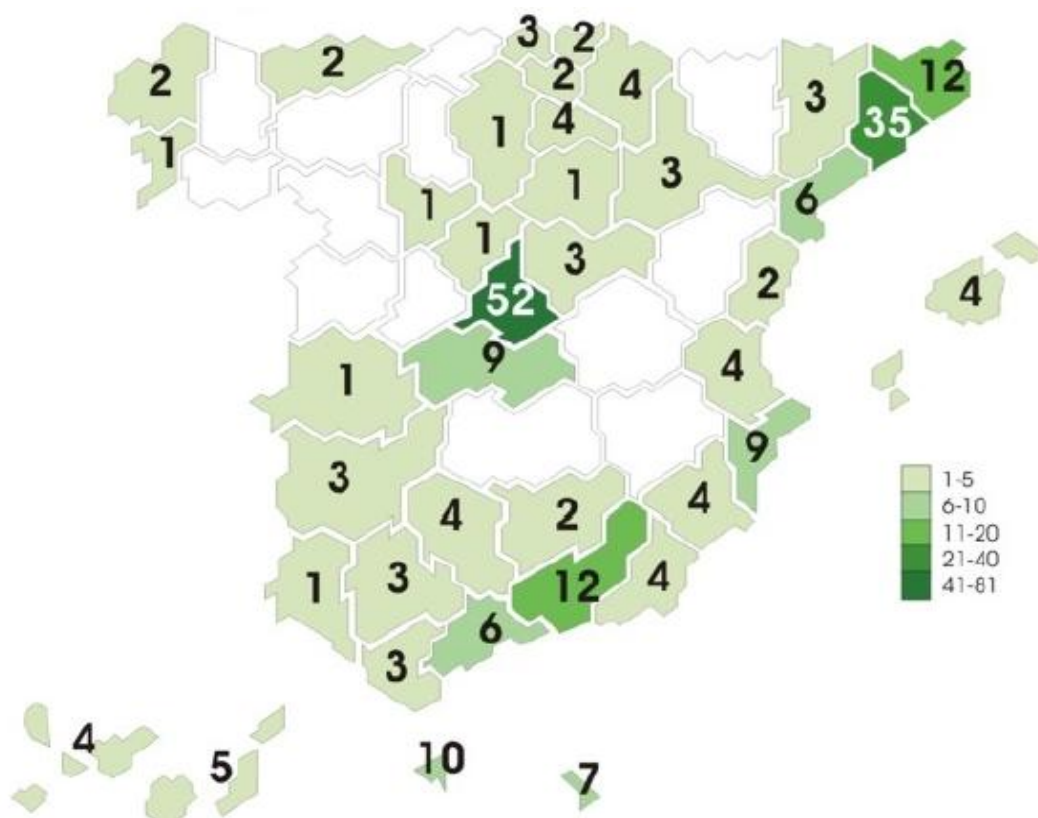
Novější data k roku 2010 potvrzují mírně rostoucí islamizaci Španělské společnosti, za necelých 6 let se navýšil relevantní počet muslimů na 2,3 % (ADRA 2014).

Tabulka 2: Vývoj počtu muslimů ve Španělsku

Rok	Počet muslimů
1945	5,605
1950	6,974
1955	8,676
1960	10,378
1965	12,080
1970	12,782
1975	9,641
1980	5,500
1985	27,000
1990	170,000
1995	300,000
2000	450,000
2005	1,100,000
2010	1,400,000

Zdroj: Association of religion data archives (2012)

Mapa 1: Výskyt islámských náboženských subjektů ve Španělsku (2004)

Zdroj: Bravo. (2010):

Mapa 2: Výskyt islámských náboženských subjektů ve Španělsku (2008)

Zdroj: Bravo (2010)

5 Analýza islamofobie v Česku a ve Španělsku na základě dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření bylo inspirováno šetřením, které bylo prováděno mezi studenty českých a slovenských univerzit (Novotný, Polonský 2011). Byl však zvolen odlišný způsob šíření, kdy k získání odpovědí bylo využito internetového formuláře, nikoliv osobního sběru dat v terénu. Otázky dotazníku byly rozděleny do 5 oddílů, což usnadnilo následnou analýzu jednotlivých formulářů i vzájemné porovnání jednotlivých skupin dotazníků (dle států, věkových skupin, pohlaví, víry, atd.).

První oddíl byl zaměřen na otázky umožňující samostatnou kategorizaci respondentů dle věku, pohlaví, státu, velikosti sídla, nejvyššího dosaženého vzdělání a náboženství.

Následující, druhý, oddíl byl orientován na osobní zkušenost s muslimy a islámem obecně (navštívil jste někdy muslimskou zemi; máte/měl jste osobní kontakt s muslimkou kulturou; byl od Vás z rodiny někdo muslimem; odkud pochází většina vašich informací o islámu a muslimské kultuře – přepočítání odpovědí na body uveden v přílohách 1 a 2). Jednotlivé otázky byly přepočítány na míru osobního kontaktu (součtem převedených otázek z daného bloku) a využity v analýze jako proměnná „*Osobní_kontakt*“. Proměnná pak byla následně analyzována jako osobní zkušenost s islámem a byla porovnána s okruhem islamofobních otázek (viz dále) k zodpovězení jednoho z předpokladů ohledně vyšší nebo nižší míry islamofobie ve Španělsku oproti Česku z důvodu přímého a početnějšího kontaktu s muslimskou kulturou a společností.

Otázky z dalšího, třetího, bloku byly zaměřeny na vědomosti týkající se islámu a normativních informací o islámu. Měly za úkol zjistit, jak moc se respondenti orientují v teologických otázkách islámu (kdo byl zakladatelem islámu; kdy vznikl islám, která z knih je svatou knihou islámu; co je to hadždž; jaké jsou dvě nejvýznamnější větve islámu; jaká jsou svatá města islámu; kolik procent populace tvoří muslimská populace ve Vašem státě, viz Přílohy 1 a 2). Z otázek byla vytvořena pro analýzu proměnná „*Vedomostni*“ (sečtením přepočtených otázek), která v komparaci s islamofobními otázkami umožnila zodpovězení jedné

z hypotéz této diplomové práce, tedy že vyšší míra povědomí o islámu (teologii, historii, atd.) umožňuje nižší míru islamofobie a naopak.

Předposlední, čtvrtá, oblast otázek byla především zaměřena na osobní zkušenost respondentů s islámem jako náboženstvím (co pro Vás znamená islám; vnímáte islám stejně jako jiná náboženství). Součástí tohoto bloku byly i otázky s cílem ověřit vliv islámu na společnost a kulturu jednotlivých států (má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství; ovlivňuje dle Vás víra v islám postavení žen ve společnosti). Okrajovou součástí byla i otázka o vstupu Turecka do Evropské unie a doplňující otázkou pak percepce respondentů ohledně islámského vlivu na evropské státy.

Závěrečná, pátá část otázek byla věnována konkrétním postojům respondentů vůči islámu (vnímáte islám jako hrozbu; souhlasíte s výstavbou mešit ve Vaší zemi; vadí Vám přítomnost žen v tradičních muslimských oděvech; vadilo by Vám mít za souseda muslima, viz Přílohy 1 a 2). Tyto otázky byly následně analyzovány k určení míry islamofobie a byly dále využity jako podklad pro proměnnou „Islamofobie“ (vytvořena součtem odpovědí přepočítaných otázek z bloku islamofobie), a staly se tak zásadními pro celou diplomovou práci.

Typologie islamofobie

Nejen na základě dvou hlavních premis, ale i na podkladech z odborné literatury (Janků 2014, Meer 2013) můžeme obecně rozdělit islamofobii na dva typy, tedy (1) islamofobii pramenící především z nedostatku informací o islámu, jedná se o fobii založenou na strachu z neznámého (Janků 2014). Na druhé straně je možno evidovat (2) islamofobii založenou na kontaktu, osobním či spíše zprostředkovaném, s muslimy a projevy jejich společnosti, kultury. Tento typ fobie tedy vychází z odlišnosti daných kultur (Meer 2013). Analýza dotazníkového šetření by měla ukázat rozdílnost jednotlivých typů islamofobie v Česku a ve Španělsku.

Pro analýzu dotazníkového šetření byly využity programy SPSS 20.0 a ArcGIS ArcMap 10.2. V rámci SPSS byly využity statistické analýzy: *frequencies* – především pro úvodní analýzy, zjištění v jakém poměru se odpovědi v rámci jednotlivých otázek v dotaznících objevují; *correlations* – umožnily určení

vzájemného vztahu mezi proměnnými prostřednictvím korelačních koeficientů: *Pearsonova korelačního koeficientu* pro náhodné veličiny X a Y, jež jsou kvantitativní a náhodné se společným dvourozměrným normálním rozdělením, a *Spearmanova korelačního koeficientu* (*Spearman's rho*) pro příklady ordinálních dat, a dat bez normálního rozdělení nebo odchylek od předpokladů rozložení dat. U obou korelačních koeficientů platí, že slabá korelace se nachází v intervalu $(-0,4) - 0$, a $0 - 0,4$, středně silná korelace v intervalech $(-0,8) - (-0,4)$ a $0,4 - 0,8$, silná korelace pak v intervalech $(-1) - (-0,8)$ a $0,8 - 1$ (Řezánková 2010), *compare means (T-test)* – poskytly výsledky především v otázce porovnání závislostí jednotlivých proměnných dle skupin (věku, pohlaví, státu původu,...), *anova* – více rozměrná analýza, umožňující vzájemné porovnání proměnných s více možnostmi odpovědí, *crosstabs* – dokreslující vzájemný vztah dvou proměnných. Metody z ArcGIS ArcMap byly aplikovány pouze pro lepší názornost získaných odpovědí.

5.1 Analýza dotazníkového šetření islamofobie v Česku

Struktura dotazníků za Česko je tvořena 312 dotazníky, z toho je 64, 1 % od mužů a 35,9 % od žen (Tabulka 3).

Tabulka 3: Česko: Struktura respondentů dle pohlaví

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Muži	200	64,1	64,1
Ženy	112	35,9	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Věková struktura výzkumného vzorku odpovídá potřebám diplomové práce, neboť přes 50 % respondentů je ze dvou věkových kategorií (*méně než 18 let, 19 – 26 let*), které tvoří první věkovou skupinu, jenž je porovnávána se skupinou druhou (*27 – 40 let, 41 – 65 let, více než 65 let*). Většina respondentů z první věkové skupiny jsou studenti, i proto byla věková hranice stanovena právě na 26 let, věk kdy většina studentů končí svá studia. Studenti jsou většinou skupinou odlišující se od zbylé populace a jsou často otevřenější rozdílnosti, nejen kulturní, proto se i jejich náhled na islamofobii od většinové populace do značné míry různí.(Tabulka 4).

Tabulka 4: Česko: Struktura respondentů dle věkové struktury

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Méně než 18 let	5	1,6	1,6
19 – 26 let	161	51,6	53,2
27 – 40 let	95	30,4	83,7
41 – 65 let	49	15,7	99,4
Více než 65 let	2	0,6	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Na dotazníky odpovídali z převážné většiny obyvatelé velkých měst a velkoměst (přes 70 %, zhruba stejný poměr platí i pro španělskou skupinu dotazníků, viz Tabulka 5).

Tabulka 5: Česko: Struktura respondentů dle velikosti města

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Méně než 1000 obyvatel	28	9,0	9,0
1001 – 10 000 obyvatel	58	18,6	27,6
10 001 – 100 000 obyvatel	92	29,5	57,1
Více než 100 000 obyvatel	134	42,9	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Respondenti patří mezi vzdělanější část české populace, 56 % odpovědí je od vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva (*vysokoškolské vzdělání Bc., BcA.,..., vysokoškolské vzdělání Ing., Mgr.,..., vyšší vysokoškolské vzdělání RNDr., PhDr., Doc., Prof.,...*). Nejvíce dotázaných má, ale své nejvyšší dosažené vzdělání na úrovni *maturity* (34,3 %), což odpovídá tvrzení, že významná skupina z respondentů jsou stále studenti. Zástupci dalších stupňů vzdělání (*základní* – 2,2 %, *vyučení* – 5,4 %, *vyučení s maturitou* 3,8 %, *vyšší odborné* 4,8 %) jsou oproti předchozím typům vzdělání v menšině (Tabulka 6).

Tabulka 6: Česko: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Základní	7	2,2	2,2
Vyučení	10	3,2	5,4
Vyučení s maturitou	12	3,8	9,3
Maturita	107	34,3	43,6
Vyšší odborná škola	15	4,8	48,4
Vysokoškolské vzdělání (Bc., BcA.,...)	71	22,8	71,2
Vysokoškolské vzdělání (Mgr., Ing.,...)	70	22,4	93,6
Vyšší vysokoškolské vzdělání (RNDr., PhDr., Doc., Prof.,...)	20	6,4	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Dle předpokladů je česká část dotazníkového šetření z převážné většiny od respondentů *bez vyznání* (64,4 %). Vcelku překvapujícím je poměrně vysoké procento *křesťanů* (20,8 %), které přesahuje hodnoty za Česko o 100 %, neboť podle SLDB 2011 žije v Česku pouze 12,2 % křesťanů. Ostatní skupiny víry jsou zastoupeny velmi málo (*buddhisté* – 1,6 %) anebo vůbec *hinduisté, židé, muslimové a ostatní* viz Tabulka 7).

Tabulka 7: Česko: Struktura respondentů dle víry

Česko	Počet	%	Kumulativní %
bez vyznání	201	64,4	64,4
Křesťan	65	20,8	85,2
Buddhista	5	1,6	86,8
Muslim	0	0	86,8
Hinduista	0	0	86,8
Žid	0	0	86,8
Ostatní	41	13,2	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Nejrozšířenějším zdrojem informací o islámu, muslimech jsou v Česku *média* (33,8 %), která se obecně o islám, jako o náboženství a možný způsob života, příliš nezajímají. V médiích se muslimové objevují pouze ve spojitosti s problémovými situacemi, terorismem, kriminalitou a dalšími senzace chtivými titulky. Oproti tomu na druhém místě, i když s odstupem, se objevují *odborné knihy* (18,4 %). Tento fakt je velice povzbuzující a poukazuje na zájem o islám ať

už z jakéhokoliv důvodu. Procentuální podíl odborných knih je zřejmě podmíněn i vysokým stupněm vzdělání respondentů. Téměř shodný počet respondentů uvedl, že má informace o islámské kultuře od svých *přátel* (14,5 %) či z *osobního kontaktu s muslimy* (15,7 %). Součet hodnoty informací od přátel a z osobního kontaktu může směle konkurovat již zmiňovanému podílu médií na informovanosti společnosti o islámu. Ani ve školách se na náboženskou různorodost nezapomíná, díky tomu 10,2 % uvádí jako svůj zdroj informací o islámu *školu*. Ostatní možnosti jak získat informace o islámu již nebyly mezi odpověďmi příliš zastoupeny, nedostaly se nad úroveň 5 % (např. *beletrie* – 4,6 %). Na závěr je nutno uvést, že respondenti měli možnost v případě této otázky vybrat více odpovědí nežli jednu.

Tabulka 8: Česko: Odkud pochází většina Vašich informací o islámu, muslimech?

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Média	232	33,8	33,8
Odborné knihy	129	18,4	52,2
Osobní kontakt	111	15,7	67,9
Přátelé	103	14,5	82,4
Škola	74	10,2	92,6
Beletrie	37	4,6	97,2
Ostatní	20	3,9	100,0
Součet	706	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Dle následující otázky by se dalo obecně říci, že čtvrtina českých respondentů je islamofobní, tedy vnímá islám jako *hrozbu*. Samozřejmě ale nelze pouze na základě této otázky uzavřít takto širokou problematiku. Myšlenka islamofobie je rozvedena později na základě dalších otázek. Téměř čtvrtina počtu odpovědí je připsána islámu jako *náboženství* (23,9 %) a ne islámu jako *terorismu* (14,3 %). Čeští respondenti, ale vnímají zhruba ze stejné míry islám jako terorismus i jako *způsob život* (12,7 %), což by se mělo razantně oddělovat. V dalších 12 % odpovědí byl islám označen jako *způsob uspořádání společnosti*. Další možnosti odpovědí již nebyly tak časté (*způsob uspořádání státu* – 4, 2 %, *ostatní* 5,7 %). U této otázky opět platí, že respondenti si mohli vybrat více odpovědí.

Tabulka 9: Česko: Co pro Vás znamená islám?

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Hrozbu	174	25,5	25,5
Náboženství	163	23,9	49,4
Terorismus	98	14,3	63,7
Způsob života	87	12,7	76,4
Způsob uspořádání státu	29	4,2	80,6
Způsob uspořádání společnosti	82	12	92,6
Všechny zmíněné varianty (kromě ostatní)	11	1,6	94,2
Ostatní	39	5,8	100
Součet	683	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Česko je v současné době sekularizovaným státem, náboženství zde nemá příliv vliv na společnost (Havlíček 2008). Ve světě hrají ovšem jednotlivá náboženství daleko větší roli. Češi si dle dotazníkového šetření myslí, že jednotlivá náboženství mají na světovou společnost rozdílný vliv. Islám má dle respondentů převážně větší vliv než ostatní náboženství (větší vliv islámu než *buddhismu* – 50,0 %, větší vliv islámu než *judaismu* – 41,7 %, větší vliv islámu než *hinduismu* – 47,4 %), výjimkou je *křesťanství*, se kterým má islám vliv dle dotazníků zhruba stejný (45,2 %)

Tabulka 10: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [křesťanství]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	72	23,1	23,1
Stejný vliv	141	45,2	68,3
Větší vliv	99	31,7	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 11: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [buddhismus]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	107	34,3	34,3
Stejný vliv	49	15,7	50,3
Větší vliv	156	50,0	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 12: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [judaismus]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	96	30,8	34,3
Stejný vliv	86	27,6	50,3
Větší vliv	130	41,7	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 13: Česko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [hinduismus]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	110	35,3	35,3
Stejný vliv	54	17,3	52,6
Větší vliv	148	47,4	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Islám je mezi českými respondenty vnímán od ostatních náboženství rozdílně, a to většinou naprosto rozdílně. Nejnižší míra rozdílů mezi náboženstvími (přesto ovšem více než dvoutřetinová) je spatřována opět mezi islámem a *křesťanstvím* (naprostá rozdílnost 69,2 %), velmi podobně je tomu u porovnání islámu a *judaismu* jako náboženstvích (naprostá rozdílnost 69,3 %). U buddhismu a hinduismu je rozdílnost podstatněji větší (islám – *buddhismus* – naprostá rozdílnost: 82,7 %, islám – *hinduismus* – naprostá rozdílnost: 78,2 %). Dá se říci, že Češi vidí obecně mezi islámem a dalšími jednotlivými světovými náboženstvími významné rozdíly.

Tabulka 14: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [křesťanství]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	44	14,1	14,1
Ano, s drobnými rozdíly	52	16,7	30,8
Naprosto rozdílně	216	69,2	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 15: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [buddhismus]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	25	8,0	8,0
Ano, s drobnými rozdíly	29	9,3	17,3
Naprosto rozdílně	258	82,7	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 16: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [judaismus]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	38	12,2	12,2
Ano, s drobnými rozdíly	58	18,5	30,7
Naprosto rozdílně	216	69,3	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 17: Česko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [hinduismus]

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	28	9	9
Ano, s drobnými rozdíly	40	12,8	21,8
Naprosto rozdílně	244	78,2	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Silný vliv islámu na společnost potvrdila jedna z předchozích otázek. Jedním z konkrétních projevů je ovlivnění postavení žen ve společnosti. Dle 98,4 % respondentů islám postavení žen ve společnosti ovlivňuje, 79,5 % si dokonce myslí, že má islám velký vliv na postavení žen ve společnosti, tyto závěry byly potvrzeny i v literatuře a výzkumem v rámci genderových nerovností u světových náboženství (Klingorová 2013).

Tabulka 18: Česko: Ovlivňuje dle Vás víra v islám postavení žen ve společnosti?

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, hodně	248	79,5	79,5
Ano	46	14,7	94,2
Ano, trochu	8	2,6	96,8
Ano, ale ne mnoho	5	1,6	98,4
Ne	5	1,6	100
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Pocit vlivu islámu na postavení žen ve společnosti je dán zřejmě i tradičním muslimským stylem odívání, který je do značné míry kontroverzní, především u žen (Klingorová 2013). Čeští respondenti si z více než 60 % na tradiční muslimské oděvy stěžují, 55 % z dotázaných uvedlo, že jim přítomnost žen v tradičních muslimských oděvech vadí, dalších 5 % uvedlo, že jim vadí, ale jen trochu. Jak již bylo řečeno islám je náboženství ortopraktické a právě odívání žen je jím do značné míry ovlivněno, tento rituál je natolik patrný, že jej vnímá celá společnost a je tak často symbolem a důvodem sporů mezi muslimy a majoritními částmi společnosti nejen v Česku.

Tabulka 19: Česko: Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano	172	55,1	55,1
Ano, trochu	16	5,1	60,2
Ne	99	31,8	92
Nevím/nezajímá mě to	25	8,0	100
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Nižší míra islamofobie u mladé generace oproti generaci starší v Česku

Po rozdělení českých dotazníků dle věku na dvě vzájemně porovnatelné kategorie vzniknou dvě skupiny dotazníků, první o 166 zástupcích ve věku do 26 let (53,2 % dotazníků), tedy ve studentském a mladším věku. Skupina druhá je tvořena 146 dotazníky od respondentů ve věku 27 let a více (46,8 % dotazníků). K porovnání věkových skupin bylo přistoupeno na základě předpokládané rozdílnosti pohledu na islamofobii u starších a mladších obyvatel, především na

základě více kosmopolitnějšího chování mladší generace, která má díky novému politickému režimu otevřenější možnosti k cestování, tím pádem i k poznávání nových území a kultur s nimi spojenými.

Analýzou dotazníkového šetření bylo zjištěno, že obecná závislost „Islamofobie“ na věku není příliš vysoká. Komparačním *T-testem* nebyl zjištěn signifikantní (sig. 0,071) vliv „kat_vek“ (věkové kategorie) na „Islamofobie“ celkově (Tabulka 20). Významná závislost „Islamofobie“ na věku nebyla prokázána ani korelací, dle výsledků je mezi věkem a „Islamofobie“ pouze slabá kladná korelace (0,055). Kladná korelace odpovídá původní premise, česká starší generace je více islamofobní než česká generace mladší (Tabulka 21). Při bližším prozkoumání jednotlivých otázek z islamofobního bloku lze vidět, že otázky, které jsou směřovány na každodenní kontakt Čechů s muslimy (Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?, Vadilo by Vám mít za souseda muslima?), jsou signifikantně závislé na rozdílnosti věkových kategorií (sig. 0,000). Kdežto u otázek obecně islamofobních, které se nedotýkají každého jednotlivce osobně, na věku nezáleží (sig. 0,083). Obecně lze říci, že mladší generace je skutečně více připravená na osobní kontakt s muslimskou kulturou. Kladná korelace tento fakt v malé míře potvrzuje. Platí, tedy částečně že čím vyšší věková kategorie (starší), tím vyšší „Islamofobie“ (Tabulka 22).

Tabulka 20: Česko: T-test závislosti „Islamofobie“ – „kat_vek“

Independent Samples Test			
Islamofobie/ kat_vek	t-test for Equality of Means		
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Equal variances assumed	0,071+	-0,221	0,122
Equal variances not assumed	0,071+	-0,221	0,122
+Not Significant at the 0,01 level (2-tailed) or at the 0,05 level (2-tailed)			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 21: Česko: Korelace „Islamofobie“ – „kat_vek“

Correlations				
			Islamofobie	kat_vek
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,055*
		Sig. (2-tailed)		0,050
		N	312	312
	kat_vek	Correlation Coefficient	0,055*	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,050	
		N	312	312
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 22: Česko: T-test závislosti islamofobní otázky – „kat_vek“

Česko		t-test for Equality of Means				
		Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
O. Vnímáte islám jako hrozbu?	Equal variances assumed	0,083+	-0,076	0,044	-0,161	0,010
	Equal variances not assumed	0,080+	-0,076	0,043	-0,160	0,009
P. Souhlasíte se stavbou mešit ve Vaší zemi?	Equal variances assumed	0,037*	-0,056	0,027	-0,108	-0,003
	Equal variances not assumed	0,036*	-0,056	0,027	-0,108	-0,004
Q. Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?	Equal variances assumed	0,000**	-0,230	0,057	-0,343	-0,118
	Equal variances not assumed	0,000**	-0,230	0,057	-0,343	-0,118
R. Vadilo by Vám mít za souseda muslima?	Equal variances assumed	0,000**	-0,123	0,032	-0,185	-0,061
	Equal variances not assumed	0,000**	-0,123	0,032	-0,185	-0,061
+ is not significant at the 0.05 level and at the 0.01 level (2-tailed)						
*, is significant at the 0.05 level (2-tailed).						
**, is significant at the 0.01 level (2-tailed).						

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

5.2 Analýza dotazníkového šetření islamofobie ve Španělsku

Struktura dotazníků za Španělsko je zastoupena celkem 203 respondenty, z nichž je 69 (34 %) mužů a 134 (66 %) žen (Tabulka 23).

Tabulka 23: Španělsko: Struktura respondentů dle pohlaví

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Muži	69	34,0	34,0
Ženy	134	66,0	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Věková struktura výzkumného vzorku byla rozdělena do 5 kategorií, stejně jako česká. První *kategorie do 18 let* společně s druhou (19-26 let – tedy studenti) tvoří mladší věkovou skupinu, která bude porovnávána se starší věkovou skupinou, jež je tvořena třemi věkovými kategoriemi, *27-40 let*, *41-65 let*, *starší 65 let* (Tabulka 24).

Tabulka 24: Španělsko: Struktura respondentů dle věkové struktury

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Méně než 18 let	4	2,0	2,0
19 – 26 let	108	53,2	55,2
27 – 40 let	54	26,6	81,8
41 – 65 let	32	15,8	97,5
Více než 65 let	5	2,5	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Dotazníky od španělských respondentů pochází z převážné většiny (75 %) z větších a velkých měst (Tabulka 25), což odpovídá struktuře španělského obyvatelstva obecně, dle které žije v urbanizovaných oblastech 77 % obyvatelstva (Central Intelligence Agency 2014).

Tabulka 25: Španělsko: Struktura respondentů dle velikosti města

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Méně než 1000 obyvatel	14	6,9	6,9
1001 – 10 000 obyvatel	37	18,2	25,1
10 001 – 100 000 obyvatel	59	29,1	54,2
Více než 100 000 obyvatel	93	45,8	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Na otázky odpovídala naprostá většina univerzitně vzdělaného obyvatelstva, ale ne s kompletním univerzitním vzděláním. Ve Španělsku mají jinou strukturu školského systému než v Česku. Bakalářský titul (*bachillerato* – 9,4 % respondentů) je na zhruba na stejné úrovni jako česká maturitní zkouška, oproti tomu na magisterský titul (*studios post universitarios – máster, doctorado* – 24,6 % respondentů) již ne všichni dosáhnou. Mezi těmito dvěma stupni vzdělání se nachází ještě 2 úrovně studia, tedy *formación profesional de grado medio* (3,4 % - respondentů), zhruba odpovídající českým vyšším odborným školám, dalším pro nás doplňujícím stupněm vzdělání je *Estudios universitarios – grado, licenciatura, diplomatura*, jehož absolventi tvoří 56,7 % respondentů. Tento titul vědomostmi odpovídá české míře vzdělání na rozhraní bakalářského a magisterského studia. Nejvyšším možným dosaženým stupněm studia je *Formación profesional de grado superior* (4,4 % respondentů viz Tabulka 26).

Tabulka 26: Španělsko: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Bachillerato	19	9,4	9,4
Formación profesional de grado medio	7	3,4	12,8
Estudios universitarios – grado, licenciatura, diplomatura	115	56,7	69,5
Estudios post universitarios – máster, doctorado	50	24,6	94,1
Formación profesional de grado superior	9	4,4	98,5
Ostatní	3	1,5	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Na Španělsko relativně nestandardním je rozložení respondentů dle víry, oficiální statistiky (Central intelligence agency 2014) uvádějí, že ve Španělsku je 94 % křesťanů, kdežto v dotazníkovém šetření se označilo za křesťany pouze 42,4 %. Z otázky víry lze vyčíst, že Španělé se o víru zajímají mnohem více. V nabídce variant víry byla jen tradiční náboženství, respondenti se mohli označit jako *křesťané, muslimové, buddhisté, hinduisté, židé, ateisté, a ostatní*, i přesto se za *agnostiky* označilo téměř 5 % z dotázaných. Překvapující je i počet *ateistů*, kterých je mezi respondenty dokonce více než křesťanů (Tabulka 27).

Tabulka 27: Španělsko: Struktura respondentů dle víry

Španělsko	Počet	%	Kumulativní %
Ateista	91	44,8	44,8
Křesťan	86	42,4	87,2
Agnostik	10	4,9	92,1
Buddhista	4	2,0	94,1
Hinduista	2	1,0	95,1
Muslim	2	1,0	96,1
Ostatní	8	3,9	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Španělsko má dlouholetou osobní zkušenost s islámem a muslimskou kulturou, ale i přesto Španělé nejčastěji uvádějí jako zdroj svých informací o islámu a muslimech *média* (42,4 %). Což potvrzuje zásadní vliv světových i španělských médií na utváření obrazu o islámu. Média jsou i ve Španělsku často jediným zdrojem informací o muslimské kultuře, neposkytují však údaje zcela kompletní, neboť se zaměřují především na zprávy v podobě senzací než na relevantní zprávy týkající se islámu obecně. Moc médií je opravdu veliká a bohužel ne vždy pozitivní. Druhým nejvýznamnějším zdrojem informací pro Španěly, je *osobní kontakt*, ale s velkým odstupem, pouze 17,2 % respondentů uvedlo *osobní kontakt* s muslimy jako jeden ze svých hlavních pramenů informací o islámu. Na druhou stranu i ve *škole* je studentům otevřena možnost získávat informace o islámu, je tomu tak především během hodin historie a dalších humanitních věd. V návaznosti na to uvedlo téměř 14 % dotázaných, že zdrojem jejich informací o islámu jsou vědomosti získané ve *škole*. Ostatní možnosti, *přátelé* (8,9 %),

odborné knihy (8,3 %) a *beletrie* (5,8%), již příliš neovlivňují obraz, který je o islámu v očích Španělů utvářen.

Tabulka 28: Španělsko: Odkud pochází většina Vašich informací o islámu, muslimech?

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Média	153	42,4	42,4
Osobní kontakt	62	17,2	59,6
Škola	49	13,6	72,2
Přátelé	32	8,9	81,1
Odborné knihy	30	8,3	89,4
Beletrie	21	5,8	95,2
Ostatní	14	3,9	100,0
Součet	361	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Pro nadpoloviční většinu dotázaných Španělů (57 %) představuje islám především *náboženství*. I tento fakt představuje větší toleranci Španělů vůči náboženstvím. Opravdu jen minimum vidí islám jako *hrozbu* (1,2 %) a *terorismus* (2,7 %), přestože mají osobní zkušenost s útoky muslimských atentátníků (Madrid 2004). Zajímavým faktem je, že přes 20 % respondentů vidí islám jako *způsob života*, tedy něco, co ovlivňuje nejen spirituální život. Dalších téměř 13 % dotázaných vidí islám jako *způsob uspořádání společnosti*. Jako náboženství s vlivem na chod státu islám označili 3 % odpovídajících.

Tabulka 29: Španělsko: Co pro Vás znamená islám?

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Náboženství	184	54,4	54,4
Způsob života	77	22,8	77,2
Způsob uspořádání společnosti	43	12,7	89,9
Způsob uspořádání státu	11	3,3	93,2
Terorismus	9	2,7	95,9
Hrozbu	4	1,2	97,1
Všechny zmíněné varianty (kromě ostatní)	1	0,3	97,4
Ostatní	9	2,6	100,0
Součet	338	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Skutečnost, že Španělé jsou tradičně nábožensky orientováni a otevření, svědčí i značná vyrovnanost výsledků v otázce vnímání vlivu rozdílných náboženství na světovou společnost. Vliv islámu a tradičnějších španělských náboženství

(*křesťanství, judaismus*) na světovou společnost vidí respondenti podobněji než vliv *buddhismu* či *hinduismu*, ale i tak se rozdíl jednotlivých odpovědí pohybuje v rozmezí maximálně 20 procentních bodů (u buddhismu). V případě hinduismu se rozdíly ocitají v rozmezí 10 procentních bodů. Španělé vnímají vliv zmíněných náboženství na světovou společnost zhruba stejně jako vliv islámu, s výjimkou buddhismu, který má vliv oproti islámu menší, u hinduismu je poměr odpovědí poměrně vyrovnaný, ale i přesto, je vliv hinduismu vnímán jako menší nežli vliv islámu (Tabulka 30 až 33).

Tabulka 30: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [křesťanství]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	54	26,6	26,6
Stejný vliv	90	44,3	70,9
Větší vliv	59	29,1	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 31: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [buddhismus]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	61	30,0	30,0
Stejný vliv	49	24,1	54,2
Větší vliv	93	45,8	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 32: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [judaismus]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	58	28,6	28,6
Stejný vliv	84	41,4	70,0
Větší vliv	61	30,0	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 33: Španělsko: Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství? [hinduismus]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Menší vliv	58	28,6	28,6
Stejný vliv	65	32,0	60,6
Větší vliv	80	39,4	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tradice křesťanského státu ve Španělsku je potvrzena i v následující otázce vnímání islámu vůči dalším náboženstvím (Tabulka 34 až 37). Přes 60 % respondentů vnímá islám stejně jako náboženství v podobě *křesťanství*. Obdobný názor panuje u porovnání islámu a judaismu, kde je shodnost mezi těmito náboženstvími patrná z 50 % dotazníků. A opět se zde potvrzuje rozdílnost v porovnání *islám-buddhismus*, kde se 65 % respondentů domnívá, že islám a buddhismus nelze vnímat shodně jako náboženství. Prakticky stejný názor platí i pro *hinduismus*, kde stejnou myšlenku uvádí 60 % dotázaných.

Tabulka 34: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [křesťanství]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	36	17,7	17,7
Ano, s drobnými rozdíly	93	45,8	63,5
Naprosto rozdílně	74	36,5	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 35: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [buddhismus]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	23	11,3	11,3
Ano, s drobnými rozdíly	48	23,6	35,0
Naprosto rozdílně	132	65,0	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 36: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [judaismus]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	35	17,2	17,2
Ano, s drobnými rozdíly	99	48,8	66,0
Naprosto rozdílně	69	34,0	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 37: Španělsko: Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství? [hinduismus]

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, naprosto shodně	26	12,8	12,8
Ano, s drobnými rozdíly	60	29,6	42,4
Naprosto rozdílně	117	57,6	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Islám stejně jako jiná náboženství ovlivňuje společnost v různých ohledech (Klingorová 2013), což potvrzují i další otázky. Z výsledků dotazníkového šetření také vyplývá, že podle 98,5 % respondentů islám ovlivňuje postavení žen ve společnosti a to v různé míře, přičemž téměř 60 % dotázaných se domnívá, že postavení žen ve společnosti je ovlivněno islámem hodně (Tabulka 38). Avšak v porovnání s Českem islám dle Španělů postavení žen ovlivňuje trochu méně. Tato skutečnost může být spojena s tím, že Španělsko je tradičněji více nábožensky orientované a jakékoliv náboženství, vždy ovlivňuje postavení žen ve společnosti, a to alespoň v malé míře (Klingorová 2013). Postavení žen je skutečně muslimskou vírou do značné míry ovlivněno přímo či nepřímo, např. ženy věřící v islám mají problém sehnat jakoukoliv práci a to především kvůli výrazným vnějším projevům, jakým je především jejich typický oděv (Lahuerta 2014).

Tabulka 38: Španělsko: Ovlivňuje dle Vás víra v islám postavení žen ve společnosti?

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano, hodně	121	59,6	59,6
Ano	54	26,6	86,2
Ano, trochu	12	5,9	92,1
Ano, ale ne mnoho	13	6,4	98,5
Ne	3	1,5	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Na předchozí tematiku navazuje další otázka spojená s muslimskými ženami ve společnosti, „Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás“, 63 % respondentů uvádí, že přítomnost žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti jim nevadí (Tabulka 39). Proto je s podivem proč mají muslimské ženy obecně problém sehnat zaměstnání. Tento rozpor dvou zásadních otázek z oblasti vlivu islámu na společnost by mohl být do jisté míry ovlivněn strukturou respondentů, která je tvořena především mladšími, tolerantnějšími zástupci a určitě si zasluhuje další pozornost v budoucích výzkumech.

Tabulka 39: Španělsko: Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Ano	41	20,2	20,2
Ano, trochu	16	7,9	28,1
Ne	128	63,1	91,2
Nevím/nezajímá mě to	18	8,8	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Nižší míra islamofobie u mladé generace oproti generaci starší ve Španělsku

Španělsko je tradičně křesťanským a do značné míry i hrdým státem. Ovšem míra katolicismu a hrdosti na jejich národ se snižuje společně s upadajícím vlivem tradic a globalizací společnosti. Mladší Španělé jsou sice stále do velké míry oficiálně především katolíky, ale k víře se příliš nehlásí, nedodržují všechny zvyky a povinnosti, již se u nich v tak silné míře nejedná o žitou religiozitu (Hamplová 2011) jako u předchozích generací. Zároveň jsou mladší Španělé více kosmopolitní ve smyslu kontaktu se světem, ať se jedná o možnosti spojené s komunikací přes internet či studiem a prací v zahraničí. Otevřenost myšlenek vede k větší loajalitě vůči dalším kulturám, tedy i muslimské. Právě tyto myšlenky jsou také potvrzeny analýzou provedeného dotazníkového šetření.

T-test závislosti „Islamofobie“ na věku potvrzuje provázanost mezi „Islamofobie“ a věkem respondentů (sig. 0,010), respektive prokazuje, že míra „Islamofobie“ u mladší generace je odlišná od míry „Islamofobie“ u generace starší (Tabulka 40). Směr a míra závislosti jsou určeny korelací (0,169), která je v tomto případě dle *Spearmanova korelačního koeficientu* signifikantní a kladná (Tabulka 41). Tato skutečnost znamená, že míra „Islamofobie“ je vyšší u starší generace Španělů než u jejich mladší generace. Signifikantní rozdílnost (sig. 0,000; 0,016; 0,017) španělských odpovědí v závislosti na věkové kategorii je potvrzena i u podrobného rozboru jednotlivých islamofobních otázek (Tabulka 42).

Tabulka 40: Španělsko: T-test závislosti „Islamofobie“ – „kat_věk“

Independent Samples Test					
	t-test for Equality of Means				
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
Equal variances assumed	0,010**	-0,542	0,210	-0,956	-0,129
Equal variances not assumed	0,012*	-0,542	0,214	-0,964	-0,121
**. is significant at the 0.01 level (2-tailed).					
*. is significant at the 0.05 level (2-tailed).					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 41: Španělsko: Korelace závislosti „Islamofobie“ – „kat_vek“

Correlations				
			Islamofobie	kat_vek
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,169*
		Sig. (2-tailed)		0,016
		N	203	203
	kat_vek	Correlation Coefficient	0,169*	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,016	
		N	203	203
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 42: Španělsko: T-test závislosti islamofobní otázky – „kat_vek“

Islamofobie		t-test for Equality of Means				
		Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
O. Vnímáte islám jako hrozbu?	Equal variances assumed	0,016*	-0,233	0,096	-0,422	-0,043
	Equal variances not assumed	0,017*	-0,233	0,096	-0,423	-0,043
P. Souhlasíte se stavbou mešit ve Vaší zemi?	Equal variances assumed	0,000**	0,836	0,037	0,763	0,908
	Equal variances not assumed	0,000**	0,836	0,049	0,738	0,933
Q. Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?	Equal variances assumed	0,000**	1,307	0,103	1,105	1,510
	Equal variances not assumed	0,000**	1,307	0,105	1,100	1,514
R. Vadilo by Vám mít za souseda muslima?	Equal variances assumed	0,000**	0,775	0,049	0,678	0,872
	Equal variances not assumed	0,000**	0,775	0,048	0,680	0,869
*. is significant at the 0.05 level (2-tailed).						
** is significant at the 0.01 level (2-tailed).						

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

5.3 *Komparace a explanace islamofobie v modelových státech na základě dotazníkového šetření*

Vyšší míra islamofobie ve Španělsku oproti Česku z důvodu přímého početnějšího kontaktu s muslimskou kulturou a společností nebo naopak

V úvodu analýzy dotazníkového šetření byly popsány dva typy islamofobie: jeden pramenící z neznalosti a strachu z neznáma a druhý pocházející z osobní zkušenosti, rozdílnosti kultur. Tato část diplomové práce se soustředí na analýzu druhého typu. Prostřednictvím korelace proměnné „*Islamofobie*“ a proměnné „*Osobní_kontakt*“ z českých dotazníků byla potvrzena slabá kladná korelace (0,088) mezi „*Islamofobie*“ a „*Osobní_kontakt*“, která byla prokázána *Spearmanovým koeficientem* (Tabulka 43). *Spearmanův koeficient* byl zvolen na základě skutečnosti, že u těchto dvou proměnných nebylo zjištěno normální rozdělení. Stejnou metodou byla potvrzena mírná kladná korelace (0,010) i u dotazníků ve Španělsku (Tabulka 44). *Spearmanův koeficient* tak potvrdil kladnou korelaci (0,058) i u kompletního souboru dat, z obou zkoumaných států (Tabulka 45). Korelace ve Španělsku je dle výsledků lehce nižší. Vliv na nižší míru korelace má zřejmě struktura otázek, které byly vybrány pro určení míry „*Osobní_kontakt*“, což skutečně potvrzují korelace mezi mírou „*Islamofobie*“ a jednotlivými otázkami tvořící proměnnou „*Osobní_kontakt*“. U obou států tedy dohromady platí, že spíše obecný kontakt s muslimskou kulturou, v nepřiliš personifikované formě, skutečně vede na základě kladné korelace (0,122) k vyšší míře „*Islamofobie*“. Tento jev má signifikantní (sig. 0,000) působení mezi českými respondenty (Tabulka 47 až 49). Osobní, hlubší kontakt vede obecně k nižší míře „*Islamofobie*“. U tohoto faktoru se však jednotlivé státy rozcházejí. V Česku platí čím vyšší osobní, personifikovaný kontakt, tím je vyšší míra „*Islamofobie*“ a ve Španělsku je tomu na základě záporné korelace (-0,115) naopak (Tabulka 48 a 49). Jakmile však přeroste osobní kontakt do kontaktu v rámci rodiny, převrátí se korelace i v Česku a platí tak obecně záporná korelace (-0,044) „*Osobní_kontakt*“ a míry „*Islamofobie*“, tedy čím početnější kontakt v rámci rodiny, tím nižší „*Islamofobie*“ (Tabulka 48). Prostřednictvím další analýzy dat bylo prokázáno, že „*Islamofobie*“ je podmíněna u zkoumaného vzorku „*Osobní_kontakt*“ z 0,2 % (Tabulka 46). Původní premisu, že příčinou rozdílnosti míry „*Islamofobie*“ mezi Španěly a Čechy je míra „*Osobní_kontakt*“

se nepodařilo zcela potvrdit, ale nelze ji ani vyvrátit neboť určitý vliv „Osobní_kontakt“ na „Islamofobie“ potvrzen byl. Výsledky poukazují na více-faktorové ovlivnění „Islamofobie“ prostřednictvím osobního kontaktu, rozdílnosti pohlaví, věku, vědomostí a dalších faktorů. Pro potvrzení vlivu kontaktu na míru „Islamofobie“ by bylo nutné provést další podrobnější výzkum, např. formou rozhovorů či dotazníkového šetření, které by bylo zaměřeno jen na ovlivnění „Islamofobie“ kontaktem s muslimskou kulturou. Podrobnější výzkum již nebyl předmětem diplomové práce.

Tabulka 43: Česko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“

Correlations ^a				
			Islamofobie	Osobní_kontakt
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,088**
		Sig. (2-tailed)		0,002
		N	312	312
	Osobní_kontakt	Correlation Coefficient	0,088**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,002	
		N	312	312
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				
a. X. Odkud pocházíte? = 0				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 44: Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“

Correlations ^a				
			Islamofobie	Osobní_kontakt
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,010+
		Sig. (2-tailed)		0,891
		N	203	203
	Osobní_kontakt	Correlation Coefficient	0,010+	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,891	
		N	203	203
+. Correlation is not significant at the 0.05 level and the 0.01 level (2-tailed)				
a. X. Odkud pocházíte? = 1				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 45: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“

Correlations				
			Islamofobie	Osobní_kontakt
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,056*
		Sig. (2-tailed)		0,033
		N	515	515
	Osobní_kontakt	Correlation Coefficient	0,056*	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,033	
		N	515	515
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 46: Česko/Španělsko: Míra podmínění „Islamofobie“ „Osobní_kontakt“

Model Summary ^b				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,045 ^a	0,002	0,001	2,277
a. Predictors: (Constant), Osobní_kontakt				
b. Dependent Variable: Islamofobie				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 47: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a otázek týkajících se osobního kontaktu s muslimskou kulturou

Correlations				
Islamofobie		A. Navštívil/-a jste někdy muslimskou zemi?	B. Máte/měli jste osobní kontakt s muslimskou kulturou?	C. Byl/a, je někdo z Vaší rodiny muslimem?
Spearman's rho	Correlation Coefficient	0,122**	-0,038+	-0,079**
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,153	0,003
	N	515	515	515
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 48: Česko: Korelace „Islamofobie“ a otázek týkajících se osobního kontaktu s muslimskou kulturou

Correlations ^a				
Islamofobie		A. Navštívil/-a jste někdy muslimskou zemi?	B. Máte/měli jste osobní kontakt s muslimskou kulturou?	C. Byl/a, je někdo z Vaší rodiny muslimem?
Spearman's rho	Correlation Coefficient	0,104**	0,039+	-0,044+
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,166	0,117
	N	312	312	312
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)				
a. X. Odkud pocházíte? = 0				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 49: Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a otázek týkajících se osobního kontaktu s muslimskou kulturou

Correlations ^a				
Islamofobie		A. Navštívil/-a jste někdy muslimskou zemi?	B. Máte/měli jste osobní kontakt s muslimskou kulturou?	C. Byl/a, je někdo z Vaší rodiny muslimem?
Spearman's rho	Correlation Coefficient	0,114+	-0,115+	-0,051+
	Sig. (2-tailed)	0,106	0,102	0,467
	N	203	203	203
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)				
a. X. Odkud pocházíte? = 1				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Vyšší míra povědomí o islámu (teologii, historii, atd.) umožňuje nižší míru islamofobie a naopak

Na základě prostudované literatury byla určena premisa, že vědomosti o islámu mají vliv na islamofobii, respektive by mělo teoreticky platit, že „Islamofobie“ je nižší u lidí, kteří o islámu a jeho původu, teologii, historii mají konkrétní představy, podložené správnými reáliemi. Mělo by tak platit čím vyšší míra „Vedomostni“ (čím více bodů za vědomostní otázky), tím nižší je míra „Islamofobie“. Logicky by měla na základě podkladů platit záporná korelace mezi „Islamofobie“ a proměnnou „Vedomostni“. Dle korelace obecných výsledků

z dotazníkového šetření se však vzájemná záporná korelace nepotvrdila na signifikantní úrovni. Oproti tomu ze statistického podkladu vyplývá velice slabá (0,018) nesignifikanční kladná korelace (čím lepší vědomosti tím vyšší „Islamofobie“). Ani míra vlivu proměnné (Adjusted R Square – 0,000) „Vedomostni“ neprokázala závislost mezi vědomostmi a islamofobií. Tuto premisu tedy nelze na základě dotazníkového šetření vyvrátit ani potvrdit (Tabulka 50 a 51). Nepotvrzení premisy základní analýzou vedlo k podrobnějšímu prozkoumání ovlivnění islamofobie vědomostmi o islámu. Již provedení regresní analýzy formou *anovy* dokazuje svojí signifikancí (sig. 0,044), že analýza modelu závislosti „Islamofobie“ na „Vedomostni“ má smysl (Tabulka 52). Pro potvrzení vlivu vědomostí na islamofobii bylo potřeba rozkrýt působení jednotlivých vědomostních otázek na míru „Islamofobie“. Z kompletní korelace jednotlivých vědomostních otázek a „Islamofobie“ vyplývá, že největší vliv na islamofobii má otázka kdy vznikl islám, která je potvrzena signifikantní kladnou korelací (0,104). Tedy ti, co na ni odpověděli správně, jsou více islamofobní. Druhou nejvlivnější otázkou se stala otázka se svatými muslimskými městy, její vliv je opačný oproti předchozí otázce neboť znalost muslimských měst snižuje „Islamofobie“ na základě záporné signifikantní korelace (-0,056) (Tabulka 53). Celkově jednotlivé vědomostní otázky o islámu ovlivňují „Islamofobie“ z 1,9 % (Tabulka 54). Jak již bylo zmíněno v předchozích částech diplomové práce, Česko a Španělsko jsou státy rozdílné, stejně tak jejich obyvatelé a jejich vědomosti o islámu jako o náboženství. Rozdílnost vlivu jednotlivých vědomostních otázek na míru „Islamofobie“ je mezi státy natolik zásadní, že dokázala ovlivnit výslednou neprokazatelnost vlivu proměnné „Vedomostni“, neboť míry vlivu jednotlivých otázek mezi odpověďmi z Česka a Španělska se do jisté míry navzájem anulují (Tabulka 55 a 56).

Tabulka 50: Česko/Španělsko Korelace: „Vedomostni“ – „Islamofobie“

Correlations			
		Islamofobie	Vedomostni
Pearson Correlation	Islamofobie	1,000	0,018+
	Vedomostni	0,018	1,000
Sig. (1-tailed)	Islamofobie		0,251
	Vedomostni	0,251	
N	Islamofobie	515	515
	Vedomostni	515	515
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 51: Česko/Španělsko: Míra podmínění „Islamofobie“ „Vedomostni“

Model Summary ^b				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,018 ^a	0,000	0,000	2,279
a. Predictors: (Constant), Vedomostni				
b. Dependent Variable: Islamofobie				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 52: Česko/Španělsko: Anova - test závislosti „Islamofobie“ na „Vedomostni“

ANOVA					
Islamofobie					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	31,925	3	9,946	1,927	0,044*
Within Groups	2639,236	511	5,160		
Total	2671,161	515			
*. is significant at the 0.05 level (2-tailed).					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 53: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a vědomostních otázek o islámu

Correlations							
		E. Kdo byl zakladatelem islámu?	F. Kdy vznikl islám?	G. Která z knih je svatou knihou islámu?	H. Co je to hadždž?	I. Jaké jsou 2 nejvýznamnější větve věřících v islám?	J. Jaké/-á je/Jsou svatá města pro muslimy?
Islamofobie	Pearson Correlation	0,024+	0,104**	-0,036+	0,013+	0,010+	-0,056*
	Sig. (2-tailed)	0,366	0,000	0,177	0,611	0,699	0,033
	N	515	515	515	515	515	515
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).							
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).							
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)							

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 54: Česko/Španělsko: Míra vlivu vědomostních otázek o islámu na islamofobii

Model Summary ^b				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0,138 ^a	0,019	0,015	2,261
a. Predictors: (Constant), J. Jaké/-á je/Jsou svatá města pro muslimy?, H. Co je to hadždž?, E. Kdo byl zakladatelem islámu?, F. Kdy vznikl islám?, G. Která z knih je svatou knihou islámu?, I. Jaké jsou 2 nejvýznamnější větve věřících v islám?				
b. Dependent Variable: Islamofobie				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 55: Česko: Korelace „Islamofobie“ a vědomostních otázek o islámu

Correlations ^a							
		E. Kdo byl zakladatelem islámu?	F. Kdy vznikl islám?	G. Která z knih je svatou knihou islámu?	H. Co je to hadždž?	I. Jaké jsou 2 nejvýznamnější větve věřících v islám?	J. Jaké/-á je/Jsou svatá města pro muslimy?
Pearson Correlation	Islamofobie	0,000+	0,060	-0,068	0,025+	-0,045+	-0,133
Sig. (1-tailed)	Islamofobie	0,495	0,017	0,008	0,186	0,055	0,000
N	Islamofobie	312	312	312	312	312	312
a. X. Odkud pocházíte? = 0							
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).							
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).							
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)							

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 56: Španělsko: Korelace „Islamofobie“ a vědomostních otázek o islámu

Correlations ^a							
		E. Kdo byl zakladatelem islámu?	F. Kdy vznikl islám?	G. Která z knih je svatou knihou islámu?	H. Co je to hadždž?	I. Jaké jsou 2 nejvýznamnější větve věřících v islám?	J. Jaké/-á je/ jsou svatá města pro muslimy?
Pearson Correlation	Islamofobie	-0,173**	-0,076+	-0,021+	-0,124*	-0,015+	-0,073+
Sig. (1-tailed)	Islamofobie	0,007	0,141	0,383	0,039	0,415	0,151
N	Islamofobie	203	203	203	203	203	203
a. X. Odkud pocházíte? = 1							
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).							
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).							
+ . Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)							

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

„Vedomostni“ míru „Islamofobie“ ovlivňuje, ale v každém státě jinak neboť rozdílné národy mají o islámu odlišné vědomosti, nelze tedy generalizovat vztah mezi islamofobií a vědomostmi, ale víme, že zde vzájemný vliv je.

Demografické a sociální faktory ovlivňující islamofobii

Z teoretické části vyplývá, že islamofobie není ovlivněna omezeným počtem faktorů. Významnou skupinou činitelů, které se v islamofobii promítají, jsou faktory sociologické i demografické (věk, pohlaví, vzdělání, víra). Vliv rozdílného věku je rozepsán v následujících částech práce v závislosti na státu původu, neboť působení věku bylo již na začátku tvorby diplomové práce určeno jako jedna z premis. Stejně tak vlivu pohlaví jsou věnovány další oddělené části této kapitoly. Je tomu tak především z důvodu zjištěných poznatků v průběhu tvorby diplomové práce. V rámci analýzy dotazníkového šetření se nepodařilo kvůli nedostatečnému počtu věřících v jednotlivá náboženství objasnit závislost míry „Islamofobie“ na jednotlivých typech náboženství. Situace u míry vzdělání je ještě složitější, mezi Španěly (sig. 0,841) se nepodařilo zajistit zcela adekvátní složení respondentů v závislosti na stupni vzdělání, proto u nich nelze provést určující analýzu vztahu „Islamofobie“ a stupně vzdělání (Tabulka 57). U české části dotazníků lze provést signifikantně významnou analýzu závislosti mezi „Islamofobie“ a vzděláním (sig. 0,000), neboť struktura vzdělání je mezi českými

respondenty mnohem pestřejší a vyrovnanější (Tabulka 58). Síla a směr vlivu stupně vzdělání na míru „Islamofobie“ jsou prokázány díky signifikantně významné záporné korelaci na základě *Pearsonova korelačního koeficientu* (-0,096). Můžeme tedy říci, že čím více jsou Češi vzdělání, tím nižší míra „Islamofobie“ se u nich projevuje (Tabulka 59).

Tabulka 57: Španělsko: Anova - stupně vzdělání a „Islamofobie“

ANOVA ^a					
Islamofobie					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4,726	5	0,945	0,411	0,841+
Within Groups	450,368	196	2,298		
Total	455,094	201			
a. X. Odkud pocházíte? = 1					
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 58: Česko: Anova - stupně vzdělání a „Islamofobie“

ANOVA ^a					
Islamofobie					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	37,311	2	21,218	4,676	0,000**
Within Groups	1406,540	310	4,537		
Total	1443,861	312			
a. X. Odkud pocházíte? = 0					
** . is significant at the 0.01 level (2-tailed).					
* . is significant at the 0.05 level (2-tailed).					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 59: Česko: Korelace stupně vzdělání a „Islamofobie“

Correlations ^a			
		Islamofobie	Z. Nejvyšší dosažené vzdělání
Islamofobie	Pearson Correlation	1	-0,096**
	Sig. (2-tailed)		0,001
	N	312	312
Z. Nejvyšší dosažené vzdělání	Pearson Correlation	-0,096**	1
	Sig. (2-tailed)	0,001	
	N	312	312
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
a. X. Odkud pocházíte? = 0			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Jsou více islamofobní starší Češi než starší Španělé?

Z předchozích závěrů vyplývá, že islamofobie je v Česku a Španělsku rozdílná. To samé platí i u mezigeneračního porovnání u jednotlivých států. To, že „Islamofobie“ nedosahuje stejných hodnot ani u starších Čechů a u starších Španělů dokazuje signifikantní (sig. 0,000) výsledek *T-testu* zkoumající shodnost hodnot „Islamofobie“ v závislosti na státu původu mezi staršími generacemi (Tabulka 61). Směr a síla závislosti jsou dobře patrné z korelační tabulky určující korelaci mezi státem původu a „Islamofobie“ u starší generace. *Pearsonův korelační koeficient* tuto korelaci (-0,371) potvrdil signifikantně významným výsledkem záporné korelace (Tabulka 60), která znamená, že více islamofobní jsou zástupci české starší generace (Česko – kód 0, Španělsko – kód 1). V případě starší generace mají zřejmě vliv na islamofobii rozličné faktory. Jedná se především o nesejnost kultur, např. v podobě rozdílnosti náboženství a jeho vlivu na společnost a vnímání okolních kultur.

Tabulka 60: Česko/Španělsko: Korelace státu původu (X. Odkud pocházíte) – „Islamofobie“ u starší generace

Correlations			
		X. Odkud pocházíte?	Islamofobie
X. Odkud pocházíte?	Pearson Correlation	1	-0,379**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	280	280
Islamofobie	Pearson Correlation	-0,379**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	280	280
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			

Pozn.: v rámci analýzy mělo Česko – kód 0 a Španělsko – kód 1

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 61: Česko/Španělsko: T-test státu původu (X. Odkud pocházíte) – „Islamofobie“ u starší generace

	t-test for Equality of Means				
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
Equal variances assumed	0,000**	2,702	0,228	2,254	3,149
Equal variances not assumed	0,000**	2,702	0,187	2,331	3,072
**. is significant at the 0.01 level (2-tailed).					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Jsou více islamofobní mladší Češi nežli mladší Španělé?

Mezi mladšími generacemi platí stejné poměry závislosti a korelace „Islamofobie“ a státu původu jako u starších generací. Tedy i u mladších generací nacházíme prostřednictvím *T-testu* závislosti signifikantní rozdíly (sig. 0,000) v míře „Islamofobie“ (Tabulka 63). Záporná signifikantní středně silná korelace (-0,437) vycházející z *Pearsonova korelačního koeficientu* poukazuje na vyšší míru „Islamofobie“ u mladších Čechů nežli u mladších Španělů (Tabulka 62). Tato situace je zapříčiněna celkovou rozdílností společenského klimatu v Česku a ve Španělsku, které má rozdílné kulturní kořeny.

Tabulka 62: Česko/Španělsko: Korelace státu původu (X. Odkud pocházíte) – „Islamofobie“ u mladší generace

Correlations			
		X. Odkud pocházíte?	Islamofobie
X. Odkud pocházíte?	Pearson Correlation	1	-0,437**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	277	277
Islamofobie	Pearson Correlation	-0,437**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	277	277
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 63: Česko/Španělsko: T-test závislosti státu původu (X. Odkud pocházíte) – „Islamofobie“ u mladší generace

	t-test for Equality of Means				
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
Equal variances assumed	0,000**	2,863	0,212	2,447	3,279
Equal variances not assumed	0,000**	2,863	0,154	2,560	3,165
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Vzájemná provázanost vztahu „Islamofobie“ – „Vedomostni“ – „Osobní_kontakt“ s muslimskou kulturou

V průběhu výzkumu jednotlivých proměnných a odpovědí byla zjištěna signifikantní kladná vzájemná korelace (0,214) mezi „Vedomostni“ a „Osobní_kontakt“. Dá se říci, že čím více mají respondenti vědomostí o normativním charakteru islámu, tím více mají zkušeností s osobním kontaktem s muslimskou kulturou a naopak (Tabulka 64).

Tabulka 64: Česko/Španělsko: Korelace „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“

Correlations				
			Osobní_kontakt	Vedomostni
Spearman's rho	Osobní_kontakt	Correlation Coefficient	1,000	0,214**
		Sig. (2-tailed)		0,000
		N	515	515
	Vedomostni	Correlation Coefficient	0,214**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,000	
		N	515	515
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Při provedení dalších analýz byla korelace mezi jednotlivými proměnnými dále upřesněna. Vzájemná provázanost „Vedomostni“ a „Osobní_kontakt“ je významnější u starší generace. U mladší generace platí, že je významnější vztah mezi „Vedomostni“ a „Islamofobie“ (0,026) nežli mezi „Osobní_kontakt“ a „Islamofobie“ (0,024). Pro starší generaci toto platí opačně. Odlišnost závislostí „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ poukazuje na rozdílnost vnímání islámu závislou na věku. Mladší generace jsou v oblasti islamofobie ovlivněny více teoretickými zkušenostmi, vědomostmi a u starších generací se jedná spíše o vliv „Osobní_kontakt“ (0,075), který určuje jejich míru „Islamofobie“ (Tabulka 65 a 66).

Tabulka 65: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ u mladší generace

Correlations ^a					
			Islamofobie	Osobni_kontakt	Vedomostni
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,024+	0,026+
		Sig. (2-tailed)		0,512	0,477
		N	277	277	277
	Osobni_kontakt	Correlation Coefficient	0,024+	1,000	0,185**
		Sig. (2-tailed)	0,512		0,000
		N	277	277	277
	Vedomostni	Correlation Coefficient	0,026+	0,185**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,477	0,000	
		N	277	277	277
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)					
a. kat_vek = 1					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 66: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ –, Vedomostni“ u starší generace

Correlations ^a					
			Islamofobie	Osobní_kontakt	Vedomostni
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,075+	0,043+
		Sig. (2-tailed)		0,052	0,265
		N	238	238	238
	Osobní_kontakt	Correlation Coefficient	0,075+	1,000	0,246**
		Sig. (2-tailed)	0,052		0,000
		N	238	238	238
	Vedomostni	Correlation Coefficient	0,043+	0,246**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,265	0,000	
		N	238	238	238
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)					
a. kat_vek = 2					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Jsou více islamofobní muži nebo ženy?

Korelace „*Vedomostni*“ a „*Osobní_kontakt*“ je potvrzena i v závislosti na rozdílnosti pohlaví, přičemž u obou z nich se jedná o signifikantní kladnou korelaci. U mužů se dále setkáváme s kladnou korelací (0,048) mezi „*Osobní_kontakt*“ a „*Islamofobie*“. Tento trend potvrzuje předchozí tendence korelací u Španělů a Čechů. Rozdílná situace u mužů platí u korelace „*Islamofobie*“ a „*Vedomostni*“, neboť korelace je zde záporná (-0,028), platí tedy, že čím menší vědomosti muži mají o islámu, tím vyšší míra „*Islamofobie*“ se u nich projevuje. Jakmile však provedeme stejnou analýzu u žen, tak zjistíme, že pro odpovědi žen platí korelace opačně. Kladná korelace (0,002) je u žen prokázána mezi „*Islamofobie*“ a „*Vedomostni*“. Záporná korelace (-0,041) pak pro ně platí mezi „*Islamofobie*“ a „*Osobní_kontakt*“. V konečném porovnání můžeme uvést, že u mužů je „*Islamofobie*“ více ovlivněna proměnnou „*Osobní_kontakt*“ nežli „*Vedomostni*“ v kladném slova smyslu, tedy čím významnější osobní kontakt mužů s muslimy tím patrnější je u nich islamofobie. U žen platí to samé, „*Osobní_kontakt*“ má na „*Islamofobie*“ větší vliv než „*Vedomostni*“, ale korelace je v této otázce záporná. Ženy tedy zřejmě s osobním kontaktem ztrácejí obavy z neznámého. To samé platí u mužů v závislosti na vědomostech. Čím více muži o islámu vědí tím nižší je u nich islamofobie. Ovšem s „*Vedomostni*“ u žen „*Islamofobie*“ roste. Závislost „*Islamofobie*“ na pohlaví tak poukazuje na rozdílnost typů islamofobie. V obou případech se na míře „*Islamofobie*“ více podílí „*Osobní_kontakt*“, ale u žen je to ve smyslu čím intenzivnější kontakt tím nižší „*Islamofobie*“ a u mužů je tomu naopak, čím více mají příležitostí ke kontaktu, tím více jsou islamofobní (Tabulka 67 a 68). Odlišnost vlivu „*Osobní_kontakt*“ na „*Islamofobie*“ může být zapříčiněn možnostmi kontaktu s muslimy/muslimkami vycházející částečně z pravidel koránu. Muslimové, muži, se mohou volně stýkat s ostatními kulturami a mohou si vzít i ženu, nemuslimku, za manželku. Kdežto ženy, muslimky se mohou volně pohybovat v rámci okruhu své rodiny a do společnosti mohou chodit jen za doprovodu muže z jejich rodiny, muslimky se nemohou vdát za nikoho jiného než za muslima. I tato situace poukazuje na různost možností kontaktu s muslimskou kulturou, která ukazuje na odlišnost výsledků „*Islamofobie*“ mezi ženami a muži. Dalším faktorem je, že ženy obecně jsou méně islamofobní. Rozdílnost

„Islamofobie“ u mužů a žen je potvrzena i signifikancí (sig. 0,000) *T-testu* (Tabulka 69). Nejednotnost islamofobie u žen a mužů je nadále posílena středně silnou zápornou signifikantní korelací (-0,408) mezi „Islamofobie“ a pohlavím, která znamená, že muži jsou obecně více islamofobní (Tabulka 70). Přičemž dále platí, že rozdíly v míře „Islamofobie“ u mužů a žen jsou patrnější u Čechů nežli u Španělů (Tabulka 71 a 72).

Tabulka 67: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ u mužů

Correlations ^a					
			Islamofobie	Osobní_kontakt	Vedomostni
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	0,048+	-0,028+
		Sig. (2-tailed)		0,162	0,411
		N	309	309	309
	Osobní_kontakt	Correlation Coefficient	0,048+	1,000	0,195**
		Sig. (2-tailed)	0,162		0,000
		N	309	309	309
	Vedomostni	Correlation Coefficient	-0,028+	0,195**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,411	0,000	
		N	309	309	309
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					
+ . Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)					
a. W. Pohlaví = 0					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 68: Česko/Španělsko: Korelace „Islamofobie“ – „Osobní_kontakt“ – „Vedomostni“ u žen

Correlations ^a					
			Islamofobie	Osobní_kontakt	Vedomostni
Spearman's rho	Islamofobie	Correlation Coefficient	1,000	-0,041+	0,002+
		Sig. (2-tailed)		0,326	0,959
		N	206	206	206
	Osobní_kontakt	Correlation Coefficient	-0,041+	1,000	0,211**
		Sig. (2-tailed)	0,326		0,000
		N	206	206	206
	Vedomostni	Correlation Coefficient	0,002+	0,211**	1,000
		Sig. (2-tailed)	0,959	0,000	
		N	206	206	206
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)					
a. W. Pohlaví = 1					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 69: Česko/Španělsko: T-test závislost „Islamofobie“ na rozdílnosti pohlaví

Independent Samples Test					
	t-test for Equality of Means				
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
Equal variances assumed	0,000**	1,897	,112	1,678	2,116
Equal variances not assumed	0,000**	1,897	,111	1,678	2,116
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 70: Česko/Španělsko: Korelace vztahu „Islamofobie“ a pohlaví

Correlations ^a			
		W. Pohlaví	Islamofobie
W. Pohlaví	Pearson Correlation	1	-0,408**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	515	515
Islamofobie	Pearson Correlation	-0,408**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	515	515
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			

Pozn.: v rámci analýzy byl mužům přiřazen kód 0 a ženám kód 1

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 71: Česko: Korelace vztahu „Islamofobie“ a pohlaví

Correlations ^a			
		Islamofobie	W. Pohlaví
Islamofobie	Pearson Correlation	1	-0,401**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	312	312
W. Pohlaví	Pearson Correlation	-0,401**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	312	312
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
a. X. Odkud pocházíte? = 0			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 72: Španělsko: Korelace vztahu „Islamofobie“ a pohlaví

Correlations ^a			
		Islamofobie	W. Pohlaví
Islamofobie	Pearson Correlation	1	-0,013+
	Sig. (2-tailed)		0,852
	N	203	203
W. Pohlaví	Pearson Correlation	-0,013+	1
	Sig. (2-tailed)	0,852	
	N	203	203
+. Correlation is not significant at the 0.01 level and 0.05 level (2-tailed)			
a. X. Odkud pocházíte? = 1			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Vliv médií na míru islamofobie

V průběhu celé rešerše literatury a získávání dalších podrobných informací během vzniku diplomové práce byl potvrzen významný faktor. Média, vykazují částečný vliv na míru „Islamofobie“. Vliv médií byl zjišťován na základě otázky: „Odkud pochází většina vašich informací o islámu, muslimech?“. Dotazníky byly rozděleny do dvou skupin. Skupinu „0“ tvoří respondenti, kteří neuvedli média jako zdroj informací o islámu a za skupinu „1“ jsou považovány dotazníky s médií mezi zdroji informací. Opodstatněnost hypotézy vlivu médií na „Islamofobie“ potvrzuje signifikantní výsledek (sig. 0,032) *T-testu*. Směr působení médií při utváření podmínek vzniku islamofobie byl následně určen kladnou, signifikantně významnou korelací (0,057) pro souhrnný dataset odpovědí prostřednictvím *Pearsonova korelačního koeficientu*. Z analýzy vyplývá, že vliv médií na míru „Islamofobie“ zde skutečně existuje, a to zřejmě skrze jejich šíření informací o islámu v podobě negativních zpráv především o teroristických aktivitách (Tabulka 73 a 74).

Tabulka 73: Česko/Španělsko: Korelace vlivu médií na míru „Islamofobie“

Correlations			
		Islamofobie	media_ANO_NE
Islamofobie	Pearson Correlation	1	0,057*
	Sig. (2-tailed)		0,032
	N	515	515
media_ANO_NE	Pearson Correlation	0,057*	1
	Sig. (2-tailed)	0,032	
	N	515	515
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 74: Česko/Španělsko: T-test závislosti vlivu médií na míru „Islamofobie“

Independent Samples Test					
	t-test for Equality of Means				
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
Equal variances assumed	0,032*	-0,343	0,160	-0,656	-0,030
Equal variances not assumed	0,045*	-0,343	0,170	-0,678	-0,008

***. is significant at the 0.05 level (2-tailed).**

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Otázka přistoupení Turecka do Evropské unie v kontextu islamofobie

S islámem se mimo společenských témat pojí i problematika politická, která je v práci zastoupena otázkou přistoupení Turecka k Evropské unii. Turecko je nejdéle čekajícím státem, na oficiální členství v Evropské unii. Debata s tímto spojována je plna sporných faktů z oblastí: hospodářství (ekonomická nestabilita a nerovnost jednotlivých regionálních oblastí v Turecku), kultury (rozdílnosti, na které navazuje náboženská rozmanitost, která je považována za jednu z příčin, proč Turecko není v Evropské unii), politiky atd. (Dostál 2011). Češi si uvědomují vliv islámu na společnost. I tento faktor, který je posílen politizací islámu¹¹, může být jedním z důvodů, proč většina respondentů z Česka nechce vstup Turecka do Evropské unie. V Turecku jasně dominuje islám, přes 99 % z Turků jsou muslimové (Central intelligence agency 2014). Respondenti dále vidí rozdílnost kultur, která je do vysoké míry ovlivňována filozofií muslimského náboženství. Zřejmě strach z rozdílnosti, jejího vlivu, v kombinaci s dalšími faktory vede Čechy k tomu, aby byli proti vstupu Turecka do Evropské unie (65,1 %). Pouze necelých 10 % dotázaných je pro vstup Turecka do EU. Ano, s přístupem Turecka by se rozšířily ekonomické možnosti, ale zároveň by se do značné míry změnila struktura evropsko-unijní společnosti, která je v současné době do značné míry vystavěna na křesťansko-židovských základech. Otázka vstupu Turecka do Evropské unie je velice širokým tématem a ne všichni na ni

¹¹ Politizace islámu – vliv islámu se v některých státech rozšiřuje do politiky. Islám i nepřímo ovlivňuje politická rozhodnutí např. už i v Česku ovlivnil postoj městských zástupců na Teplicku.

mají ucelený názor, což je patrné i z dotazníkového šetření (25 % respondentů neví, jak by mělo k této otázce přistoupit, anebo se o tuto problematiku nezajímají).

Tabulka 75: Česko: Jaký máte názor na vstup Turecka do Evropské unie?

Česko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Pro	31	9,9	9,9
Proti	203	65,1	75,0
Nevím/je mi to jedno	78	25,0	100,0
Součet	312	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Naopak Španělům by zřejmě přistoupení Turecka do Unie nevadilo, neboť přes 47 % z dotázaných nemá utvrzený názor na to, zda by Turecko v EU chtěli či ne. Španělé tradičně stojí za Tureckem v otázce jeho vstoupení do Evropské unie. Domnívají se, že se jim rozšíří ekonomické možnosti a také, že Turecko je významným spojencem EU pro řešení otázek v oblasti Jihozápadní Asie (Europeum 2007). Dalších 71 respondentů (35 %) by dokonce bylo pro jeho připojení. Pouze 36 dotazníků (18 %) bylo označeno jasným ne Turecku v Evropské unii (Tabulka 76). V problematice vstupu Turecka do Evropské unie je velice dobře vidět rozdílnost smýšlení obyvatelstva dvou různých států, neboť výsledky v této otázce jsou mezi Čechy a Španěly diametrálně odlišné.

Tabulka 76: Španělsko: Jaký máte názor na vstup Turecka do Evropské unie?

Španělsko	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %
Pro	71	35,0	35,0
Proti	36	17,7	52,7
Nevím/je mi to jedno	96	47,3	100,0
Součet	203	100,0	

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Rozdílnost názorů na přistoupení Turecka do Evropské unie mezi respondenty z Česka a Španělska je potvrzena signifikancí rozdílů mezi těmito dvěma skupinami dotazníků *T-testem* (sig. 0,000) i korelací na základě *Pearsonova korelačního koeficientu* (-0,413) mezi otázkami vstupu Turecka do EU a zemí původu respondenta (Tabulka 77 a 78). Významná rozdílnost je dána především

cítěním jednotlivých národů a jejich pozicí v rámci Evropské unie. Španělsko je součástí EU o 20 let déle než Česko, a tak se zástupci obou států na členství dívají s odlišnými cíly.

Tabulka 77: T-test závislosti na zemi původu v otázce přistoupení Turecka do Evropské unie

	t-test for Equality of Means				
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
Equal variances assumed	0,000**	-0,529	0,036	-0,600	-0,458
Equal variances not assumed	0,000**	-0,529	0,048	-0,623	-0,435
** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 78: Korelace závislosti na zemi původu v otázce přistoupení Turecka do Evropské unie

Correlations			
Česko/Španělsko		S. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie?	X. Odkud pocházíte?
S. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie?	Pearson Correlation	1	-0,413**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	226	226
X. Odkud pocházíte?	Pearson Correlation	-0,413**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	226	515
** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

V Česku i ve Španělsku byla zároveň potvrzena kladná signifikantní korelace mezi otázkou přistoupení Turecka do EU a islamofobií, což znamená, že respondenti, kteří jsou proti vstupu Turecka, mají vyšší míru „Islamofobie“ než ti, kteří jsou pro jeho členství v EU, anebo nemají na tuto problematiku jasný názor (Tabulka 79 a 80). Korelace je dle *Pearsonova korelačního koeficientu* o trochu silnější v Česku (0,416) než ve Španělsku (0,333), je to pravděpodobně způsobeno tím, že mezi Čechy se nachází více odpůrců přistoupení a také tím, že velké

procento Španělů nemá na tuto otázku konkrétní odpověď. Na základě dalších analýz dostupných otázek z dotazníkového šetření lze říci, že v problematice přistoupení Turecka do EU nezáleží ani tolik na věkové skupině respondenta ani jeho vědomostech, ale záleží především na zemi původu a míře „*Islamofobie*“.

Tabulka 79: Česko: Korelace vstupu Turecka do Evropské unie a „*Islamofobie*“

Correlations ^a			
Česko		Islamofobie	S. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie?
Islamofobie	Pearson Correlation	1	0,416**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	315	233
S. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie?	Pearson Correlation	0,416**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	233	233
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
a. X. Odkud pocházíte? = 0			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Tabulka 80: Španělsko: Korelace vstupu Turecka do Evropské unie a „*Islamofobie*“

Correlations ^a			
Španělsko		Islamofobie	S. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie?
Islamofobie	Pearson Correlation	1	0,333**
	Sig. (2-tailed)		0,000
	N	203	106
S. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie?	Pearson Correlation	0,333**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	N	106	106
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
a. X. Odkud pocházíte? = 1			

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0

Státy asociované s islámem, muslimy

Velice zajímavou otázkou v rámci dotazníkového šetření byla „Jaké evropské státy se Vám vybaví, když se řekne islám, muslim?“ (Tabulka 81 a 82). Překvapivým faktem bylo, že 45 % španělských a 20 % českých respondentů uvedlo, že se jim vybaví státy, které neleží v Evropě, i přestože otázka zněla jednoznačně, uveďte státy evropské. Nejčastěji uváděným ze všech mimoevropských států bylo Turecko (34 % španělských dotazníků, 5 % českých odpovědí – celkem 113 hlasů), tato odpověď je v celku logická. O Turecku se v médiích nejen ve Španělsku a v Česku hovoří ve spojitosti s Evropskou unií a jeho potenciálním členstvím. A tak mohlo velmi jednoduše dojít k domněnce, že Turecko je evropským státem, kterým sice je, ale pouze z velmi malé části. Jedním z možných vysvětlení, proč dotazovaní tak často uváděli i další státy mimoevropské, by mohl být fakt, že islám je v těchto zmíněných státech zdomácněným či dokonce státním náboženstvím a tak jsou tato území natolik typickými představiteli islámu, že je respondenti uvádějí, i když by neměli, neboť otázka se na ně neptá. U zodpovězení otázky zřejmě došlo k přebití požadavku spojitosti s Evropou, myšlenkami o islámu. I přestože téměř 50 % odevzdaných formulářů mělo prakticky špatně zodpovězeno otázku, rozhodla jsem se pro potřeby této práce zpracovat zmíněnou problematiku zemí spojených s islámem globálně, nikoliv jen v Evropě. Výsledky jsou velice dobře patrné v Přílohách 3 a 4, které představují mapy jednotlivých vypsanych států. Barva států je určena procentuálním podílem jejich zmínění v dotaznících. Jednotlivé státy byly pro lepší přehlednost přiřazeny do intervalů dle procentního podílu zmínění v dotaznících. Odpovědi byly rozděleny do dvou map dle státu původu respondentů pro lepší názornost odlišnosti smýšlení zástupců Česka a Španělska.

Z evropských států byla v dotaznících zmíněna nejčastěji Francie (25 % španělské dotazníky, 26 % české dotazníky), což je naprosto logické v kontextu současnosti (největší procento muslimské populace v evropských státech, problémy s muslimskými šátky, nepokoje,...), ale i s ohledem na minulost (kolonialismus a následně otevřená imigrační politika,...). O druhé místo se ve Španělsku pomyslně dělí Španělsko s Bosnou a Hercegovinou, které si vybaví ve spojitosti s islámem více než 15 % respondentů. Španělsko je zřejmě asociováno s islámem

kvůli menšině muslimů žijících především v jižní oblasti státu a v průmyslových oblastech, ale také díky jejich bohaté společné historii, především z období středověku. Balkánské státy obecně jsou spojovány s islámem v návaznosti na tradiční spory muslimů a křesťanů v oblasti, které v minulosti vyústily v několik občanských válek. Druhou pozici v Česku obsadilo Spojené království (18 %), která je zřejmě asociována stejně jako Francie s problematikou přistěhovalců, především do větších měst. Za Velkou Británií se umístilo v českých dotaznících Německo (15 %) pravděpodobně především díky menšině, která je zde historicky dokládána gastarbeitery. Třetí pozici ve Španělsku, stejně jako v Česku, s 10 % zastupuje Německo. Propojení tohoto státu s islámem je i zde předurčeno především původně pracovní skupinou Turků, kteří byli zváni do Německa jako potřebná, levná pracovní síla od přelomu 50. a 60. let. Od té doby se jejich minorita v zemi usadila natrvalo a stále roste, s ní i široké povědomí o turecké menšině a problémech, které jsou navázány na její přítomnost. Za Německem se v českých dotaznících setkáváme nejčastěji se Švédskem (7,8 %), ve kterém v současné době žijí významné muslimské menšiny. Pro Čechy jsou dále relativně intenzivně s islámem, stejně jako ve Španělsku, asociovány státy Balkánu (Albánie – 5 %, Bosna a Hercegovina – 4,5 %, Srbsko a Kosovo – 3 %), ale i Beneluxu (Nizozemsko – 4 %, Belgie – 3 %) a mezi dalšími také Španělsko (3 %). Španělům se dále s islámem, muslimy asociují tyto evropské státy: Spojené království (6,5 %), Bulharsko (2 %), Belgie (1,3 %), Itálie (1,3 %), Nizozemsko (1,3%), Rusko (1,3 %) a Švýcarsko (0,7 %). V české části dotazníků byly dále významněji uváděny státy Evropy: Dánsko (1,7 %), Makedonie (1,3 %), Itálie (1,1 %), Norsko (1,1 %), Černá Hora (1,1 %), Rakousko (0,8 %), Švýcarsko (0,7 %), Bulharsko (0,5 %) a Rusko (0,4 %). Spojitost s islámem pro respondenty mají i další státy, ale jejich procentuální zastoupení v rámci obou částí, české a španělské, dotazníkového šetření bylo vůči dalším státům neporovnatelné.

Tabulka 81: Česko: Jaké evropské státy se Vám vybaví, když se řekne islám, muslim?

Stát	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %	% z evropských zemí
Francie	182	21,2	21,2	26,2
Spojené království	126	14,7	35,9	18,1
Německo	107	12,4	48,3	15,4
Švédsko	54	6,3	54,6	7,8
Turecko	44	5,2	59,8	
Albánie	35	4,0	63,8	5,0
Bosna a Hercegovina	31	3,6	67,4	4,5
Nizozemsko	28	3,3	70,7	4,0
Španělsko	26	3,0	73,7	3,7
Srbský/Kosovo	21	2,5	76,2	3,0
Belgie	21	2,4	78,6	3,0
Írán	15	1,8	80,4	
Irák	14	1,6	82,0	
Dánsko	12	1,3	83,3	1,7
Egypt	11	1,3	84,6	
Tunisko	11	1,3	86,9	
Saudská Arábie	11	1,2	87,1	
Makedonie	9	1,0	88,1	1,1
Itálie	8	1,0	89,1	1,1
Norsko	8	1,0	90,1	1,1
Černá Hora	8	1,0	91,1	1,1
Spojené arabské emiráty	7	0,8	91,9	
Afghánistán	7	0,8	92,7	
Rakousko	6	0,6	93,3	0,8
Maroko	5	0,5	93,8	
Švýcarsko	5	0,5	94,3	0,7
Bulharsko	4	0,4	94,8	0,5
Alžírsko	3	0,3	95,1	
Izrael/Palestina	3	0,3	95,4	
Rusko	3	0,3	95,7	0,4
Sýrie	3	0,3	96,0	
Ostatní	36	4,0	100,0	
Celkem	864	100,0		

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0 (Pozn.: černá – evropské státy, šedá – mimoevropské státy)

Tabulka 82: Španělsko: Jaké evropské státy se Vám vybaví, když se řekne islám, muslim?

Stát	Počet odpovědí	Podíl (%)	Kumulativní %	% z evropských zemí
Turecko	69	16,8	16,8	
Francie	39	9,5	26,3	25,3
Španělsko	24	5,8	32,1	15,6
Bosna a Hercegovina	24	5,8	37,9	15,6
Maroko	23	5,6	43,5	
Saudská Arábie	18	4,4	47,9	
Německo	16	3,9	51,8	10,4
Albánie	15	3,6	55,4	9,7
Írán	13	3,2	58,6	
Spojené království	10	2,4	61	6,5
Irák	10	2,4	63,4	
Egypt	9	2,2	65,6	
Sýrie	8	1,9	67,5	
Alžírsko	8	1,9	69,4	
Tunisko	7	1,7	71,1	
Spojené arabské emiráty	7	1,7	72,8	
Izrael/Palestina	7	1,7	74,5	
Afghánistán	7	1,7	76,2	
Makedonie	6	1,5	77,7	3,9
Srbsko/Kosovo	5	1,2	78,9	3,3
Černá Hora	3	0,7	79,6	2,0
Bulharsko	3	0,7	80,3	2,0
Belgie	2	0,5	80,8	1,3
Itálie	2	0,5	81,3	1,3
Nizozemsko	2	0,5	81,8	1,3
Rusko	2	0,5	82,3	1,3
Švýcarsko	1	0,2	82,5	0,7
Švédsko	0	0,0	82,5	0,0
Rakousko	0	0,0	82,5	0,0
Dánsko	0	0,0	82,5	0,0
Norsko	0	0,0	82,5	0,0
Ostatní	72	17,5	100	
Celkem	412	100,0		

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření autorky, zpracováno pomocí SPSS 20.0 (Pozn.: černá – evropské státy, šedá – mimoevropské státy)

6 Závěr

Otázka islamofobie se v současné době společně s proměnami ve společnosti stává více a více aktuální, nejen na území Česka, ale i ve Francii, v dalších částech Evropy a také v makroregionech Jihozápadní Asie a Severní Afriky. Vnímání odlišnosti muslimské kultury se přiostruje s novými událostmi z celého světa.

Diplomová práce se snaží zachytit důležitost vlivu kulturní a místní rozmanitosti na postoje, které se utvářejí ve společnostech, vůči dalším kulturám, v případě této práce vůči islámu a jeho kultuře. K podrobnějšímu prozkoumání byli vybráni zástupci dvou do značné míry odlišných států, Česka a Španělska. Úvodní, teoretická část přispívá k uvedení do kontextu rozmanitosti národů zmíněných států a vlivu islámu na jejich kultury: Pro objasnění této problematiky byla využita rešerše zdrojů o islámu, jeho zásadách a historii, dále o historii a rozvoji Česka a Španělska. Celá otázka islamofobie byla na základě literatury zasazena do kontextu geografie náboženství a nové kulturní geografie. Teoretická část volně přechází do empirické části, která je jádrem celé práce.

Praktická část je vystavěna na analýze dotazníkového šetření, jež proběhlo v Česku i ve Španělsku prostřednictvím internetového dotazníkového šetření. Hlavním úkolem analýzy dotazníkového šetření je potvrdit či vyvrátit úvodní premisy práce: (1) Nižší míra islamofobie u mladé generace oproti generaci starší ve Španělsku a Česku; (2) Vyšší míra povědomí o islámu (teologii, historii, atd.) umožňuje nižší míru islamofobie a naopak; (3) Vyšší míra islamofobie ve Španělsku oproti Česku z důvodu přímého početnějšího kontaktu s muslimskou kulturou a společností nebo naopak. Odpovědět na premisy bylo možné na základě informací z rešerše zdrojů a výsledků analýzy dotazníkového šetření.

Nižší míra islamofobie u mladé generace oproti generaci starší ve Španělsku a Česku

Vliv věku na míru islamofobie (1) se v průběhu analýzy jednotlivých částí práce podařilo prokázat. V Česku i ve Španělsku se potvrdila nižší míra islamofobie u mladších generací, která je pravděpodobně zapříčiněna především větší otevřeností mladších generací a vlivem rozdílných kultur v jejich okolí, což jim zároveň umožňuje kontakt s rozličnými kulturami od útlého věku. Mezigenerační

rozdílnost islamofobie je potvrzena i jejím typem. U mladší generace je spíše podmíněna vědomostním zázemím, čím více o islámu (jako teologii) vědí, tím více jsou islamofobní. U starší generace jsou výsledky odlišné, mnohem větší vliv má u ní osobní zkušenost, kontakt s muslimy, přičemž platí, že čím početnější je jejich kontakt tím vyšší míra islamofobie se u nich projevuje.

Vyšší míra povědomí o islámu (teologii, historii, atd.) umožňuje nižší míru islamofobie a naopak

Bohužel druhou premisu spojenou s prvním typem islamofobie, tedy s normativními informacemi o islámu (teologii a historii) (2), se nepodařilo potvrdit ani vyvrátit. Ale na základě analýzy vlivu jednotlivých vědomostních otázek z dotazníkového šetření se podařilo prokázat dílčí vliv vědomostí na islamofobii. Rozdílnost vlivu odpovědí na jednotlivé vědomostní otázky vychází z rozličnosti zemí původu respondentů. Vliv tohoto činitele je natolik silný, že následné komplexní působení vědomostí na islamofobii je jím do jisté míry anulováno a nelze tak obecně určit vliv vědomostí na míru islamofobie. Proto bylo nutné tento předpoklad více diferencovat podle pohlaví, věku i regionu. Nejlépe je vliv vědomostí patrný u jednotlivých států zvláště, v Česku a Španělsku respondenti odpovídali jinak. Závislost islamofobie na vědomostech o islámu se v jednotlivých zemích potvrdila.

Vyšší míra islamofobie ve Španělsku oproti Česku z důvodu přímého početnějšího kontaktu s muslimskou kulturou a společností nebo naopak

Prokázání vlivu kontaktu s muslimskou kulturou na islamofobii není jednoznačné (3), jestliže vezmeme vliv kontaktu obecně, pak je možné shrnout, že druhý typ islamofobie má menší vliv ve Španělsku než v Česku. V obou státech se v případě kontaktu jedná o přímou úměru vlivu tedy, čím více jsou lidé s muslimy v kontaktu, tím větší se u nich vytváří islamofobie. Avšak při podrobnějším prozkoumání této otázky docházíme k mnohem zajímavějším závěrům. Ve Španělsku s prohlubováním úrovně kontaktu s muslimy islamofobie klesá, tedy pokud jsou Španělé v mnohem intenzivnějším kontaktu s muslimy, který může přerůst do kontaktu v rámci rodiny, islamofobie se u nich snižuje. U Čechů ovšem personifikace kontaktu nepomáhá a ke snížení islamofobie nepřispívá. Stále tedy

platí, že čím početnější mají Češi kontakt s muslimy, tím větší je jejich islamofobie, ale jakmile jejich kontakt přeroste v rodinnou otázku i u nich začne islamofobie klesat.

Z průběhu analýzy jednotlivých otázek z dotazníkového šetření vyplynuly další neméně zajímavé a významné závěry vycházející z jednotlivých demografických a sociálních rozdílů mezi respondenty. Podařilo se částečně potvrdit vliv náboženství na míru islamofobie prostřednictvím liberálnějšího postoje více křesťansky orientovaného Španělska vůči jednotlivým náboženstvím, tedy i islámu. Podobně jako náboženství i vzdělanostní struktura ovlivňuje míru islamofobie, tato závislost byla prokázána především v Česku, kde platí, že čím vzdělanější Češi jsou tím méně se u nich islamofobie projevuje. Velmi významným faktorem určujícím míru islamofobie je pak pohlaví. U obou z nich má na islamofobii větší vliv typ islamofobie spojený s osobním kontaktem než typ první vycházející z normativních informací o islámu, ale působení kontaktu s muslimskou kulturou se projevuje u výzkumného vzorku žen a mužů rozdílně. U žen odpovídajících na dotazník islamofobie s rostoucím osobním kontaktem významně klesá, ale u respondentů, mužů naopak roste. Stejně jako vliv rozdílnosti pohlaví se projevil vliv médií jako zdroje informací o islámu. Na základě analýzy původu informací o islámu bylo zjištěno, že jakmile respondenti uvedli média jako jeden ze svých zdrojů informací o muslimské kultuře, tak je jejich míra islamofobie vyšší. Tento fakt bezesporu prokazuje důležitost médií jako šířitele informací o islámu a je tedy jedním z významných faktorů určujících míru islamofobie ve společnosti.

Dotazníkového šetření umožnilo částečně odpovědět i na další otázky spojené s islamofobií. Jednou z nich je stále nedořešený vstup Turecka do Evropské unie. U této otázky se jednoznačně mezi odpověďmi potvrdila rozdílnost české a španělské islamofobie. Naprostá většina Čechů je proti přistoupení Turecka do EU, ale u Španělů je tomu naopak, majorita je pro jeho členství. Ve spojitosti s tureckou otázkou se také potvrdilo, že lidé, kteří jsou proti vstupu Turecka, mají vyšší míru islamofobie. Přistoupení Turecka však samozřejmě není jediným faktorem určujícím míru islamofobie.

Z výsledků dílčích analýz provedených v rámci diplomové práce vyplývá, že nejvíce islamofobní jsou čeští muži ze starší generace, na jejich islamofobii má největší vliv setkání s prvky muslimské kultury, které jejich míru islamofobie zvyšují.

Otázka islamofobie je velice širokou problematikou. Tato práce se jí věnuje pouze z úhlu pohledu majoritních, nemuslimských částí společnosti ve dvou případových státech, Česku a Španělsku. Pro úplné pochopení problematiky islamofobie by bylo třeba dalších výzkumů v podobě hloubkových rozhovorů a dalších dotazníkových šetření, které by měly brát ohled i na druhou stranu islamofobní otázky, tedy na minority muslimů žijících v nemuslimském světě.

7 Bibliografie

AL HASSANI, S. (2005): ENAR Shadow Report 2005 Islamophobia in Europe. ENAR, 31 s.

ASAD, T. (1993): Genealogies of Religion. Johns Hopkins University Press, Baltimore, 335 s.

ASSOCIATION OF RELIGION DATA ARCHIVES (2012): World Religion Dataset: National Religion Dataset.

Dostupné z: <http://www.thearda.com/Archive/Files/Descriptions/WRDNATL.asp> [cit. 9. 7. 2014]

ADRA (2014): Religious Adherents, 2010 (World Christian Database). Dostupné z: http://www.thearda.com/internationalData/countries/Country_208_2.asp [cit. 9. 7. 2014]

AZZAM, A. (2002): Připojte se ke karavaně. in GUNARATNA, R. (2002): Al-Qaida, au coeur du premier réseau terroriste mondial. Autrement Frontières, Paris, 105 s.

BALIBAR, E. (1991): Race, Nation, Class: Ambiguous Identities. Verso, New York, 232 s.

BARKER, M. (1981): The New Racism: Conservatives and the Ideology of the Tribe. Junction Books, Toronto, 183 s.

BERGER, P. L. (1967): The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion. Doubleday and Company, New York, 230 s.

BERGER, P. L. (1999): The Desecularization of the World: A Global Overview, in BERGER, P. L. (1999) The Desecularization of the World: Resurgent Religion and the World Politics. Ethnics and Public Policy Center a Eerdmans, Washington D. C., s. 1-18.

BÍZOVÁ, K. (2013): Fundamentalismus – islámský fundamentalismus. Dostupné z: <http://www.bezpecnostni-zpravodaj.cz/fundamentalismus-islamsky-fundamentalismus/> [cit. 9. 8. 2014]

BRAVO, F. (2010): Islam in Spain. Dostupné z: <http://www.euro-islam.info/2010/03/08/islam-in-spain/> [cit. 26. 6.2014]

BŘESKÁ, J. (2009): Muslimská přítomnost v moderním Španělsku - chronologický přehled.

Dostupné z: http://www.opusarabicum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=155:uslimska-pitomnost-v-modernim-panlsku&catid=3:2007&Itemid=10 [cit. 23. 3. 2014].

BUSSER DE, C.: (2006). From Exclusiveness to Inclusiveness: The Changing Politico-Territorial Situation of Spain and its Reflection on the National Offerings to the Apostle Saint James from the Second Half of the Twentieth Century. in Geopolitics No. 11, s. 300-316.

CASTLES, S. (1973): Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe. Oxford University Press, London, 514 s.

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. (2014): Factbook Library. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fr.html> [cit. 17. květen 2014].

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY (2014): Factbook Library. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html> [cit. 27. července 2014].

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY (2014): Factbook Library. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html> [cit. 25. května 2014].

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY (2014): Factbook Library. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html> [cit. 25. května 2014].

CENTRO DE INVESTIGACIONES SOCIOLOGICAS (2008): Religión (II) ISSP, Estudio n°2.776, X-XII. Madrid, Centro de investigaciones sociológicas.

COMMUNICATIE, INFORMATIE, EDUCATIE (2001): Universidad Islámica Internacional Averroes de Al-Andalus. Dostupné z: <http://www.cie.ugent.be/univcordoba.html> [cit. 23. březen 2014].

ČADILOVÁ, O. (2009): Sociální adaptace. Dostupné z: http://www.szymb.cz/admin/upload/sekce_materialy/SOCI%C3%81LN%C3%8D_ADAPTACE.pdf [cit. 16. březen 2014].

ČERNÝ, K. (2008): Islám v diaspoře - muslimové v zemích Evropské unie. in Geografické rozhledy No.4, s. 2-4.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (1991): Sčítání lidu, domů a bytů 1991.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2001): Sčítání lidu, domů a bytů 2001.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2011): Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

ČTK, iDNES.cz (2014): http://zpravy.idnes.cz/evropsky-soud-pro-lidska-prava-podporil-zakaz-zahalovani-ve-francii-1i1-/zahranicni.aspx?c=A140701_145711_zahranicni_vez [cit. 1. 7. 2014]

DADSON, T. (2007): Los moriscos de Villarubia de los ojos (siglos XV-XVIII): Historia de una minorita asimilada, expulsada y reintegrada, Madrid. Iberoamericana Vervuert, 1328 s.

DOSTÁL, P., AKCALI, E., ANTONISCH, M. (2011): Turkey's Bid for European Union Membership: Between „thick“ and „thin“ conceptions of Europe. in: Eurasian Geography and Economics, Vol. 52, No. 2, s. 196-216.

ERDENIR, B. (2010): Islamophobia qua racial discrimination: Muslimophobia. in: TRIANDAFYLIDOU, A. (2010): Muslims in 21st Century Europe: Structural and Cultural Perspectives, Routledge, Oxon, s. 27-45.

EUROPEAN UNION MILITARY COMMITTEE (2013): *Nejdůležitější informace ze zprávy EUMC - "Muslimové v Evropské unii: diskriminace a islamofobie"*. Dostupné z: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-CS.pdf [cit. 14. leden 2014].

EUROPEUM – Institut pro evropskou politiku (2007): Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/rozsireni-eu-a-evropska-politika-sousedstvi/90-analyzy-clanky-komentare/1380-vstup-turecka-do-evropske-unie-vyhodny-pro-obe-strany-mozny-pro-obe-strany> [cit. 9. 7. 2014]

FEKETE, L. (2008): Integration Islamophobia and civil rights in Europe. Institute of Race Relations, London, 104 s.

FETZER, J. S., SOPER, J. Ch. (2005): Muslims and the state in Britain, France, and Germany. Cambridge University Press, Cambridge, 20 s.

FLOWERDEW, R., MARTIN, D. (1998): Methods in Human Geography: A guide for students doing a research project. Addison Wesley Longmans Limited, Edinburgh, 296 s.

FOUREST, C. (2004): Frère Tariq. Grasser, Paris, 39 s.

FUKUYMA, F. (1992): The End of History and the Last Man. Free Press, New York, 432 s.

GEISSER, V. (2004): Islamophobia in Europe: from Christian anti-Muslim prejudice to a modern form of racism. in V I. RAMBERG (2004): Islamophobia and its cosequences on Young People, Council of Europe. s. 36-47.

GOTTSCHALK, P., GREENBERG, G. (2008): Islamophobia: Making Muslims the enemy. Lanham, US-MD: Rowman & Littlefield Publishers, 181 s.

HALLIDAY F. (1999): „Islamophobia“ reconsidered. Ethnic and Racial Studies, vol. 22, No. 5, s. 892-902.

HALLIDAY, F. (1999): Revolution and World Politics: The Rise and Fall of the Sixth Great Power. Duke University Press, Durham, 402 s.

HAMPLOVÁ, D. (2011): Náboženství a pohlaví: Proč jsou ženy zbožnější než muži? Sociologický časopis, 47, č. 2, s. 297-323.

HAVLÍČEK, T., HUPKOVÁ, M. (2008): Religious landscape in Czechia: New structures and trends. in Geografie – Sborník České geografické společnosti, Vol. 113 (No. 3), s. 302-317.

HAVLÍČEK, T., HUPKOVÁ, M. (2013): Sacred Structures in the Landscape: The Case of Rural Czechia. in *Scottish Geographical Journal* , Vol. 129 (No.2), s. 100-121.

HAVLÍČEK, T. (2008). Věřící jako menšina v Česku. in *Geografické rozhledy*, No. 4, s. 5, 19.

HENN, A. (2008). Crossroads of religions: Shrines, mobility and urban space in Goa. in *International Journal of Urban and Regional Research* , vol. 32 (no. 3), s. 658–670.

HEŘMANOVÁ, E., FARYADOVÁ K. (2012): Efektivnost integrace muslimských minorit v zemích EU (se zaměřením na situaci v Česku), *Současná Evropa*. *Současná Evropa* 01, s. 111-132.

HUMAN RIGHTS & EQUALITY CONSULTANCY (2014): Publications: The Voice of the anti-racist movement in Europe. Dostupné z: <http://www.enar-eu.org/Shadow-Reports-on-racism-in-Europe-203> [cit. 1. únor 2014]

HUNTINGTON, S. (1996): *Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon & Schuster, New York, 368 s.

iDNES.cz (2014): Střet kultur v Teplicích. Řeší, jak vyjít s arabskými hosty. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/stret-kultur-v-teplicich-resi-jak-vyjit-s-arabskymi-hosty-p3b-/usti-zpravy.aspx?c=A140807_195025_usti-zpravy_js [cit. 9. 8. 2014]

iDNES.cz (2010): Francouzští poslanci zakázali nošení muslimských šátků na veřejnosti. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/francouzsti-poslanci-zakazali-noseni-muslimskych-satku-na-verejnosti-13m-/zahranicni.aspx?c=A100713_170120_zahranicni_ipl [cit. 26. 3. 2014]

JANEČEK, M. (2011): *Islámská rozpínavost: včera, dnes a zítra*. Epoque, Praha, 320 s.

- JANKŮ, L., KNOB, M., KRAJŇANSKÝ, V., MATUŠINOVÁ, A., MELCROVÁ, Z., SMEKAL, H. (2014): ENAR Shadow Report: Racism and related discriminatory practises in the Czech Republic. Dostupné z: <http://www.enar-eu.org/Shadow-Reports-on-racism-in-Europe-203> [cit. 28. května 2014]
- JANKŮ, L., KNOB, M., KRAJŇANSKÝ, V., MATUŠINOVÁ, A., MELCROVÁ, Z., SMEKAL, H. (2013): Zvláštní téma - islamofobie. in ENAR Stínová zpráva 2011-2012, Rasismus a diskriminace v České republice , s. 7-12.
- JANSKÁ, E. (2008): Menšiny v pojmech. in Geografické rozhledy , No. 4, s. 17.
- KADEŘÁBKOVÁ, J. (2013): Sociologická hesla ke kurzu REG314. Dostupné z: http://nb.vse.cz/kreg/Materialy/REG314/REG314_hesla.htm [cit. 16. března 2014]
- KANTAROVÁ, K. (2007): Mediální boj o mešitu v Teplicích. V o. s. Multikulturní centrum Praha, in Cizinci, našinci a média: Mediální analýzy Multikulturní centrum Praha, o. s., Praha, s. 54-58.
- KEPEL, G. (1994): The revenge of God: The resurgence of Islam, Christianity and Judaism in the modern world. Polity, Cambridge, 224 s
- KLINGOROVÁ, K. (2013): Vliv náboženství na postavení žen ve vybraných státech. Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, Praha, 126 s..
- KOKAISL, P. (2009): Geografie náboženství: Úvod do problematiky studia světových náboženství. Provozně ekonomická fakulta ČZU, Katedra psychologie, Praha, 90 s.
- KONG, L. (1990): Geography and Religion: trends and prospects. Progress in Human Geography, Vol. 14, No. 3, s. 335-371.
- KONG, L. (2004): Religious Landscapes. in DUNCAN, J. S., JOHNSON, N. C., SCHEIN, R. H. (2004): A Companion to Cultural Geography. Blackwell Publishing, Oxford, s. 365-381.

KONG, L. (2010): Global shifts, theoretical shifts: Changing geographies of religion. in *Progress in Human Geography* , s. 755-776.

KONVIČKA, M. (2014): Sex, drogy a islám. Dostupné z: http://respekt.ihned.cz/socialni-site/c1-62392770-antiislamisty-na-facebooku-nehceme?utm_content=buffer69306&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer [cit. 1. 7. 2014]

KROPÁČEK, L. (2002). Islám a západ: Historická paměť a současná krize. Vyšehrad, Praha, 197 s.

KROPÁČEK, L., ZBONČÁK, P. (2009): Abrahámovská náboženství mají mírový potenciál. *Aluze* 1/2009. Dostupné z: http://aluze.cz/2009_01/04_rozhovor_kropacek.php [cit. 3. 4. 2013].

KŘÍŽKOVÁ, M. (2007): Neviditelná menšina - analýza mediálního obrazu českých menšin. in *Cizinci, našinci a média - Mediální analýzy*. Multikulturní centrum Praha, o. s., Praha, s. 48-53.

KUNST, J., SAM, D., & ULLEBERG, P. (2013): Perceived islamophobia: Scale development and validation. in *International Journal of Intercultural Relations* No. 37, s. 225-237.

LAHUERTA, S. B. (2014): ENAR: The voice of the anti-racist movement. Dostupné z: <http://www.enar-eu.org/Shadow-Reports-on-racism-in-Europe-203> [cit. 28. květen 2014].

LAQUER, W. (2006): Poslední dny Evropy: Humanistická Evropa nebo islamistická Eurábie?. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 184 s.

LEE, S. A., GIBSONS, J. A., THOMPSON, J. M., TIMANI, H. S. (2009): Islamophobia scale Instrument development and initial validation. *The international Journal for the Psychology of religion*, vol. 19, No. 2, s. 92-105.

LENOMAR, A. (2010): Mezinárodní pracovní migrace ve vybraných zemích střední Evropy.

Dostupné z : http://is.muni.cz/th/50555/esf_m/DP_text_Ales_Lenomar.pdf [cit. 16. březen 2014].

LEWIS, B. (2004): The Crisis of Islam, Holy War and Inholy Terror. Random House Edition, New York, 224 s.

MADELEY, J. T. S.: Religion, Politics and Law in the European Union. Routledge, London, s. 181-191.

MAHMOODY, B. (1992): Bez dcerky neodejdu. Ikar, Praha, 366 s.

MCGINTY, A.M., SZIARTO, K., SEYMOUR-JORN, C. (2013): Researching within and against Islamophobia: a collaboration project with Muslim communities. in Social & Cultural Geography, Vol. 14 (No. 1), s. 1-22.

MEER, N. (2013): Semantics, scales and solidarities. in Ethnic and racial studies, Vol. 36 (No. 3), s. 500-515.

MELICHÁREK, T. (2009): 11 let mešity. Přes V, No. 16-17. Dostupný z: http://nesehnuti.cz/publikace/ores16_17.pdf [cit. 20. 3. 2010]

MENDEL, M., OSTRÁNSKÝ, B., & RATAJ, T. (2007): Islám v srdci Evropy, Academia, Praha, 500 s.

MENDEL, M. (2008): S puškou a koránem. Orientální ústav AV ČR, Praha, 244 s.

MODOOD, T. (2007): Multiculturalism: a civic idea. Polity Press, Cambridge, 193 s.

MURAD, M. (2009): Bezpečnostní aspekty irácké migrace do České republiky. Obrana a strategie 2, No. 2009. Dostupný z: <http://www.defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=24619>. [cit. 20. 3. 2010]

NEŠPOR, Z., DUŠAN, L. (2007): Sociologie náboženství. Portál, Praha, 236 s.

NOVOTNÝ, J.; POLONSKÝ, F. (2011): The Level of Knowledge about Islam and Perception of Islam among Czech and Slovak University Students: does Ignorance Determine Subjective Attitudes. Sociológia 43, No. 6, s. 674-696.

PARKES, B., MAYNARD, E., KARIM, R., ROBINSON, A. (2013): Racism in Europe, ENAR Shadow Report 2011-2012. ENAR, Brussels, 40 s. Dostupné z: [http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/publications/shadow%20report%202011-12/shadowReport_EN_LR%20\(3\).pdf](http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/publications/shadow%20report%202011-12/shadowReport_EN_LR%20(3).pdf) [cit. 24. 11. 2013].

PASTORELLI, S. (2009): The European Union and New Religious Movements. in L. M. LEUSTEAN (2008): Religion, Politics and Law in the European Union Routledge, London, s.193-206.

PETRÁČEK, K. (1969): Islám a obraty času. Svoboda, Praha, 221 s.

RATTANSI, A. (2007): Racism: A Very Short Introduction. Oxford University Press, Oxford, 208 s.

RUNNYMEDE (1997): Islamophobia: A challenge for Us All. Runnymede Trust, Londýn, 65 s.

ŘEZÁNKOVÁ, H. (2010): Analýza dat z dotazníkového šetření. Professional Publishing, Příbram, s. 217.

SKOKAN, L. (2010): Náboženství etnicko-kulturních makroregionů: Úvod do regionální geografie náboženství. Univerzita J. E. Purkyně, Přírodovědecká fakulta, Ústí nad Labem, 142 s.

SOGUK, N. (2010): Globalisation and Islamism: Beyond fundamentalism. Rowman & Littlefield Publishers, Maryland, 246 s.

SOYER, F. (2013): Faith, culture and fear. in Ethnic and Racial studies, Vol. 36 (No. 3), s. 399-416.

Strana zelených (2014): Šádí Shanaáh – Jeho příběh. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/sadi-shanaah/> [cit. 9. 8. 2014]

ŠTAMPACH, I. O. (2008): Přehled religionistiky. Portál, Praha, 240 s.

STEVEN, M. (2009): Religions Lobbies in the European Union from Dominant Church to Faith-based Organisation?. in LEUSTEN, L., N.,

TARAS, R. (2013): Islamophobia never stands still: race, religion and culture. in *Ethnic and Racial Studies* , vol. 36 (No. 3), s. 417-433.

TIBI, B. (2007): A migration Story. From Muslim Immigrants to European Citizens of the Heart?. *The Fletcher Forum of World Affairs* 31, No. 1, s. 147-168.

VĚTROVEC, L. (2013): Definice a kontextualizace pojmu islamofobie. Dostupné z: <http://www.e-islam.cz/sites/default/files/VETROVEC%20K%20definici%20a%20kontextualizaci%20islamofobie.pdf>, [cit. 26. listopad 2013].

WARRAG, I. (1995): Proč nejsem muslim. Votobia, Olomouc, 504 s.

WERBNER, P. (2013): Folk devils and racist imaginaries in a global prism: islamophobia and antisemitism in 21st century. in *Ethnic and racial studies* , Vol. 36 (No.3), s. 450-467.

WIKIMEIDA FOUNDATION, INC. (2014): *Eruv*. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Eruv>, [cit. 15. březen 2014].

WIEVIORKA, M. (1995): *The Arena of Racism*. SAGE Publications, Londýn, 176 s.

8 Přílohy

Příloha 1: Dotazníkové šetření – Formulář v češtině

A. Navštívil/-a jste někdy muslimskou zemi?

ano, ale jen letní dovolená v letovisku (1 bod)

ano, i s osobním kontaktem s muslimskou kulturou (2 body)

ne, nikdy (0 bodů)

B. Máte/měli jste osobní kontakt s muslimskou kulturou?

ano, mám osobní známé mezi muslimy (2 body)

ano, jsem/byl/-a jsem v občasném osobním kontaktu s muslimy (1 bod)

ne, nikdy jsem se osobně s muslimy nesetkal/-a (0 bodů)

C. Byl/ je někdo z Vaší rodiny muslimem? (pokud ano, specifikujte)

D. Odkud pochází většina Vašich informací o islámu, muslimech?

Můžete vybrat více možností

média (tisk, rádio, TV) 1

přátelé 2

škola 3

odborné knihy 4

beletrie 5

osobní kontakt 6

ostatní 0

E. Kdo byl zakladatelem islámu?

Ježíš (0 bodů)

prorok Mohamed (1 bod)

Izajáš (0 bodů)

Alláh (0 bodů)

F. Kdy vznikl islám?

- 1. st. n. l. (0 bodů)
- 3. st. n. l. (0 bodů)
- 5. st. n. l. (0 bodů)
- 7. st. n. l. (1 bod)

G. Která z knih je svatou knihou islámu?

- Bible (0 bodů)
- Korán (1 bod)
- Starý zákon (0 bodů)
- Talmud (0 bodů)

H. Co je to Hadždž?

- svatá válka (0 bodů)
- cesta do Mekky (1 bod)
- muslimský svátek (0 bodů)
- muslimský kazatel (0 bodů)

I. Jaké jsou 2 nejvýznamnější větve věřících v islám?

- napište alespoň 1
- (sunnité 1 bod, šíité 1 bod, sunnité i šíité 2 body)

J. Jaké/-á je/jsou svatá města pro muslimy?

- zaškrtněte všechny správné možnosti
- Řím (0 bodů)
- Mekka (1 bod)
- Sevilla (0 bodů)
- Medina (1 bod)
- Ceuta (0 bodů)
- Melilla (0 bodů)

K. Co pro Vás znamená islám?

Můžete vybrat více možností

náboženství 1

hrozbu 2

terorismus 3

způsob života 4

způsob uspořádání státu 5

způsob uspořádání společnosti 6

Ostatní 0

L. Má podle Vás islám stejný vliv na světovou společnost jako jiná náboženství?

	větší vliv	stejný vliv	menší vliv
křesťanství	2	1	0
buddhismus	2	1	0
Judaismus	2	1	0
hinduismus	2	1	0

M. Vnímáte islám stejně jako jiná náboženství?

	ano, stejně	ano, s drobnými odlišnostmi	rozdílně
křesťanství	0	1	2
buddhismus	0	1	2
Judaismus	0	1	2
hinduismus	0	1	2

N. Ovlivňuje víra v islám postavení žen ve společnosti?

ano, hodně 4

ano 3

ano, trochu 2

ano, ale ne zásadně 1

ne 0

O. Vnímáte islám jako hrozbu?

- ano (2 body)
- trochu (1 bod)
- ne (0 bodů)
- nevím A
- ostatní A

P. Souhlasíte se stavbou mešit ve Vaší zemi?

- ano (0 bodů)
- ne (1 bod)
- nevím A
- je mi to jedno A
- ostatní A

Q. Vadí Vám přítomnost muslimských žen v tradičních muslimských oděvech ve společnosti okolo Vás?

- ano (2 body)
- ne (0 bodů)
- nezajímá mě to (1 bod)
- nevím A
- ostatní A

R. Vadilo by Vám mít za souseda muslima?

- ano (2 body)
- ne (0 bodů)
- nezajímá mě to (1 bod)
- nevím A
- ostatní A

S. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie?

- Pro (0 bodů)
- Proti (1 bod)
- nevím A
- Je mi to jedno A

S1. Jaký máte názor na možný vstup Turecka do Evropské unie? –

nepovinná otázka

Prosím případně rozepište důvod Vaší odpovědi na předchozí otázku.

T. Kolik % populace dle Vašeho názoru ve Vaší rodné zemi tvoří muslimové? – 1 bod za správnou odpověď

U. Jaké evropské státy se Vám vybaví, když se řekne islám, muslim?

Prosím u jednotlivých zemí uveďte důvod.

V. Jaký je Váš věk?

méně než 18 1

18 – 26 2

27 – 40 3

41 – 65 4

více než 65 5

W. Pohlaví

žena 1

muž 0

X. Odkud pocházíte?

Česko 0

Španělsko 1

Y. V jak velkém sídle bydlíte?

do 1000 obyvatel 1

1001 – 10000 obyvatel 2

10001 – 100 000 obyvatel 3

více než 100 000 obyvatel 4

Z. Nejvyšší dosažené vzdělání

základní 0

vyučení 1

vyučení s maturitou 2

maturita 3

vyšší odborné 4

vysokoškolský titul (Bc., BcA., ...) 5

vysokoškolský titul (Mgr., Ing., ...) 6

vyšší vysokoškolské vzdělání (RNDr., PhD., PhDr., JuDr., Doc., prof.,...) 7

Ž. Jste věřící

křesťan 1

muslim 2

buddhista 3

hinduista 4

žid 5

ateista 6

ostatní 7

Priloha 2: Dotazníkové šetření – Formulář ve španělštině

A. ¿Ha visitado Ud. un país musulmán alguna vez?

sí, pero sólo de vacaciones en un centro turístico (1 bod)

sí, fui en contacto con la cultura musulmana (2 body)

no, nunca (0 bodů)

B. ¿Tiene/tuve Ud. contacto personal con la cultura musulmana?

sí, tengo conocidos entre los musulmanes (2 body)

sí, estoy/estuve en contacto ocasional con los musulmanes (1 bod)

no, nunca me he encontrado con los musulmanes (0 bodů)

C. ¿Es/fue alguien de su familia musulmán?cuando sí, por favor especifique

Sí (1bod)

No (0 bodů)

C1. ¿Es/fue alguien de su familia musulmán?

D. ¿De dónde sale mayoría de sus informaciones sobre el islam, los musulmanes?

elija por favor como máximo 2 fuentes principales

los medios de comunicación (la prensa, el radio, la televisión, internet) 1

amigos 2

escuela 3

los libros especializados 4

la narrativa 5

contacto personal 6

otro 0

E. ¿Quién fue el fundador del islam?

Jesús (0 bodů)

el profeta Mahoma (1 bod)

Isaías (0 bodů)

Alá (0 bodů)

F. ¿Cuándo se creó el islam?

siglo 1 d. C. (0 bodů)

siglo 3 d. C. (0 bodů)

siglo 5 d. C. (0 bodů)

siglo 7 d. C. (1 bod)

G. ¿Qué libro es el libro sagrado del islam?

Biblia (0 bodů)

Corán (1 bod)

Antiguo Testamento (0 bodů)

Talmud (0 bodů)

H. ¿Qué es el hajj?

la guerra sagrada (0 bodů)

la peregrinación a la Meca (1 bod)

la fiesta musulmana (0 bodů)

el predicador musulmán (0 bodů)

I. ¿Cuáles son los dos grupos musulmanes mayoritarios?

escriba al menos uno

(sunnité 1 bod, šíité 1 bod, sunnité i šíité 2 body)

J. ¿Cuáles son las ciudades sagradas para los musulmanes?

marque todas las opciones correctas

Roma (0 bodů)

Meca (0 bodů)

Sevilla (0 bodů)

Medina (0 bodů)

Ceuta (0 bodů)

Melilla (0 bodů)

K. ¿Qué significa el islam para Ud.?

elija por favor como máximo 2 características más importantes para Ud.

la religión 1

la amenaza 2

el terrorismo 3

la manera de vida 4

la manera de la organización del estado 5

la manera de la organización de la sociedad 6

Otro 0

L. ¿En su opinión, tiene el islam igual influencia a la sociedad mundial como otras religiones?

	Mayor influencia	Misma influencia	Menor influencia
Cristianismo	2	1	0
Budismo	2	1	0
Judaísmo	2	1	0
Hinduismo	2	1	0

M. ¿Percibe Ud. el islam igualmente como otras religiones?

	Si, igualmente	Sí, con diferencias diminutas	Diferentemente
Cristianismo	0	1	2
Budismo	0	1	2
Judaísmo	0	1	2
Hinduismo	0	1	2

N. ¿Influye la fe en el islam la situación de la mujer en la sociedad?

sí, mucho 4

sí 3

sí, un poco 2

sí, pero no radicalmente 1

no 0

O. ¿Percibe el islam como una amenaza?

sí (2 body)

un poco (1 bod)

no (0 bodû)

no sé A

Otro A

P. ¿Está de acuerdo con la construcción de mezquitas en su país?

sí (0 bodû)

no (1 bod)

no sé A

no me importa A

otro A

Q. ¿Le molesta la presencia de las mujeres musulmanas en su ropa tradicional musulmana en la sociedad alrededor?

sí (2 body)

no (0 bodû)

no me interesa (1 bod)

no sé A

otro A

R. ¿Le molestaría tener el musulmán como vecino?

sí (2 body)

no (0 bodû)

no me importa (1 bod)

no sé A

otro A

S. ¿Qué es su opinión sobre la posible entrada de Turquía en la Unión Europea?

Por favor, extienda sus razones de la respuesta a la pregunta anterior

en pro (0 bodů)

en contra (1 bod)

no sé A

no me importa A

S1. ¿Qué es su opinión sobre la posible entrada de Turquía en la Unión Europea?

T. ¿Cuántos por cientos de la población son los musulmanes en su país? – 1 bod za správnou odpověď

**U. ¿Cuáles países europeos le imagina al decir “el islam”, “el musulmano”?
Ponga razón en los países particulares**

V. ¿Cuántos años tiene?

menos que 18 1

18 – 26 2

27 – 40 3

41 – 65 4

más que 65 5

W. El sexo

femenino 1

masculino 0

X. ¿De dónde es Ud.?

la República Checa 0

España 1

Y. ¿Cuántos habitantes tiene la ciudad de tu origen?

menos que 1000 habitantes 1

1 001 – 10 000 habitantes 2

10 001 – 100 000 habitantes 3

más que 100 000 habitantes 4

Z. La educación conseguida

Sin estudios 1

Secundaria obligatoria (ESO) 2

Bachillerato 3

Formación profesional de grado medio 4

Estudios universitarios – grado, licenciatura, diplomatura 5

Estudios post universitarios – máster, doctorado 6

Formación profesional de grado superior 7

Otros 0

Ž. ¿Es creyente?

cristiano 1

musulmán 2

budista 3

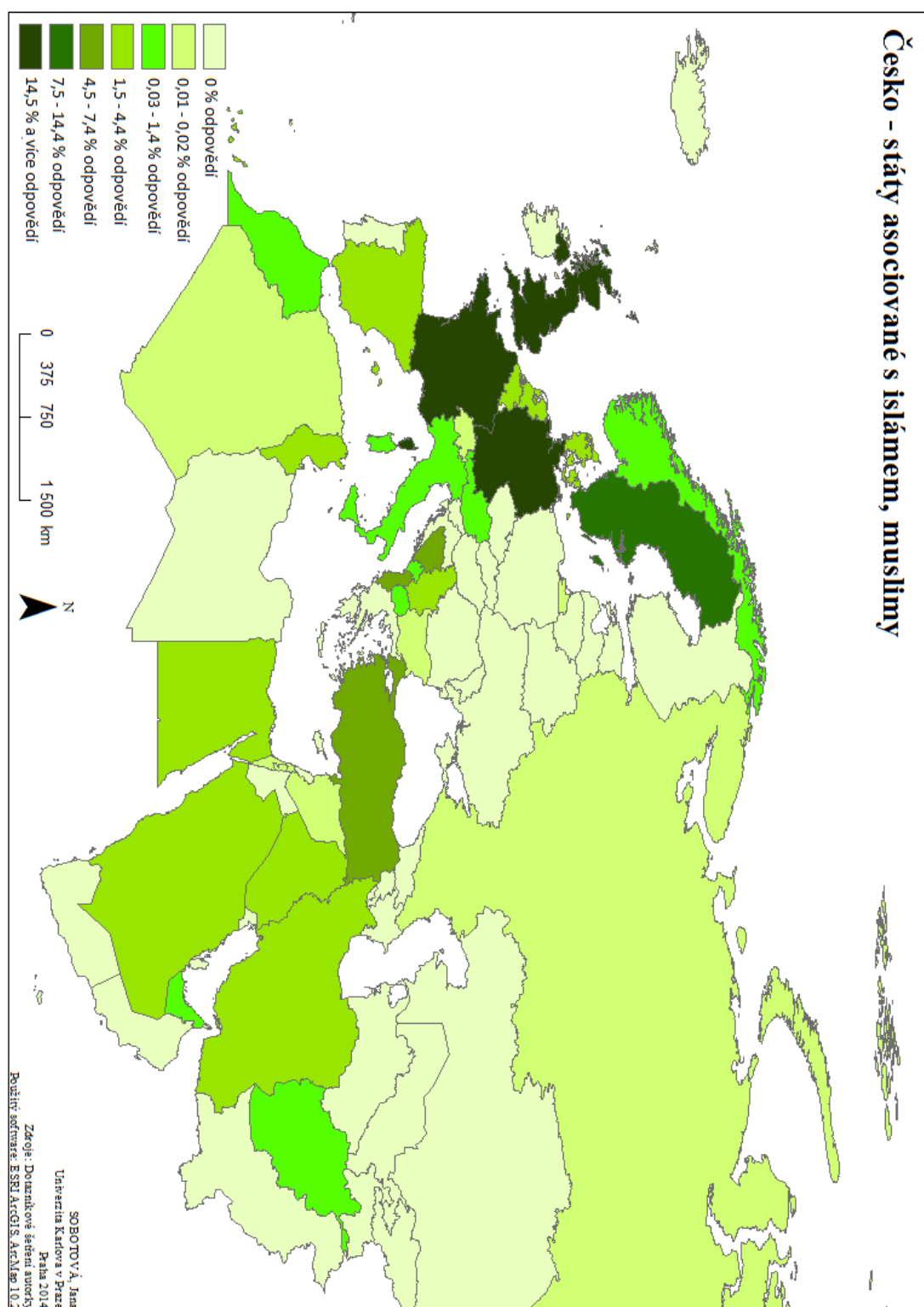
hinduista 4

judío 5

sin religión 6

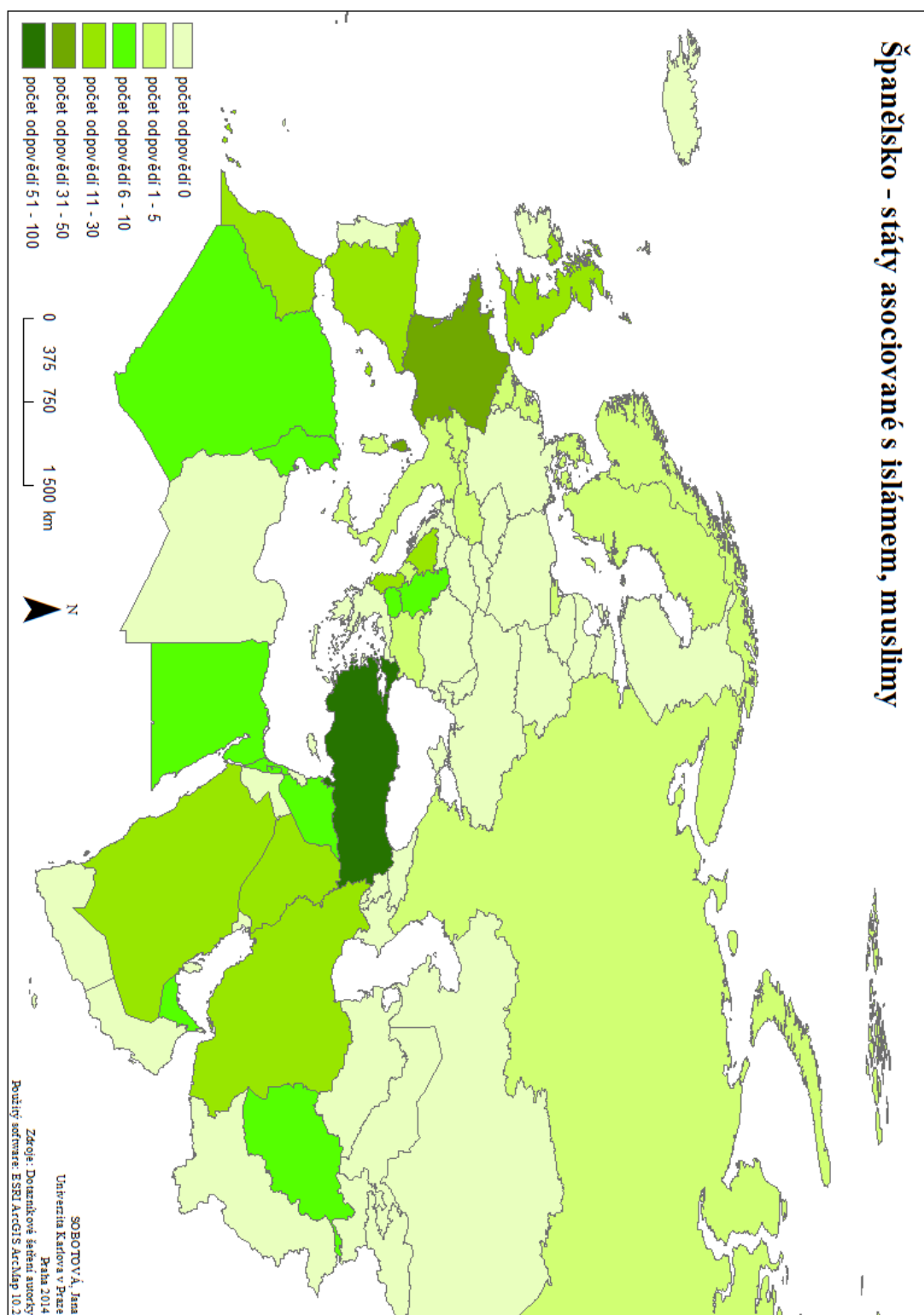
otro 0

Příloha 3: Česko – státy asociované s islámem a muslimy

Pozn.: Barva zemí je určena dle relativního poměru počtu jejich zmínění v dotaznících. Jednotlivé státy byly pro lepší přehlednost přiřazeny do intervalů dle procentuálního výskytu počtu odpovědí. V dotaznících se objevily i odpovědi spojené s dalšími státy, ale jejich jednotlivý počet nebyl příliš vysoký, byly tedy zařazeny do kategorie ostatní, v mapě nebyly zobrazeny.

Příloha 4: Španělsko – státy asociované s islámem a muslimy

Pozn.: Barva zemí je určena dle relativního poměru počtu jejich zmínění v dotaznících. Jednotlivé státy byly pro lepší přehlednost přiřazeny do intervalů dle procentuálního výskytu počtu odpovědí. V dotaznících se objevily i odpovědi spojené s dalšími státy, ale jejich jednotlivý počet nebyl příliš vysoký, byly tedy zařazeny do kategorie ostatní, v mapě nebyly zobrazeny.